

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

POROČILO O EVALVACIJI DELOVANJA PROGRAMA PUM-O V ČASU PANDEMIJE SARS – COV – 2 V LETU 2021

Avtorice : Gabriela Humerca, Saša Košenina, Vladka Tonica in Natalija Žalec

Uredila: Natalija Žalec

Ljubljana, 2022

Vsebina

Uvod.....	3
Obseg evalvacije.....	4
Analiza odgovorov udeležencev PUM-O na anketni vprašalnik.....	5
Problemska področja, ki smo jih zajeli z anketnim vprašalnikom	5
Potek anketiranja	7
Profil mladih, ki so sodelovali v anketi	7
Socialno- ekonomski položaj udeležencev pred, med in po preklicu zadnje pandemije.....	8
Razumevanje bolezni covid-19 , virusa Sars-cov-2 in ukrepov za preprečevanje širjenja ter izkušnje udeležencev z boleznijo.....	10
Zdravje in življenjski slog udeležencev	13
Spremembe v razpoloženju in življenjskih navadah udeležencev.....	13
Navade povezane z zdravjem	17
Medosebni odnosi in zadovoljevanje temeljnih socialno-čustvenih potreb udeležencev PUM-O v času pandemije	20
Zanesljive osebe	21
Prevladujoči odnos z najbolj zanesljivo osebo	22
Prijeteljstvo.....	23
Odnos udeležencev programa PUM-O z mentorji	24
Odnos udeležencev z drugimi udeleženci PUM-O.....	25
Stili navezanosti	26
Izkušnje udeležencev v programu PUM-O	28
Kdaj so se anketirani vključili v program PUM-O?	28
Kako so se udeleženci vključili v program?	29
Motivi za udeležbo	31
Načrti udeležencev po končanju programa	32
Vpliv PUM-O na dnevni potek udeležencev v času razglašene pandemije v primerjavi z obdobjem pred in po preklicu.....	32
Najpogostejše dejavnosti udeležencev v času zaprtja javnega življenja	33
Dejavnosti, ki so jih udeleženci v času pandemije razumeli kot svoje dolžnosti	34
Najljubše opravilo udeležencev v času zaprtja javnega življenja.....	34
Vpliv programa PUM-O na druge dejavnosti udeležencev	34
Koristnost udeležbe v programu PUM-O, ko je potekal na daljavo.....	34
Splošna dobrobit udeležbe v programu PUM-O za udeležence	36
Kategoriziranje dejavnosti v programu PUM-O – zanimivo, koristno, dolgočasno, zabavno, nepotrebno	36
Težave s katerimi so se soočali udeleženci v času delovanja programa PUM-O na daljavo	38

SKLEPNE UGOTOVITVE	39
Mnenja mentorjev in direktorjev o izvajanju programa PUM-O v času pandemije Cov-19.....	39
Glavne ugotovitve, ki izhajajo iz analize anketnega vprašalnika za udeležence in fokusne razprave z udeleženci.....	41
Socialno- ekonomski položaj udeležencev pred, med in po preklicu zadnje pandemije.....	41
Razumevanje bolezni covid-19 , virusa Sars-Cov-2 in ukrepov za preprečevanje širjenja ter izkušnje udeležencev z boleznijo	41
Zdravje in življenjski slog udeležencev	42
Medosebni odnosi.....	42
Izkušnje udeležencev v programu PUM-O	45
PRILOGA 1	47
PRILOGA 2 :	55
PRILOGA 3.....	86
PRILOGA 4.....	99
PRILOGA 5.....	113

Uvod

Položaj NEET¹ mladih, kamor uvrščamo tudi udeležence v programu PUM-O ni določen le z brezposelnostjo, temveč tudi z vključenostjo in izključenostjo iz različnih družbenih sistemov - npr. izobraževanja, zdravstvene oskrbe, socialne pomoči in drugih oblik uresničevanja v družbi. To so mladi, ki po izstopu iz šole niso zajeti v nobeni evidenci; nimajo osebnih zdravnikov, ne udeležujejo se periodičnih zdravstvenih pregledov, pogosto so brez družbeno priznanega statusa, ne poznajo ureditve R Slovenije, tako tudi ne svojih pravic, niti družbenih virov, s katerimi bi lahko uredili svoj položaj. Z vidika izobraževalnih potreb potrebujejo podporo pri krepitvi temeljnih kompetenc in splošne razgledanosti, pa tudi učno pomoč pri šolanju. Zaradi svojega položaja, ki ga določa krhka in nezanesljiva socialna mreža pogosto ostajajo anonimni. Natančnega števila mladih z neurejenim statusom v Sloveniji nimamo. Nekateri problemi udeležencev programa PUM-O so postali očitnejši prav med pandemijo Cov-19. V pričujočem poročilo navajamo nekatere ugotovitve in probleme, ki se zdijo v povezavi z njihovim položajem najbolj zaskrbljujoči in bi zahtevali čim prejšnje ukrepanje.

Zaradi pandemije virusne okužbe s SARS-CoV-2, znane pod imenom novi koronavirus 2019(v nadaljevanju Cov-19) je vlada R Slovenije skladno s smernicami Svetovne zdravstvene organizacije v marcu 2020 podaljšala ukrepe za preprečevanje širjenja virusa. Med drugimi je na področju vzgoje in izobraževanja podaljšala delo od doma in izobraževanje na daljavo. Uvedeno je bilo zaprtje javnega življenja, zaprti pa so bili tudi vsi uradi za delo in centri za socialno delo, zelo reguliran (omejen) je bil tudi dostop do zdravstvenih storitev. Andragoški center Slovenije je v obdobju 2020 in 2021 opravil evalvacijo izvajanja programa v času razglašene pandemije SARS 2 Cov-19

Ker program PUM-O sodi med neformalne izobraževalne programe, državna podpora, ki so je bili deležni formalni izobraževalni programi zanj ni bila predvidena v enakem obsegu in strukturi kot za formalne izobraževalne programe, zato je Andragoški center Slovenije v marcu 2020 pripravil anketni vprašalnik za mentorske skupine, s katerim smo želeli pridobiti podatke o položaju programa, o potrebah udeležencev, mentorskih skupin in izvajalskih organizacij. Ker smo pričakovali, da bo situacija povezana z obvladovanjem bolezni in zajezitvijo virusa trajala daljše obdobje, smo s temi podatki v sodelovanju z naročniki in financerji programa - MDDSZ in ZRSZ² želeli optimalno urediti položaj programa tako, da bi se lahko nadaljeval skladno z omejitvami, ki so jih prinesli ukrepi. Z vprašalnikom smo želeli pridobiti oceno mentorskih skupin o položaju programa PUM-O v času ukrepov Vlade RS za preprečevanje širjenja korona virusa (Covid 19). V ta namen smo prilagodili vprašanja, ki so sicer zajeta v tehniki Inovacijska kocka (Košmrlj, K. idr.(2015) Veščina obvladovanja inovacijskih problemov in priložnosti. Z njim smo identificirali vidne in skrite probleme, ki so bili povezani z izvajanjem PUM-O na daljavo, pa tudi pridobili pogled mentorskih skupin in izvajalskih organizacij o možnih rešitvah. Sinteza odgovorov mentorskih skupin na vprašalnik je v prilogi 1. To je bila dobra podlaga za opredelitev dogovora med ZRSZ in izvajalskimi organizacijami o izvajanju PUM-O na daljavo, ki bi se v nasprotnem primeru, podobno kot drugi neformalni programi, lahko tudi ustavilo. Ta dogovor lahko razumemo tudi kot posreden dokaz dobrega, fleksibilnega in povezanega delovanja vseh deležnikov, ki sodelujejo pri izvajanju programa PUM-O, ki je še posebej potrebno v kriznih razmerah, kakršne so bile v času svetovne zdravstvene krize Cov-19.

V mesecu juliju 2021, ko je bil preklican ukrep izobraževanja na daljavo, a so še veljali nekateri ukrepi za zajezitev in preprečevanje širjenja virusa (npr. nošenje mask v zaprtih prostorih, upoštevanje

¹ Vseevropska kratica za mlade v starosti od 18 do 29 let, ki niso zaposleni, niti vključeni v izobraževanje – angleško »neither in employment, education or training.

² Ministrstvo za delo družino socialne zadeve in enake možnosti, Zavod R Slovenije za zaposlovanje

varnostne razdalje), je ACS pripravil anketni vprašalnik za udeležence v programu PUM-O o tem, kako so doživljali obdobje, ko je PUM-O deloval na daljavo. Zanimalo nas je, ali je program deloval varovalno in, kako se je zaradi spremenjene metode izvajanja morda spremenil njegov profil v pogledu motivacije udeležencev za izobraževanje, njihovega zadovoljstva s ponujenimi učnimi vsebinami, medosebnih odnosov z mentorji in soudeleženci pa tudi, ali je imel vpliv na njihovo razumevanje bolezni in širjenje virusa ter na potek njihovega vsakdanjega življenja in na njihove druge dejavnosti, ki potekajo izven programa PUM-O. V ta namen smo uporabili anketni vprašalnik - v prilogi 2. V istem letu smo v orodju Zoom izpeljali tudi fokusno razpravo z udeleženci programa PUM-O in fokusno razpravo z direktorji izvajalskih organizacij. Zapisnik razprave z udeleženci in uporabljen inštrumentarij je v prilogi 3, zapisnik razprave z direktorji in uporabljen inštrumentarij pa v prilogi 4.

Po metodi svetovne kavarne, smo v okviru rednega spopolnjevanja še pred ponovnim zaprtjem javnega življenja v mesecu novembru izpeljali fokusno razpravo z mentorji v programu PUM-O. Opis poteka razprave, vprašanja za razpravo in njen povzetek je v prilogi 5.

Obseg evalvacije

V evalvacijo smo zajeli udeležence, mentorje in direktorje izvajalskih organizacij. Med udeleženci je bila opravljena obsežna anketa, v katero smo zajeli 77 udeležencev iz vseh 12 izvajalskih organizacij, razen te pa smo izpeljali fokusno skupino z 11 udeleženci, v kateri je iz vsake izvajalske organizacije sodeloval po en udeleženec, razen iz ene organizacije, ki se kljub prvotnemu dogovoru, fokusne skupine ni udeležil. Anketiranje je potekalo od 5.8. do 1.9. 2021, fokusna skupina pa v mesecu novembru 2021.

Čeprav je bila osrednja pozornost v anketi namenjena delovanju in vplivu programa na življenje udeležencev v času razglašene karantene, smo se posvetili tudi primerjavi z obdobjem pred in z obdobjem po preklicu karantene. Z vprašalnikom smo želeli dobiti tudi vpogled v življenjske razmere udeležencev, v njihov življenjski slog in doživljanje družbenih razmer v času pandemije. Kvantitativne rezultate pridobljene z anketiranjem smo dopolnili s kvalitativnimi rezultati, ki smo jih pridobili v fokusni razpravi z udeleženci. Zaradi veljavnosti ukrepov in priporočil za omejeno druženje, smo fokusno razpravo izpeljali na daljavo v komunikacijskem orodju Zoom.

V fokusni skupini direktorjev v novembru 2021 je neposredno sodelovalo 10 direktorjev, ena direktorica se razprave zaradi zadržanosti ni mogla udeležiti in nam je svoje odgovore na vprašanja posredovala pisno, direktor ene izvajalske organizacije pa se vabilu ni odzval.

Po metodi svetovne kavarne je bila v okviru letnega spopolnjevanja v mesecu novembru izpeljana tudi fokusna razprava z mentorji v programu PUM-O. Poglede mentorjev in smo dopolnjevali tudi skozi priložnostne vprašalnike z odprtimi vprašanji, ki so bile posredovane mentorskim skupinam, podatke pa smo zbirali tudi ob priložnostnih pogovorih in pisni korespondenci z mentorji in direktorji.

Analiza odgovorov udeležencev PUM-O na anketni vprašalnik

Problemska področja, ki smo jih zajeli z anketnim vprašalnikom

V vprašalnik smo zajeli šest problemskih področij, ki so skupaj s pripadajočimi raziskovalnimi vprašanji prikazana v preglednici 1.

PROBLEMSKA PODROČJA

Socialno- ekonomski položaj udeležencev pred, med in po preklicu zadnje pandemije

Razumevanje bolezni covid-19 , virusa Sars-Cov-2 in ukrepov za preprečevanje širjenja ter izkušnje udeležencev z boleznijo

RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Ali se je socialno-ekonomski položaj udeležencev v času pandemije in po njenem preklicu spremenil v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
2. Ali so se bivalni pogoji udeležencev med pandemijo in po preklicu pandemije spremenili glede na obdobje pred pandemijo?
3. Ali so materialni pogoji udeležence omogočali udeležbo v programu PUM-O na daljavo v času ustavitve javnega življenja?
4. S katerimi ovirami so se udeleženci srečevali v času pandemije?
5. Kakšne so izkušnje udeležencev z virusom in boleznijo?
6. Kako udeleženci razumejo izvor virusa in bolezen, ki jo povzroča?
7. Kako udeleženci ocenjujejo svojo seznanjenost in poznavanje družbene situacije v zvezi z epidemijo?
8. Kakšen pogled imajo udeleženci na ukrepe za preprečevanje širjenja bolezni in zajezitev virusa?
9. Katere ukrepe za preprečevanje širjenja virusa so udeleženci spoštovali?
10. Kje udeleženci pridobivajo informacije o virusu in ukrepih?
11. Katerim virom informacij udeleženci zaupajo v zvezi s širjenjem virusa in ukrepi?
12. Ali je program PUM-O vplival na razumevanje in vedenje udeležencev v povezavi z virusom, boleznijo in spoštovanjem ukrepov?

Zdravje in življenjski slog
udeležencev

13. Ali se je razpoloženje udeležencev od razglasitve pandemije do njenega preklica v primerjavi z obdobjem pred razglašeno pandemijo spremenilo?
14. Ali so se življenjske navade udeležencev od razglasitve pandemije do njenega preklica v primerjavi z obdobjem pred razglašeno pandemijo spremenile?
15. Katere življenjske navade so bile v obdobju med pandemijo intenzivnejše v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
16. Katera razpoloženja udeležencev so bila intenzivnejša med pandemijo v primerjavi z obdobjem pred pandemijo ali po njej.
17. Kako udeleženci ocenjujejo svoje navade v povezavi z zdravjem pred pandemijo v primerjavi z obdobjem med pandemijo in z obdobjem po preklicu pandemije?
18. Kako udeleženci ocenjujejo svoj nadzor nad svojim vedenjem v povezavi z navadami povezanimi z zdravjem in življenjskim slogom?
19. Ali so udeleženci v času pandemije imeli dejavnosti, ki so jih najraje opravljali in katere so to bile?
20. Ali so v času pandemije udeleženci opravljali dejavnosti, ki so jih razumeli kot svoje dolžnosti in katere so to bile?

Medosebni odnosi

21. Kakšne so bile spalne navade udeležencev v času pandemije v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
22. Ali se je življenjska skupnost udeležencev med pandemijo in po preklicu pandemije spremenila v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
23. Ali so udeleženci v času pandemije imeli zaupno osebo?
24. Kako je zaprtje javnega življenja med pandemijo vplivalo na socialne stike in prijateljstva udeležencev v primerjavi z obdobjem pred pandemijo in po preklicu pandemije?
25. Kako udeleženci ocenjujejo medosebne odnose z mentorji v času pandemije in po preklicu pandemije v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
26. Kako udeleženci ocenjujejo medosebne odnose z drugimi udeleženci v programu PUM-O v času

- pandemije in po preklicu pandemije v primerjavi z obdobjem pred pandemijo?
27. Ali je pandemija vplivala na medosebne odnose med mentorji in udeleženci?
28. Kako udeleženci ocenjujejo vpliv pandemije na njihovo doživljanje in na odnose z drugimi ljudmi?
- Izkušnje udeležencev v programu PUM-O
29. Kdaj so se anketirani vključili v program PUM-O?
30. S kakšnimi motivi so se anketiranci udeležili programa PUM-O?
31. Kako so se udeleženci vključili v program?
32. Kako je pum- vplival na dnevni potek udeležencev v času pandemije v primerjavi z obdobjem pred in po preklicu pandemije?
33. Katere dejavnosti, ki so potekale v PUM-O so bile udeležencem zanimive/koristne/zabavne/nepotrebne/dolgočasne?
34. Kako udeleženci ocenjujejo koristnost udeležbe v programu PUM-O v času pandemije in zaprtja javnega življenja?
35. Ali udeleženci menijo, da je udeležba v programu PUM-O koristna?
36. Kaj nameravajo udeleženci po končanju programa?

Preglednica 1: Problemska področja in raziskovalna vprašanja

Potek anketiranja

Anketiranje je potekalo v obdobju od 5. avgusta do 1. septembra 2021. Udeleženci so vprašalnik izpolnjevali v orodju Enka, ki so jim ga mentorji posredovali na njihov elektronski naslov. Izpolnjevali so ga v prisotnosti mentorjev, ki so v ta namen prejeli anketni vprašalnik v Wordu skupaj z navodili za podporo udeležencem pri izpolnjevanju, ki jih je posredoval Andragoški center (priloga 2a) .

Profil mladih, ki so sodelovali v anketi

V anketo smo zajeli 77 mladih med 15. in dopolnjenim 26. letom, ki so bili v obdobju razglašene pandemije vključeni v program PUM-O. Največji delež so predstavljali mladi od 18 do 23 let - skupaj 71 odstotkov, od teh jih je bilo 39 odstotkov starih med 21 in 23 let. Če bi redno napredovali v formalnem izobraževanju, bi bili v tem času študentje na univerzi ali v terciarnem izobraževanju, oni pa niso končali niti srednjega izobraževanja. 4 odstotki so bili v času PUM-O vključeni tudi v program osnovne šole za odrasle, večina – 32 odstotkov pa je imela dokončano le osnovno šolo. Šolanje so opustili, potem ko so bili neuspešni v prvem letniku srednjega ali poklicnega izobraževanja. 22 odstotkov mladih je uspešno končala dva ali več letnikov srednjega poklicnega izobraževanja, 16 odstotkov pa 2 ali več srednjega strokovnega izobraževanja, 9 odstotni delež predstavljajo mladi, ki so končali dva ali več letnikov gimnazije. Nihče ob vključitvi v PUM-O šolanja ni uspešno končal.

42 odstotkov anketiranih je imelo status brezposelne osebe, 53 odstotkov je bilo iskalcev zaposlitve, en odstotek je bilo mladih s statusom osebe z mednarodno zaščito, en odstotek so predstavljali tudi mladi, ki so navedli, da ob vključitvi v PUM-O niso imeli statusa, preostali delež so bili neveljavni odgovori. Iz podatkov je razvidno, da se je med pandemijo povečal delež iskalcev zaposlitve, to je tistih mladih, ki so še vključeni v izobraževanje, vendar so se pri šolanju srečevali s težavami, zaradi katerih so potrebovali pomoč v programu PUM-O.

Polovica mladih je v času anketiranja živela v zahodni, polovica pa v vzhodni kohezijski regiji. Slabi dve tretjini mladih je živela v mestu ali v predmestju, dobra tretjina pa na podeželju.

Socialno- ekonomski položaj udeležencev pred, med in po preklicu zadnje pandemije

Položaj anketiranih med pandemijo so zaznamovale slabše socialne in gmotne razmere, ki so bile povezane z njihovim položajem v družini in trenutnim socialno-ekonomskim statusom. 20 odstotkov navaja, da je pandemija pomembno vplivala na njihov ekonomski položaj v smeri poslabšanja; npr. izguba zaposlitve, omejitve za priložnostno delo in manjši zaslužek staršev, navajali so tudi izgubo študentskega dela, dodatka za prevoz; ena oseba je navedla tudi pomanjkanje hrane. Podrobnosti so razvidne iz preglednice 2 o prejemkih članov gospodinjstva, iz katere je razvidno, da se je položaj tistih z najnižjimi dohodki med pandemijo in po preklicu pandemije še poslabšal. 34 odstotkov vprašanih ni znalo odgovoriti, koliko v njihovem gospodinjstvu znaša dohodek na družinskega člana, pri drugih pa se je pokazalo, da se večina udeležencev (okrog 40 odstotkov) uvršča v dohodkovni razred od 380,00 do 680,00 evrov bruto na družinskega člana, le slaba četrtnina pa ima dohodke višje od 680,00 evrov bruto na družinskega člana³. V tej kategoriji se je dohodek med pandemijo nekoliko povišal (starši, ki so prejeli dodatke- npr. zaposleni v zdravstvu, drugi dodatki).

Dohodek družinskega člana (v evrih)	Pred pandemijo delež udeležencev v %	Med pandemijo delež udeležencev v %	Po preklicu delež udeležencev v %
Do 320	5	7	8
Nad 320 - 380	0	1	3
Nad 380–450	18	14	12
Nad 450–560	9	12	8
Nad 560–680	9	7	12
Nad 680 €	23	26	22
7 (Ne vem)	34	34	35

Preglednica 2: Gibanje dohodka na družinskega člana (člana gospodinjstva) v obdobjih pred, med in po preklicu pandemije⁴

Večina udeležencev je v vseh treh obdobjih živela v štiri do petčlanskih gospodinjstvih (med 43 in 46 odstotki) ali v tričlanskih gospodinjstvih (med 26 % pred in med pandemijo in 30 % po njenem preklicu).

Povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v Sloveniji v letu 2019 je znašal 841,08 evrov, letni pa 10.093 evrov na družinskega člana. Letni prag revščine za enočlansko gospodinjstvo v letu 2019 je znašal 703,33 evrov mesečno oz. 8.440 evrov na letni ravni (VIR: SURS)³

⁴ Dohodkovne razrede smo zasnovali na dohodkovnih razredih za opredelitev višine državne štipendije upravičencem v letu 2019.

82 odstotkov udeležencev je v času pandemije živel pri družini, kjer so imeli svojo sobo, ali so si sobo delili s sorojenci, preostali delež pa so živeli bodisi sami ali s partnerjem ali partnerko v samostojnih stanovanjskih enotah ali v enotah, ki so si jih delili z drugimi člani (npr. pri starših, z drugimi prijatelji), manjši delež (4 odstotke) v različnih skupnih sobah v javnih stavbah (npr. priseljenci s subsidiarno zaščito). Ena oseba je bila v času anketiranja brezdomna. Primerjava pred pandemijo, med njo in po preklicu pokaže majhne spremembe v gibanju števila članov gospodinjstva. V času med pandemijo se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo za 1 odstotek povečal delež tistih, ki so živeli v štiri ali pet članskih gospodinjstvih, ki pa se je v času po preklicu znižal za tri odstotke v primerjavi z obdobjem med pandemijo in za dva odstotka v primerjavi z obdobjem pred pandemijo. Za tri odstotke se je po preklicu pandemije povečal delež tistih, ki so živeli v tričlanskih gospodinjstvih. Za dva odstotka se je v razmerju do obdobja pred in med pandemijo povečal tudi delež udeležencev, ki so po preklicu pandemije zaživel v enočlanskem gospodinjstvu. in sicer predvsem pri teh, ki so pred pandemijo živeli sami ali s partnerjem. Za dva odstotka se je povečal delež tistih, ki so po preklicu pandemije zaživel sami, za odstotek pa se je zmanjšal delež tistih, ki so pred pandemijo živeli v domu ali v drugih javnih bivališčih, glede na obdobje pred pandemijo, se je med pandemijo za dva odstotka znižal tudi delež tistih, ki so živeli v dvočlanskih gospodinjstvih, ki pa je po preklicu ostal isti. Iz teh odstopanj lahko sklepamo, da je pandemija pri nekaj udeležencih imela vpliv na njihove bivanjske razmere. Sklepamo, da so se nekateri udeleženci v času razglašene pandemije preselili k izvorni družini, od katere pa so se po preklicu tudi odselili.

V povezavi s finančnim položajem, smo anketirance vprašali tudi o tem, s kakšno vsoto denarja samostojno razpolagajo. Večina udeležencev (56 %) je samostojno odločala o vsoti med 100 in 300 evri. O več kot 300 evrih je samostojno odločalo 23 %; 8% vprašanih ni imelo denarja o katerem bi samostojno odločali.

Dostopnost interneta in digitalnih sredstev

V začetku pandemije so mentorji opozarjali, da nekateri udeleženci nimajo ustrezne opreme za delo od doma. Kjer je bilo mogoče so izvajalske organizacije omogočile izposoja računalnikov, ni pa bilo mogoče vplivati na razmere, kjer je slab signal oz. slabša pokritost z internetom.

V anketi se je pokazalo, da je imelo 82 odstotkov udeležencev dostop do interneta 12 pa ne, ali pa je tam slabo deloval. 81 odstotkom udeležencem je bil vedno na voljo osebni ali družinski računalnik. Kot je razvidno iz preglednice 3 se je opremljenost udeležencev z digitalno tehnologijo v času po preklicu pandemije izboljšala. Izjema je pametni telefon, kjer se je znižala.

N= 74	PRED PANDEMIJO delež v %	PO PREKLICU PANDEMIJE delež v %
Dostop in dobro delovanje interneta	82 (18 Ne ali slabo deluje)	82 (18 Ne ali slabo deluje)
Imam računalnik vedno na voljo	81	84
Imam tablico vedno na voljo	22	24
Imam svoj pametni telefon	96	95

Preglednica 3: Dostopnost udeležencev do interneta in digitalnih sredstev

Razumevanje bolezn covid-19 , virusa Sars-cov-2 in ukrepov za preprečevanje širjenja ter izkušnje udeležencev z boleznijo

Razumevanje in izkušnje udeležencev z boleznijo

Skoraj polovica udeležencev ni imela izkušnje z boleznijo (49 odstotkov), 42 odstotkov je izkušnjo z boleznijo imela posredno, bodisi v krogu družine ali bližnjih sorodnikov, le 16 odstotni delež pa je navedel, da so zboleli sami. Ena oseba navaja smrt bližnje osebe zaradi Cov -19.

Pojav bolezn pri udeležencih, razen pri treh odstotkih ni vzbujal strahu ali stiske. 36 odstotkov jih je sicer navedlo, da jih je bilo v začetku strah, nato pa so ugotovili, da lahko z ustreznim vedenjem preprečijo širjenje virusa in se ubranijo bolezn. 34 odstotkov udeležencev je menilo, da gre pri Cov-19 za nevaren virus, ki ima lahko hude posledice za zdravje ljudi, a prevladalo je mnenje (46%), da je da je bolezen smrtna le v nizkem deležu pri čemer za mlade in zdrave ljudi ni nevarna. Nekateri so navajali, da nihče od teh, ki jih dobro poznajo ni utrpel resnejših zapletov zaradi bolezn. Ob upoštevanju podatkov, da je le manjši delež udeležencev zbolel za Cov-19 in, da jih polovica sploh ni imela izkušnje z boleznijo, je tak optimizem pričakovan.

Ti odgovori še ne pomenijo, da jih razglašena pandemija in ukrepi za zajezitev virusa niso prizadeli. Zaprtje javnega življenja in omejitev gibanja so udeležence spravili v večjo stisko kot nevarnost bolezn za zdravje. Tako je odgovorilo 49 odstotkov udeležencev.

Da je bil virus umetno ustvarjen_v laboratoriju je menilo 43 odstotkov udeležencev, 19 odstotkov je menilo, da je bolezen posledica mutiranega virusa, 12 odstotkov pa, da je šlo pri širjenju virusa za teorijo zarote in, da virus v resnici ne obstaja, da so si ga izmislile elite, ker tako lažje nadzorujejo ljudi. Med temi razlogi so navajali tudi biološko vojno, s katero elite želijo zmanjšati človeško populacijo. Po teoriji zarote naj bi šlo za koristi elit (npr. farmacevtskih podjetij) pa tudi, da so opozorila o nevarnosti bolezn pretirana ali celo izmišljena. Odgovarjajoči, ki so menili, da gre za mutacijo virusa, so med razlogi navajali, da se je prostor živali zaradi posegov človeka v naravo skrčil in virus lažje prehaja iz enega na drugega pa tudi, da je vzrok mutacije to, da na Kitajskem jedo netopirje. 11 odstotkov udeležencev je odgovorilo, da vzrokov za bolezen ne poznajo.

Seznanjenost z ukrepi za zajezitev virusa in preprečevanje okužb, viri informacij in zaupanje virom

Večina udeležencev (75 %) je menila, da je solidno ali odlično seznanjena s situacijo, ker bolj ali manj redno spremlja dogajanje o bolezn in je seznanjena tudi z veljavnimi ukrepi. 26 odstotkov udeležencev je ocenilo, da so z razmerami okvirno seznanjeni in, da jim to zadošča. 7 odstotkov udeležencev je odgovorilo, da situacije ne pozna dovolj, a da jih tudi ne zanima. Med razlogi za nezainteresiranost smo izluščili tri najpomembnejše; prvi temelji v spoznanju, da sami nimajo vpliva na dogajanje in se zato s temi vprašanji ne obremenjujejo, drugi, ker jim informacije o širjenju bolezn i vzbujajo skrbi in strah, pri tretjem pa je šlo za zanikanje virusa in bolezn – virus ne obstaja.

Med viri informacij so navajali več različnih virov. Najpogosteje (43 %) so navajali, da so večino podatkov pridobili v domačem okolju. Temu sledi delež (32 %) udeležencev, ki si je podatke pridobila na uradnih spletnih straneh (Vlada RS, NIJZ ipd.). 32 % je potrebne informacije pridobila pri prijateljih, 31% pa v programu PUM-O. Le slaba četrtina je podatke pridobila v javnih medijih obveščanja.

Večina udeležencev se je zanimala za dogajanje povezano s pandemijo, le majhen delež (3 %) se za dogajanje nikoli ni zanimal. Med glavnimi razlogi so navajali prenasičenost s podatki in umik iz ozračja, ki je v njih vzbujalo nelagodje in stisko. Podobno so ugotavljali tudi mentorji, ki so s trajanjem ukrepov za preprečevanje širjenja virusa pri udeležencih začeli opazovati zavračanje, apatičnost in nezainteresiranost za kakršnekoli pogovore o virusu ali o bolezn.

Zaupanja vredni viri o gibanju okužb in zaščitnih ukrepov so bili za večino udeležencev domači (39%), ki jim je sledil 28-odstotni delež udeležencev, ki so najbolj zaupali mentorjem PUM-O, le 23 % je zaupalo zdravnikom, 12 % javnim govorcem in 7 % socialnim omrežjem. Presenetljivo visok je bil delež udeležencev (26 %), ki niso zaupali nikomur. Tudi pri tem vprašanju so lahko udeleženci izbrali več odgovorov.

Za nezaupanje so udeleženci navajali različne razloge. Podajamo avtentične zapise odgovorov:

- ker nihče ne ve več kaj točno se dogaja,
- ker vsi kr neki paničarijo,
- ker so ukrepi in ostale informacije vsak dan drugačne
- vsi nekaj po svoje govorijo da sem na koncu samo obupal z zaupanjem
- ker ne vrjamem v covid
- ker v tem času nemoreš zaupat nobenemu
- ker vsi lažejo v svojo korist
- vse uradne informacije so prilagojene glede na interese vodilnih, neuradne informacije (npr. na socialnih omrežjih) lahko pridejo od vsakogar, tudi od neizobraženih na tem področju. informacije vsakogar bi sicer lahko bile resnične, a si tolikokrat pridejo v nasprotje in za vsem je toliko interesov, da ne verjamem nikomur 100%,
- zato ker mislim da noben ne ve kaj se res dogaja in ne zaupam ne zdravnikom medijem... saj je na internetu zelo dosti zavajanja o tem kaj se res dogaja
- ker so idioti in lažejo
- ker lažejo
- ker je preveč informacij na enkrat.

Spoštovanje ukrepov za zajezitev virusa in okužb ter cepljenje proti okužbi

Večina udeležencev je v času pandemije spoštovala vse ukrepe, po preklicu pa se je ta delež znižal. V preglednici 4 so prikazani deleži udeležencev po spoštovanju ukrepov. Spoštovanje ukrepa nošenje mask, umivanja in razkuževanja rok se je po ponovnem odprtju javnega življenja povečalo, znižal pa se je delež tistih, ki so spoštovali vse ukrepe. Udeleženci, ki ukrepov niso spoštovali, niso verjeli v njihovo učinkovitost, menili so, da so pretirani ali pa so dvomili o tem, da so potrebni. 11 odstotkov udeležencev v času anketiranja ni vedelo, kateri ukrepi so veljali v času zaprtja javnega življenja, ta delež pa se je še povečal tudi po preklicu.

N= 74	Med pandemijo (delež v %)	Po preklicu (delež v %)
Vse ukrepe	55%	45%
Nekatere (maske, umivanje in razkuževanje rok)	30%	34%
Nobenih (ne verjamejo, da so potrebni/koristni)	4%	8%
Ne vem, kateri so veljavni	11%	14%
Drugo:	Omejevanje gibanja na občine in nošenje mask na prostem, so nesmiselni, nepotrebni in nimajo učinka. Nekateri ukrepi so protizakoniti, zato jih ne spoštujem.	

Nezaupanje v uradne ustanove, ki so spodbujale k cepljenju, se je pri udeležencih PUM-O potrdilo in pri odgovorih na vprašanje o stališčih do cepljenja in o nameri za cepljenje. Le 29 odstotkov udeležencev se je v času anketiranja že cepilo, ali pa se je nameravalo cepiti. 19 odstotkov je s cepljenjem oklevalo, ker cepivu niso zaupali. Večji delež, skupaj (45 %) je izrazil bolj ali manj odločno nasprotovanje cepljenju, pri čemer so navajali različne razloge, ki smo jih kategorizirali in so razvidni iz preglednice 5. Razvidno je, da je prevladujoči razlog proti cepljenju nezaupanje do cepiva. Po mnenju udeležencev je bila bolezen zanje manj nevarna kot cepivo. Tisti, ki so se cepili ali so se nameravali cepiti pa so med razlogi za svojo odločitev najpogosteje navajali zaščito pred boleznijo in prednosti potrdila o cepljenju pri prostem gibanju.

Cepil-a sem se/se bom, ker - cepljenje varuje pred boleznijo ; - je potrdilo o cepljenju koristno, omogoča družabno življenje, prestopanje meje, počitnice ipd.	29 %
S cepljenjem odlašam, ker cepivo ni preskušeno	19 %
Ne bom se cepil-a, ker je bolezen manj nevarna za moje zdravje od cepiva	29%
NE, ker cepljenje ne preprečuje širjenja virusa	7%
NE, drugi razlogi: nisem poskusni eksperiment vlade, bolezen lahko prenesem, čeprav sem cepljen, , cepivo je novo na trgu in ni dovolj raziskano, cepivo ima stranske učinke, bojim se igle in stranskih učinkov, ne vem kdo stoji za tem cepivom.	9%

Preglednica 5: Stališče udeležencev do cepljenja

Vpliv pandemije na družbeno življenje v prihodnosti

Zanimalo nas je, kako si udeleženci predstavljajo življenje po preklicu pandemije in ukrepov, ki so povezani s preprečevanjem širjenja virusa in ali bo pandemija vplivala na življenje ljudi v prihodnosti.

63 odstotkov udeležencev je menilo, da bo izkušnja pandemije vplivala na življenje ljudi v prihodnosti. Iz njihovih odgovorov veje nekakšen pesimizem. Svoj odgovor so utemeljevali različno, nekatere utemeljitve, ki bi jih lahko označili za univerzalne avtentično navajamo na tem mestu:

- ker tega ne bo nikoli konec,
- ker so se ljudje spremenili,
- ker sem postal precej potr,
- ker se je pojavila nova oblika dela – na daljavo,
- ker to vpliva na globalno ekonomijo,
- ker so nam dokončno vzeli svobodo .

Manjši delež udeležencev (37 odstotkov) je menil, da pandemija ne bo vplivala na življenje ljudi v prihodnosti. Iz odgovorov veje optimizem. Nekaj od teh avtentičnih odgovorov navajamo na tem mestu:

- ker življenje vedno najde pot,
- ker lahko sami vplivamo na življenje,
- ker sem med pandemijo živel dokaj normalno.

Zdravje in življenjski slog udeležencev

Pri vprašanih v zvezi z zdravjem in navadami, ki jih je obdobje pandemije prineslo, smo se želeli osredotočiti na dejansko razliko med obdobjem pred pandemijo, med njo in po njej. Zato so vprašanja zastavljena tako, da beležijo stanje neke navade, življenjskega stila, občutka, samonadzora pred pandemijo, med njo, lahko pa tudi po njej. V nekaterih primerih je samoocena le dvostopenjska (označi, v katerem obdobju je bila intenziteta manjša/večja), pri vprašanju samonadzora pa so se anketiranci samoocenjevali na štiristopenjski lestvici (1–5).

Pri mladih, ki niso zaposleni, vključeni v izobraževanje ali v usposabljanje je po ugotovitvah raziskav (Eurofound, 2012) ⁵v večji meri prisotno bolj tvegano vedenje, povečana uporaba psihoaktivnih substanc, nezdrav življenjski stil, podleganje digitalnim tehnologijam ipd. Zaradi tega nam podatki brez primerjave s časom pred pandemijo – torej časom, v katerem so nezdrave navade običajno že prisotne v dobršni meri – ne bi pokazali realne slike. Zanimalo nas je, ali so se določene navade in občutja v času pandemije spremenila glede na obdobje pred njo, ponekod pa tudi, ali se je spremenjeno stanje v času po preklicu pandemije ohranilo ali ne.

Pri zadnjem vprašanju iz tega sklopa ugotavljamo, kakšne so bile spalne navade udeležencev v prvem valu pandemije v primerjavi z obdobjem pred njo. Dobre spalne navade krepijo zdravje, spremembe v spalnih navadah pa kažejo lahko tudi na spremembe v razpoloženju, zdravju ali spremenjenem življenjskem slogu.

Spremembe v razpoloženju in življenjskih navadah udeležencev

Z vprašanjem smo želeli ugotoviti, kakšne so bile spremembe v razpoloženju in življenjskih navadah udeležencev. Vprašali smo jih, ali se je njihovo razpoloženje od razglasitve pandemije do njenega preklica v primerjavi z obdobjem pred razglašeno pandemijo spremenilo. Prosili smo jih, da opredelijo, katera razpoloženja so bila intenzivnejša med pandemijo v primerjavi z obdobjem pred pandemijo ali po njej. V enaki meri nas je to zanimalo tudi na področju življenjskih navad, torej ali so se življenjske navade udeležencev od razglasitve pandemije do njenega preklica v primerjavi z obdobjem pred razglašeno pandemijo spremenile ter katere življenjske navade so bile v obdobju med pandemijo intenzivnejše v primerjavi z obdobjem pred pandemijo. Pri vsaki navadi ali razpoloženju so udeleženci lahko izbrali tudi odgovor, da navade nimajo oz. da neko razpoloženje za njih ni veljavno.

Površna primerjava podatkov pokaže, da se navade pri večini udeležencev niso spremenile. Hkrati pa opazimo, da so deleži odgovorov pri posameznih razpoloženjih in navadah, pri katerih so udeleženci pri sebi opazili spremembe različni. V preglednici 6 prikazujemo vse navade, razpoloženja in občutja o katerih smo spraševali udeležence v anketi in v zadnjem stolpcu navajamo delež anketiranih, ki so pri sebi zaznali spremembo. Primerjava med obdobjem pred in med pandemijo (prvi in drugi stolpec) nam pokaže, kdaj je bila navada ali razpoloženje intenzivnejše ter kakšen je delež udeležencev, ki so pri sebi

⁵ Eurofound (2012), NEET'S –Young people not in employment, education or training: Characteristic, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxemburg.

opazili spremembo. Občutja, razpoloženja in navade pri katerih je tretjina ali več udeležencev pri sebi zaznala spremembo so obarvane.

Navada/razpoloženje/občutje udeležencev	Intenzivnejše pred pandemijo (delež v %)	Intenzivnejše med pandemijo (delež v %)	Delež udeležencev v celotnem vzorcu, ki so pri sebi zaznali razliko med obdobjema (v%)
Imel-a sem več energije	24	11	33
Boljše zdravje	19	10	29
Živel-a sem bolj zdravo	17	11	28
Uživanje zdravil	4	19	23
Gibanje-fizična dejavnost	15	22	37
Preživljanje časa na prostem	11	22	33
Uživanje drog	1	8	9
Prenajedanje	4	24	28
Zadovoljstvo s seboj	17	10	27
Občutek lastne moči	18	7	25
Višja kakovost življenja	25	10	35
Nočno spanje	13	25	38
Dnevno spanje	6	25	31
Ponočevanje	13	24	37
Gledanje televizije	1	18	19
Uporaba pametnega telefona	1	35	36
Uporaba računalnika	3	31	34
Umivanje rok	4	36	40
Uporaba socialnih omrežij	0	35	35
Igranje videoiger	6	19	25
Čiščenje in urejanje nohtov	1	10	11
Prhanje	6	0	6
Menjava posteljnine	1	10	11
Kuhanje in pripravljanje obrokov	6	31	37

Naročanje hrane	3	29	32
Slabo razpoloženje	6	26	32
Motiviranost za delovanje	24	11	35
Dolgočasje	1	40	41
Občutek osamljenosti	4	29	33
Občutje veselja	25	8	33
Optimizem	24	6	30
Občutje žalosti	6	35	41
Občutje jeze	4	29	33
Občutje strahu	4	19	23
Zaskrbljenost	4	33	37
Potrnost	3	25	28
Duševna stiska	6	28	34

Preglednica 6: primerjava intenzivnosti navad/občutij/razpoloženj udeležencev pred in med pandemijo in delež udeležencev, ki so pri sebi zaznali spremembo

V spodnjem pregledu smo upoštevali odstotek veljavnih odgovorov, ko udeleženci menijo, da je bila neka navada ali počutje pred pandemijo intenzivnejša, in deležem udeležencev, pri katerih je bila navada ali počutje intenzivnejše med pandemijo. Izraženi so v oklepaju v obliki razmerja med vrednostjo a (odstotek vseh veljavnih odgovorov »pred pandemijo«) in vrednostjo b (odstotek vseh veljavnih odgovorov »med pandemijo«). S krepkim tiskom so označene tiste navade, kjer bila razlika med deležem a in b večja kot 15 odstotkov (razlika med a in b > 15 %).

Razmerje in razlike so najintenzivnejše pri naslednjih navadah, razpoloženjih in občutjih:

- udeleženci so se počutili bolj zdrave pred pandemijo (19 : 10) in tudi živeli bolj zdravo (17 : 11)
- **med pandemijo so zaužili več zdravil** (4 : 19) in imeli manj energije (24 : 11), več so kadili (4 : 11)
- med pandemijo v večji meri zadevali (1 : 8), počutili so se manj močne (18 : 7) in bili manj zadovoljni s samimi seboj (17 : 10)
- **pred pandemijo so živeli bolje kot pa med njo** (25 : 10)
- **med pandemijo so kuhali izrazito več kot pred njo** (6 : 31) in si **tudi pogosteje naročali hrano** (3 : 29),
- **med pandemijo so se v večji meri prenajedali** (4 : 24)
- **med pandemijo so si pogosteje umivali roke** (4 : 36), si čistili in urejali nohte (1 : 10) ter se tuširali (6 : 0)
- večkrat so zamenjali posteljnino (1 : 10) ter čistili, pospravljali dom (0 : 13)
- **med pandemijo so več spali** ponoči (13 : 25) in tudi **podnevi** (6 : 25)
- ponočevanje je bilo med pandemijo izrazitejše (13 : 24), prav tako gibanje (15 : 22) in preživljanje časa na prostem (11 : 22)

- med pandemijo so gledali televizijo v večji meri kot prej (1 : 18), prav tako se je povečal čas, preživet na telefonu (1 : 35) in računalniku (3 : 31)
- med pandemijo so več časa so preživeli na socialnih omrežjih (0 : 35) in na videoigrah (6 : 19)
- med pandemijo so se počutili bolj osamljene (4 : 29) ter slabše razpoloženi (26 : 6, bolj so bili brezvoljni (24 : 11)
- pred pandemijo so se počutili bolje, bili so bolj veseli (25 : 8) in optimistični (24 : 6),
- med pandemijo so bili pogosteje žalostni (35 : 6) in jezni (29 : 4), večkrat so občutili strah (19 : 4), pogosteje so bili zaskrbljeni(33 : 4), potrti(25 : 3), večkrat so občutili duševno stisko (28 : 6), veliko pogosteje so se dolgočasili (40 : 1) kot pa med pandemijo
- med pandemijo so nekateri posegali po knjigah (4 : 13), kar 35 % delež pa je navedel, da nikoli ne bere knjig (nima te navade);
- doma so se več pogovarjali med seboj (3 : 11) in imeli tudi več konfliktov (4 : 11)
- zavzetost za učenje se je med pandemijo povečala, predvsem učenje za šolo (8 : 15) in načrtno učenje o stvareh, ki so jih zanimale (3 : 29)

V preglednici 7 strnjeno prikazujemo, katere navade in občutja so bila v splošnem pri udeležencih intenzivnejša v primerjanih obdobjih pred in med pandemijo. S krepkim tiskom so označene tiste navade, kjer bila razlika med primerjanimi deleži več kot 15 odstotkov.

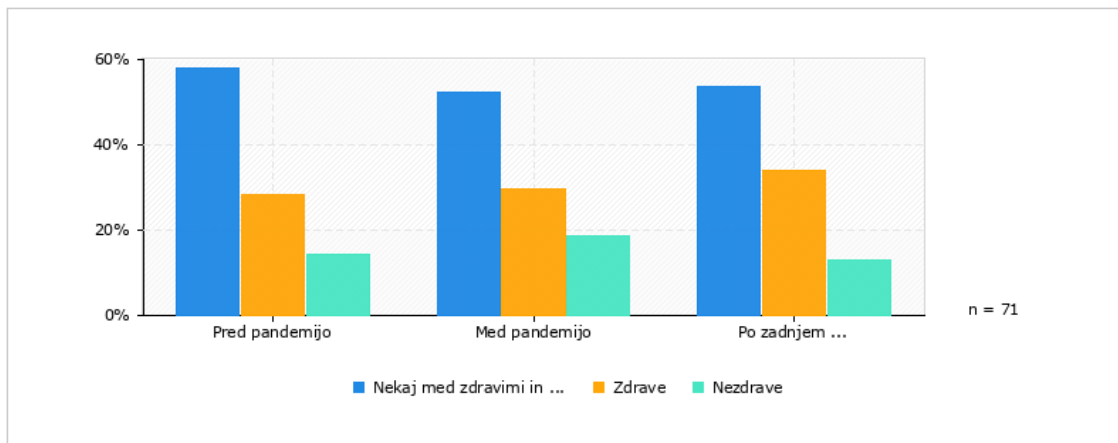
Intenzivnejše pred pandemijo	Intenzivnejše med pandemijo
kvaliteta življenja	uživanje zdravil
občutek veselja	spanje podnevi
optimizem	spanje ponoči
zadovoljstvo s samim seboj	ponočevanje
bolj zdravo počutje in življenje, energija	kajenje, zadevanje
	občutek nemoči
	gledanje televizije
	čas, preživet na telefonu in računalniku
	kuhanje, naročanje hrane, prenajedanje
	umivanje rok
	čiščenje in urejanje nohtov, tuširanje
	gospodinjsko delo
	gibanje
	čas, preživet na prostem
	osamljenost
	slabo razpoloženje
	slaba volja
	žalost
	jeza
	zaskrbljenost
	potrtost
	duševna stiska
	dolgčas

Preglednica 7: Obdobje, v kateri je bila navada ali občutje intenzivnejše

Posebej zaskrbljujoče je intenziviranje nekaterih čustvenih stanj in razpoloženj, ki pomembno vplivajo na kakovost življenja. V času pandemije so bila pri udeležencih v primerjavi z obdobjem pred pandemijo sedemkrat ali celo osemkrat pogostejša občutja osamljenosti, žalosti, jeze, zaskrbljenosti, potrtosti. Hkrati pa je bil optimizem med udeleženci štirikrat manjši med pandemijo kot pred njo. Kar štiridesetkrat pogosteje so se udeleženci dolgočasili med pandemijo kot pred njo.

Navade povezane z zdravjem

V tem sklopu nas je zanimalo, kako udeleženci ocenjujejo svoje navade v povezavi z zdravjem pred pandemijo v primerjavi z obdobjem med pandemijo in z obdobjem po preklicu pandemije. Udeleženci so ocenjevali, kako zdrave so bile njihove navade pred pandemijo, med njo in po zadnjem preklicu. Znotraj teh treh obdobj so imeli na voljo tri odgovore, in sicer »nekaj med zdravimi in nezdravimi navadami«, »imam zdrave navade«, »moje navade so nezdrave«. V grafikonu 1 je prikazana porazdelitev ocen po obravnavanih obdobjih.

Grafikon 1: Ocena navad povezanih z zdravjem v obdobjih pred, med in po preklicu pandemije

Iz grafikona je razvidno, da so se v obdobju pandemije povečale nezdrave navade, nekoliko tudi zdrave navade, ki so se po preklicu pandemije še povečale.

Podatki nam pokažejo, da se je pogostost odgovora »nekaj med zdravimi in nezdravimi« za obdobje pandemije zmanjšala (z 58 na 52 %), nato pa se spet malce dvignila (54 %).

Pogostost odgovora »nezdrave« se je med pandemijo dvignila (s 14 % pred pandemijo na 18 % med njo), nato pa padla na 13 %, torej na podobno raven kot pred začetkom.

Graf, ki prikazuje zdrave življenjske navade se kronološko postopoma dviguje, in sicer iz 28 % udeležencev pred prek 30 % med do 34 % udeležencev po preklicu pandemije.

Nadzor nad lastnim vedenjem – povprečna ocena

S tem sklopom vprašanj smo poskušali ugotoviti, v kolikšni meri so udeleženci nadzorovali svoje vedenje v povezavi z nekaterimi navadami in potrebami. Na lestvici od 1 do 5 so ocenjevali stopnjo svojega nadzora nad lastnim vedenjem v povezavi z različnimi navadami, ki lahko ovirajo njihovo vsakdanje življenje. Ocena 5 pomeni, da te navade ne morejo oceniti, z oceno 1 so ocenili vedenje, ki jih močno ovira v vsakodnevnem življenju in nad njim nimajo nadzora, ocena štiri 4 pa pomeni, da vedenje povsem nadzirajo in ne ovira njihovega življenja. Vse navade so ocenjevali skozi obdobje pred, med in po preklicu pandemije. Oceni 5 smo dodelili vrednost nič, zato ni vplivala na določanje poprečne ocene.

Vedenje, ki so ga ocenjevali in poprečne ocene nadzora so prikazane v nadaljevanju.

Uporaba pametnega telefona – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3	2,9	2,9

Pri tem vprašanju je za čas vseh treh obdobj manj kot 10 % udeležencev izbralo oceno 5, največ pa odgovor 4, ki kronološko rahlo pada (v obdobju pred pandemijo 41 %, za čas pandemije 38 % in po pandemiji 37 %). Največja razlika se ustvarja pri oceni 1, in sicer kronološko 7–13–11 odstotkov, kar kaže na to, da je 13 % udeležencev med epidemijo izgubilo nadzor nad uporabo pametnega telefona.

Uporaba računalnika/tablice – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3	2,9	3

Tudi pri tej navadi je večina vprašanih izbrala oceno 4 (39 oz. 40 %), medtem ko se je število tistih, ki so odgovorili z 1, povečalo z 9 pred pandemijo na 14 % med njo, nato pa padlo na 11 %. To pomeni, da 14 % vprašanih ni imelo nadzora nad uporabo računalnika oz. tablice, 17 % pa je imelo slab nadzor (ocena 2). Okrog 20 % vprašanih je izbralo oceno 5, torej stopnje nadzora niso znali opredeliti.

Uporaba socialnih omrežij – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3	2,9	3

Oceno 5 je izbralo 9 % za vsa obdobja, 1 se je povečala z 9 % pred pandemijo na 14 % med njo in padla na 11 % po preklicu. oceno 2 je za čas pred pandemijo izbralo 23 %, za čas med njo in po njej pa 16 %. Večina je izbrala odgovor 4, ki pa se je med epidemijo zmanjšal (s 40 % na 33 %).

14 % vprašanih med pandemijo ni imelo nadzora nad uporabo socialnih omrežij.

Igranje video in/ali spletnih iger – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,1	3,1	3,1

19 ali 20 % se za odgovor ni moglo opredeliti, medtem ko se je večina opredelila za odgovor 4 oz. popoln nadzor nad navado (41 ali 42 %). Do odstopanj pride pri oceni 3, in sicer s 17 % pred pandemijo na 13 % med epidemijo ter spet nazaj na 17 % po preklicu.

Vedenje povezano z medosebnimi odnosi – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,2	3,1	3,1

Tudi nadzorovanje vedenja v medosebnih odnosih je največ vprašanih (39 ali 35 %) označilo z oceno 4, malce manj z oceno 3 (33 % pred epidemijo, 29 % med njo in 26 % po preklicu). Velika razlika med obravnavanimi obdobji se je pokazala pri oceni 2 – pogosto škodljivo vedenje – z obdobja pred pandemijo (11 %) na obdobje med pandemijo (20 %). To si lahko razlagamo s pogostejšimi konflikti, ki so nastajali znotraj gospodinjstev, v katerih so bili prisiljeni preživljati več časa. 13 % jih stopnje ni znalo oceniti, v najmanjši meri pa so izbrali oceno 1.

Vedenje povezano spolnostjo – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,3	3,3	3,3

36 % vprašanih tega področja ni ocenjevala. Med 39 in 40 % udeležencev pa je izbralo oceno 4. Delež drugih ocen: oceno 1 (med 6 in 7 % v vseh obravnavanih obdobjih), oceno 2 (10% pred pandemijo, 7% med pandemijo in 7 % po preklicu), oceno 3 (9 % pred, 10% med in 11% po preklicu pandemije). Delež ocene 1 in 2 je relativno visok in lahko opozarja na morebitne spolne zlorabe, česar pa na podlagi odgovorov v anketnem vprašalniku ne moremo potrditi niti z gotovostjo zavrniti.

Poležavanje/brezdelje – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3	2,8	3

Pri tem vprašanju pa je večina udeležencev je izbrala oceno 3, torej, da jih občasno zmoti, vendar zmorejo potrebe omejiti ali jih odložiti na primernejši čas; večino časa z obvladovanjem tega vedenja nimajo težav. Odgovarjali so v razponu 38–41 %, pri čemer najnižjo vrednost doseže čas med obdobjem pandemije. Od 10 do 17 odstotkov (v vseh obdobjih) je izbralo oceno 1, pri čemer je najvišji odstotek nastal v času med pandemijo, kar pomeni, da so v obdobju pandemije pogosteje poležavali ali bili brezdelni.

Uživanje hrane – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,2	3	3

Večina udeležencev (48–53 %) skozi različna obdobja je pri tem vprašanju je izbrala oceno 4, torej, da ima to področje pod nadzorom. Najmanjši delež je to oceno izbral med pandemijo. Okrog 10 % udeležencev tega ni znalo oceniti, ostali so se dokaj enakomerno razvrstili med druge tri ocene.

Nakupovanje – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,3	3,3	3,2

Več kot polovica udeležencev (51–54 %) v vseh treh obdobjih je pri tem vprašanju izbrala oceno 4, torej, da ima to področje pod nadzorom. Do 15 % udeležencev tega ni znalo oceniti, manj kot 10 % je izbralo oceno 1, ostali so se dokaj enakomerno razvrstili med druge ocene..

Spletno nakupovanje – povprečna ocena

pred pandemijo	med pandemijo	po pandemiji
3,2	3,3	3,3

20 odstotkov udeležencev tega ni znalo oceniti. Približno polovica je izbrala oceno 4 (48 %–51%). Pri oceni 2 je delež padel z 11 odstotkov pred pandemijo na 4 odstotke med pandemijo in znova zrasel na 7 odstotkov po njej. Delež pri oceni 3 je zrasel z 9 odstotkov pred pandemijo na 16 odstotkov med njo.

Navade povezane s spanjem

Ko je PUM-O potekal na daljavo so se udeleženci v zbuvali med 6.00 in 12.00. V povprečju so potrebovali 37 min, da so vstali iz postelje. Spat so hodili med 21.00 in 5.00 zjutraj.

Ko program poteka v živo jih več vstaja ob bolj zgodnjih urah. Vstajajo med 5.00 in 9.00. Zjutraj potrebujejo manj časa, v povprečju 15 min, da vstanejo. Spat hodijo med 21.00 in 3.00 zjutraj. Le en udeleženec navaja, da običajno hodi spat ob 5.00 uri zjutraj.

Pri tem vprašanju odprtega tipa je vsak udeleženec navedel svoje ure zbujanja, vstajanja in večernega odhajanja v posteljo. Prikazani rezultati zajemajo najzgodnejše in najpoznejše ure. Opazimo lahko občutno razliko pri vstajanju. Najpoznejše vstajanje, ko PUM-O poteka v živo je ob 9.00 uri, v času pandemije pa ob 12:00 uri. Tudi ponočevanje se je v obdobju pandemije v poprečju povečalo – od 3.00 zjutraj na 5.00 zjutraj. Iz tega lahko sklepamo, da PUM-O pozitivno vpliva na bioritem udeležencev. Zaskrbljujoče pa je, da relativno velik delež udeležencev v času delovanja PUM-O v živo vstaja zelo zgodaj – ob 5:00 uri, kar je po vseh zdravniških priporočilih občutno prezgodaj. Ustrezen čas vstajanja za mladostnike je med 8.00 in 9.00 uro.

Rezultate pridobljene s to evalvacijo soočamo z rezultati podrobne analize, ki jo je na vzorcu udeležencev v letu 2020 opravila Sarah Fakroune⁶, študentka psihologije, za Raziskovalni inštitut psiholoških znanosti v Belgiji (Fakroune, 2021). Opravila jo je v okviru svojega prostovoljskega projekta ESE pod okriljem izvajalske organizacije PUM-O Familija – izobraževalni in terapevtski center Škofja Loka. V vzorec je zajela 94 udeležence vseh dvanajstih izvajalskih organizacij programa PUM-O, njen cilj pa je bil identificirati spremenljivke, ki vplivajo na higieno spanja, ter raziskati kakovost spanja udeležencev programa PUM-A. Kvaliteto spanja je avtorica merila skozi različne dejavnike – različne oblike vedenja po metodi PSQI⁷, pri katerih so zapisane ključne ugotovitve. Z metodo PSQI je na podlagi odgovorov ugotovila, da lahko 52 % udeležencem PUM-O pripišemo dobro kakovost spanja, 48 % pa slabo.

Medosebni odnosi in zadovoljevanje temeljnih socialno-čustvenih potreb udeležencev PUM-O v času pandemije

V tem delu evalvacije nas je zanimalo, ali je pandemija vplivala na medosebne odnose udeležencev, kdo so bile njihove zaupne osebe in, kakšen je bil prevladujoči odnos z zaupno osebo, kakšni so njihovi stili navezanosti, kako so povezani z mentorji in udeleženci v programu PUM-O.

⁶ Fakroune, Sarah, Hygiene and Quality of Sleeping, Survey Report. Psychological Sciences Research Institute, Belgium, 2021.

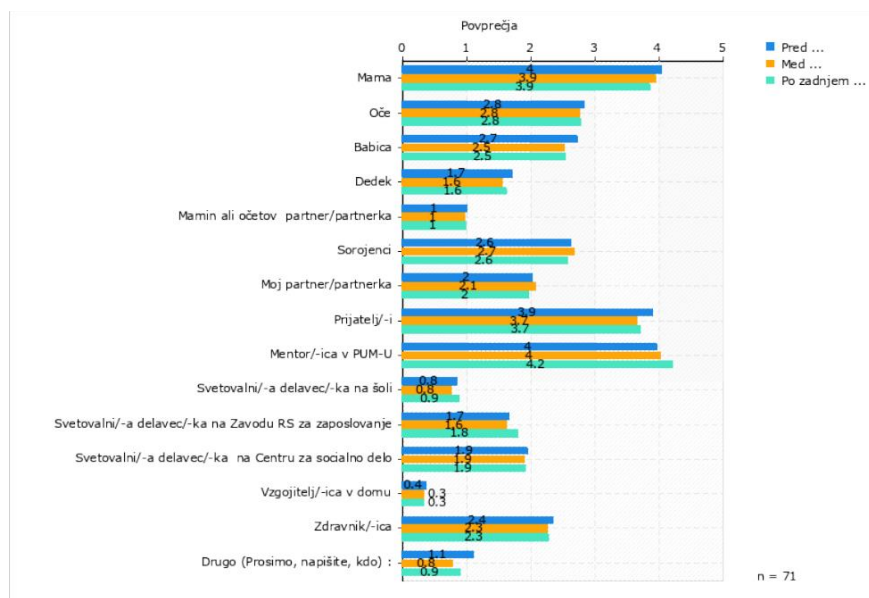
⁷ Pittsburški indeks kakovosti spanja (PSQI) je kratek vprašalnik za samoporočanje (samooceno) in globalno najbolj razširjen inštrument za merjenje kakovosti spanja. Sestavljen je iz 24 vprašanj ali postavk, ki merijo sedem dimenzij od 0 (najboljše) do 3 (najslabše). Teh sedem dejavnikov lahko na splošno razdelimo na dejavnike učinkovitosti spanja (kakovost spanja, latenca spanja, trajanje spanja in običajna učinkovitost spanja) in dejavnike motenj spanja (motnje spanja, uporaba zdravil za spanje in dnevne motnje). Trajanje spanja več kot 7 ur je na primer ocenjeno z 0 točkami, spanje manj kot 5 ur pa z oceno 3. Če seštejemo povprečne ocene sedmih dejavnikov, dobimo globalno oceno PSQI od 0 do 21, pri čemer 0-4 pomeni "dober" spanec, 5-21 pa "slab" spanec. Številne neodvisne študije so večkrat potrdile zanesljivost in veljavnost tega inštrumenta.

Zanesljive osebe

Zanesljive osebe igrajo v življenju mladih odraslih pomembno vlogo, saj jim zagotavljajo podporo na čustvenem področju, delujejo motivacijsko, jim nudijo praktično oporo na njihovi socialno-ekonomski tranziciji iz mladostništva v svet odraslosti. Prisotnost zanesljive osebe v življenju mlajših odraslih je v času pandemije še toliko bolj pomembna, saj je vsak posameznik še bolj potreboval nek zanesljiv kompas, ki mu je pomagal skozi nepredvidljivo, neznano in razburkano situacijo, pripluti čimbolj nepoškodovan.

Udeleženci programa PUM-O (N=71) so imeli možnost, da ocenijo zanesljivost oseb pred, med in po preklicu pandemije. Zanesljivost smo merili s petstopenjsko Likertovo lestvico.

Udeležence smo vprašali kako zanesljive so (bile) v obdobju pred, med in po preklicu zadnje pandemije naslednje osebe: mama, oče, babica, dedek, mamin ali očetov partner/partnerka, sorojenci, njihov partner/partnerka, prijatelji, mentor/ica v programu PUM-O, svetovalni/a delavec/-ka na šoli, svetovalni/-a delavec/-ka na Zavodu RS za zaposlovanje, svetovalni/-a delavec/-ka na Centru za socialno delo, vzgojitelj/-ica v domu, zdravnik/-ica in drugi. Vsaki osebi so dodelili oceno, ki ji pripada glede na njeno zanesljivost (npr. kako varni so se ob njej počutili, kako jim je stala ob strani, ko so potrebovali njeno podporo/so se lahko v stiski obrnili nanjo/jim je pomagala, ko so jo prosili za pomoč ipd.). Ocena 1 pomeni, da se na to osebo nikakor ne morejo zanesti, ocena 5 pa pomeni, da se povsem zanesejo na to osebo. Če te osebe v obravnavanem obdobju v njihovem življenju ni bilo, ali pa z njo niste imeli stika, so zapisali številko 0. (n = 71)

Grafikon 2: Zanesljive osebe

Rezultati ankete so med udeleženci programa PUM-O na prvo mesto med zanesljivimi osebami postavili mentorja/mentorico v programu PUM-O.

Udeleženci so pred razglasitvijo pandemije enako zaupali mentorju/mentorici in mami. Med pandemijo se je zaupanje mami nekoliko zmanjšalo, medtem, ko se je zaupanje

mentorju/mentorici povečalo in po preklicu pandemije naraslo in skoraj doseglo popolno zaupanje s strani udeležencev. Zaupanje mamam se je po preklicu pandemije še nekoliko zmanjšalo.

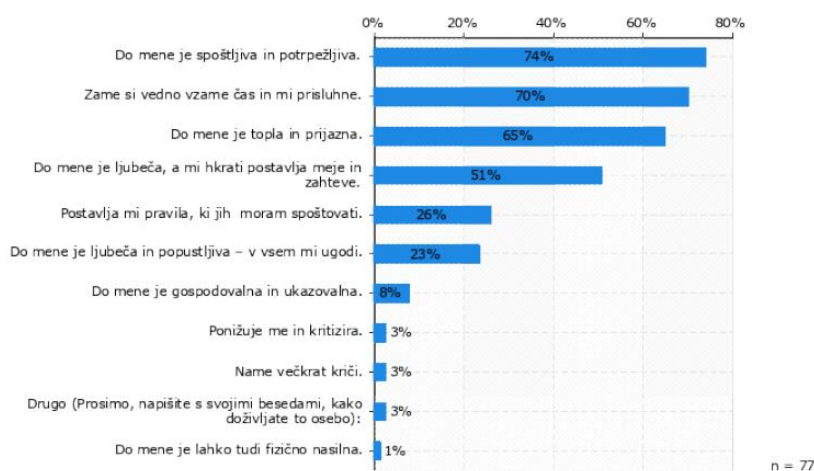
Po zanesljivosti so anketiranci na tretje mesto postavili prijatelje, sledijo jim očetje, v katere je zaupanje med in po pandemiji nekoliko upadlo, skoraj enako velja za babice. Sledijo jim sorojenci, v katere se je zaupanje med pandemijo nekoliko povečalo in po pandemiji padlo na nivo pred pandemijo.

Glede zanesljivosti so na sedmem mestu pristali zdravniki/zdravnice, ki pa so med pandemijo in po preklicu pandemije izgubili nekoliko zaupanja. Zdravnikom sledijo partnerji, v ki so jih med pandemijo doživljali kot nekoliko bolj zanesljive kot pred in po pandemiji. Partnerjem po zanesljivosti sledijo svetovalni delavci na Zavodu RS za zaposlovanje, ki so po pandemiji nekoliko pridobili glede zanesljivosti, sledijo jim svetovalci na CSD. Na koncu lestvice so po zaupanju dedki katerih zanesljivost je med pandemijo še nekoliko upadla. in mamini ali očetovi partnerji.

Anketa je pokazala, da udeleženci s svetovalnimi delavci na šolah in vzgojitelji v dijaških domovih skorajda nimajo stika. Četudi prikazane rezultate obravnavamo z določeno mero zadržanosti, saj navedene zanesljive osebe niso prisotne v življenju vseh udeležencev, je za našo evalvacijo pomemben podatek, da so udeleženci v tako velikem deležu med zaupne osebe uvrstili mentorje v programu PUM-O.

Prevladujoči odnos z najbolj zanesljivo osebo

Udeležence PUM-O (n=77) smo vprašali, kako bi opisali prevladujoč odnos najbolj zanesljive osebe/oseb do njih. Možnih je bilo več odgovorov. Izbire so prikazane v grafikonu 3.

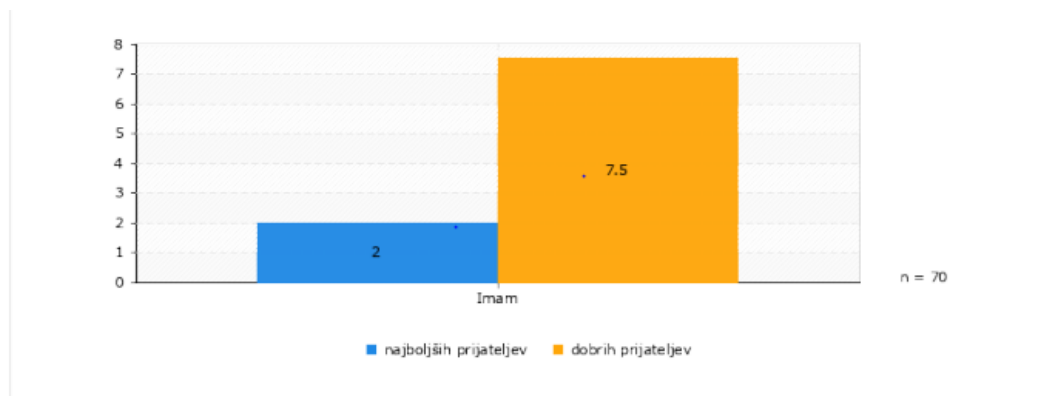
Grafikon 3: Prevladujoč odnos najbolj zanesljive osebe/oseb do udeleženca

Tri četrtine vprašanih (74%) je prevladujoč odnos opisalo kot spoštljiv in potrpežljiv. 70 odstotkov je izbralo odgovor, da si najbolj zanesljiva oseba v njihovem življenju vedno vzame čas zanje in jim prisluhne. 65 odstotkov jo je opisalo tudi kot toplo in prijazno. Dobra polovica anketiranih (51%) navaja, da je najbolj zanesljiva oseba ljubeča, a jim hkrati postavlja meje in

zahteve. Nasprotno pa slabi četrtini anketiranih (23%) najbolj zanesljiva oseba ne postavlja meja in je do njih zelo popustljiva ter jim v vsem ugodi. Pri 3% udeležencev pa najbolj zanesljiva oseba nanje tudi kriči in jih ponižuje. Eden od anketirancev omenja tudi fizično nasilje.

Prijateljstvo

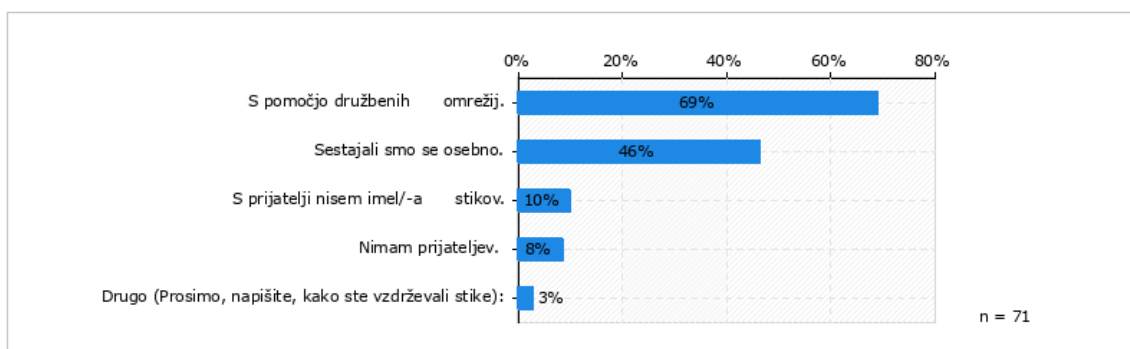
Udeležence (N = 70) smo prosili, naj vpišejo število svojih najboljših in svojih dobrih prijateljev. V grafikonu 4 je prikazana distribucija odgovorov.

Grafikon 4: Število najboljših in dobrih prijateljev

V povprečju so vprašani na vprašanje o številu najboljših in dobrih prijateljev odgovorili, da imajo 2 najboljša in 7,5 dobrih prijateljev.

V nadaljevanju smo jih vprašali, kako so v času pandemije in zaprtja javnega življenja vzdrževali stike s prijatelji. Možno je bilo več odgovorov.

Grafikon 5: Vzdrževanje stikov s prijatelji v času pandemije in zaprtja javnega življenja

64% vprašanih je odgovorilo, da so vzdrževali stike s prijatelji s pomočjo družbenih omrežij. Nadalje jih je 43% odgovorilo, da so se s prijatelji sestajali osebno, 9% jih je navedlo, da s prijatelji niso imeli stikov, 8% pa prijateljev nima.

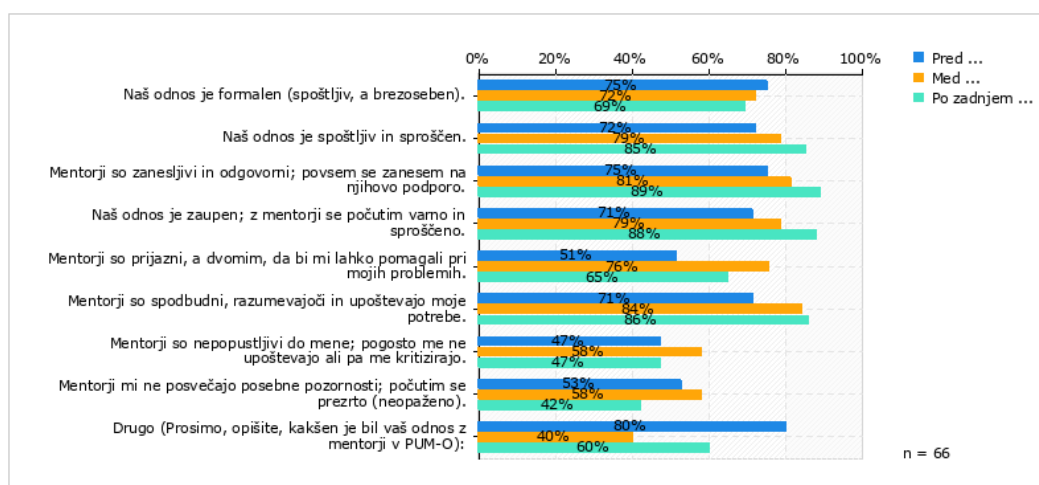
Udeležence smo prav tako vprašali, če so zaradi pandemije s katerim prijateljem izgubili stik ali se od njega oddaljili.

43% odstotkov anketirancev je odgovorilo, da so z vsemi prijatelji ohranili stik. 34% se jih z nekaterimi prijatelji ne druži več, z večino pa je enako, kot je bilo pred pandemijo, 8% anketirancev pa je odgovorilo, da so jim ostali le najboljši prijatelji. Eden od anketirancev pravi, da je izgubil stik z vsemi prijatelji.

Odnos udeležencev programa PUM-O z mentorji

Preučili smo ali je pandemija vplivala na odnose med mentorji in udeleženci. Za zbiranje podatkov smo uporabili anketni vprašalnik, z metodo fokusne razprave pa smo ugotavljali kakovost njihovega odnosa.

V anketi smo udeležence vprašali, kako bi opisali prevladujoči odnos z mentorji v programu PUM-O. Izbrali so lahko največ tri najustreznejše odgovore za vsako obdobje (pred pandemijo, med pandemijo, po zadnjem preklicu pandemije). Rezultati so prikazani v grafikonu 6.

Grafikon 6: Prevladujoči odnosi z mentorji v obdobjih pred, med in po zadnjem preklicu pandemije

Odgovor, da je odnos formalen, spoštljiv, vendar brezoseben, je za čas pred pandemijo izbralo 75% vprašanih, med pandemijo 72% in po preklicu pandemije 69% vprašanih. Da je odnos spoštljiv in sproščen, je menilo 72% anketirancev, za čas med pandemijo 79% in za čas po preklicu pandemije 85%. Da so mentorji zanesljivi in odgovorni, da se na njihovo podporo lahko povsem zanesemo je menilo 75% za čas pred pandemijo, 81% za čas med pandemijo in 89% za čas po preklicu pandemije. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da se je njihov odnos z mentorji med pandemijo poglobljajal. Da je odnos zaupen, da se ob njih počutijo varno in sproščeno, so anketiranci tudi za čas po pandemiji označili v 88%. Da so mentorji prijazni, a da dvomijo, da bi jim lahko pomagali pri reševanju problemov, je menilo za čas pandemije 84% vprašanih, za čas po preklicu pandemije, pa se je tako odgovorilo 65% anketirancev. Pod kategorijo drugo so udeleženci navedli svoje odgovore. Ti so bili spodbudni. Navajamo jih v avtentičnem zapisu:

- odnos dober,
- pogovori z mentorji so zabavni,
- odnosi so super,
- nimam nobenih problemov z njimi.

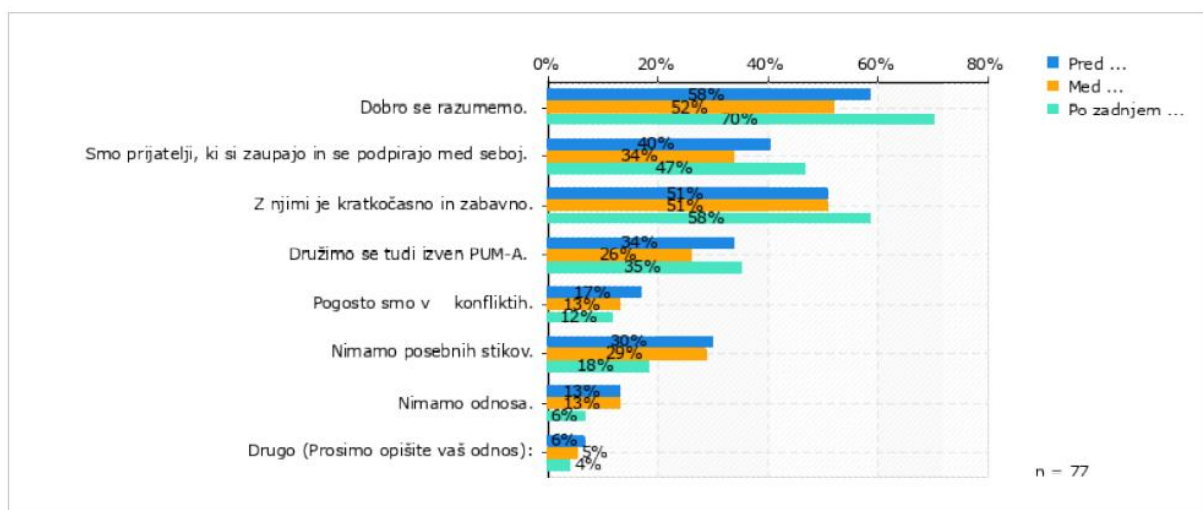
Gledano v celoti so bili odnosi med mentorji in udeleženci dobri. Mentorji so bili zaupanja vredni odrasli, na katere so se lahko udeleženci obrnili po podporo. Kakovost odnosa se s časom izboljšuje. Glede na celoto odgovorov ne moremo natančno pojasniti povečanega deleža odgovorov, ko

udeleženci odgovarjajo, da so bili mentorji v času pandemije do njih nepopustljivi, da jih ne upoštevajo in kritizirajo, ter da jim ne posvečajo posebne pozornosti. Ta odgovor je izbralo 58% vprašanih. Domnevamo, da so bili mentorji vztrajni pri izvrševanju nalog, ki so jih izvajali na daljavo, da so bili morda nepopustljivi pri zahtevah povezanih z udeležbo na skupnih srečanjih prek zaslonov, ki so jih udeleženci začeli odklanjati (izklapljali so kamere, niso se udeleževali srečanj, ipd.). Udeleženci so se počutili bolj ranljive, želeli so si pristnejših neposrednih stikov in verjetno tudi postali nezaupljivi do mentorjev, ker se je čas zaprtja javnega življenja podaljševal. Del odgovorov gre morda pripisati tudi različnim odnosom udeleženca z različnimi mentorji – z nekaterimi so si bliže kot z drugimi, kar je potrdila tudi razprava v fokusni skupini. V razpravi se je pokazalo, da so udeleženci v času ustavitve javnega življenja izgubljali voljo za delo, da so dvomili v smiselnost dejavnosti, ki so jih izvajali, da svojo mentorsko skupino ocenjujejo različno. Navadno jim je bližje en mentor s katerim se lahko pogovorijo in mu zaupajo. Podobno so ugotavljali v razpravi tudi mentorji in direktorji. Podrobneje o tem v prilogah 3, 4, 5 (Zapisnik fokusne skupine z udeleženci, zapisnik fokusne skupine z direktorji in zapis razprave v svetovni kavarni z mentorji).

Odnos udeležencev z drugimi udeleženci PUM-O

Eden od ciljev programa PUM-O je zagotavljanje varnega prostora in pogojev, kjer posamezniki v skupini lahko pridobijo dobre izkušnje v medosebnih odnosih in premagujejo socialno izoliranost.

Anketirance smo vprašali, kako bi opisali svoj odnos z drugimi udeleženci v PUM-U. Odgovarjali so za obdobje pred, med in po zadnjem preklicu pandemije. Izbrali so lahko več odgovorov.

Grafikon 7: Odnos udeležencev z drugimi udeleženci PUM-a v obdobjih pred, med in po zadnjem preklicu pandemije

Odgovori kažejo, da so se udeleženci pred pandemijo med seboj nekoliko manj razumeli, si kot prijatelji med seboj zaupali in podpirali, se skupaj kratkočasili in zabavali in se družili izven PUM-O, kot po preklicu pandemije. To morda lahko pripišemo temu, da so se v tem obdobju šele vključili v program in so se med seboj slabše poznali. Za čas pandemije so se v nekaterih vidikih še bolj oddaljili med seboj; za 6% se je znižal delež odgovorov, da se z drugimi udeleženci dobro razumejo in za prav toliko, da so med seboj prijatelji, ki se med seboj podpirajo. Za 8 odstotkov manj je bilo druženj izven PUM-O (mišljene so bile vse oblike

druženja, tudi prek spleta), za 4 odstotke se je zmanjšal tudi delež odgovorov, da so med seboj v konfliktu. Delež teh odgovorov se po preklicu pandemije še dodatno zniža, kar ob zvišanju deleža pri drugih izbranih odgovorih, kaže na to, da so se odnosi med udeleženci s trajanjem programa izboljševali. To potrjuje tudi nižji delež odgovorov, da med seboj niso imeli stikov ter, da z drugimi nimajo odnosa.

Tudi odgovori, ki so jih navajali pod kategorijo drugo večinoma kažejo na to, da so drugimi udeleženci dobro razumeli. Navajamo avtentične odgovore o kakovosti medosebnega odnosa:

- dober,
- spoštljiv,
- nam je pogosto dolgčas,
- radi se družimo.

Stili navezanosti

Za potrebe naše evalvacije smo v anketnem vprašalniku uporabili tudi samoocenjevalni Bartholomeov in Horowitzev⁸ Vprašalnik medosebnih odnosov (Bartholomew in Horowitz 1991). Kot je razvidno iz grafikona 8 se je 16,7 % anketirancev opredelilo, da je za njih značilen varno navezan stil, 28,8% odklonilno - izogibajoč, 27,3% preokupran in 27,3% plašljivo - izogibajoč.

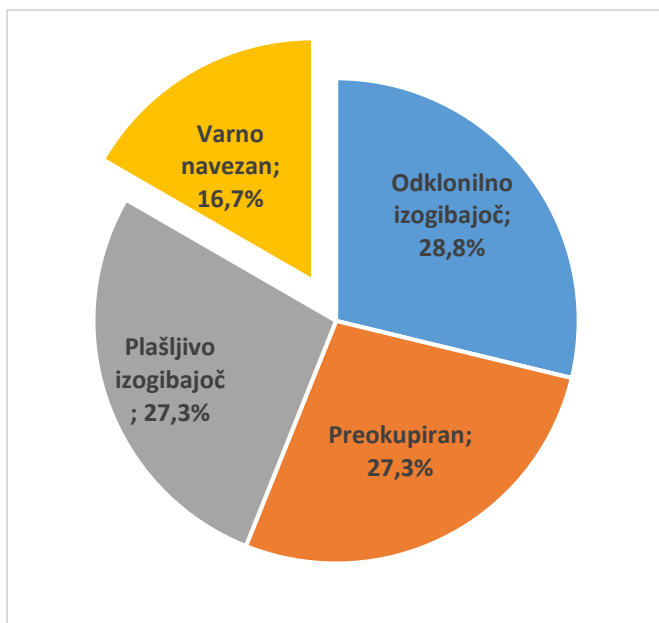
⁸ Ta vprašalnik opredeljuje štiri stile navezanosti v mladostništvu in v odraslosti (Bartholomew in Horowitz 1991):

Varno navezan: Brez težav se čustveno zblížam z drugimi ljudmi. Počutim se prijetno in varno, če se lahko zanesem nanje in oni name. Prav nič me ne skrbi, da bi ostal/a sam/a, ali da me ljudje ne bi sprejeli.

Plašljivo izogibajoč: Pri navezovanju tesnih stikov z drugimi ljudmi nisem sproščen/a. Čeprav si želim imeti tesne odnose, le težko popolnoma zaupam in se težko na nekoga popolnoma zanesem. Skrbi me, da bom prizadet/a , če si bom dopustil/a priti z nekom preblizu

Preokupiran: Želim se popolnoma zblížati z drugimi ljudmi, toda pogosto ugotovim, da si drugi ne želijo biti tako blizu z mano, kot bi si želel/a sama. Brez tesnih odnosov se ne počutim dobro in včasih me skrbi, da me ljudje cenijo manj kakor jaz njih.

Odklonilno-izogibajoč: Dobro se počutim brez tesnih čustvenih odnosov. Zelo mi je pomembno, da se počutim neodvisno in samozadostno in da se drugi ljudje ne zanašajo name, niti jaz nanje.

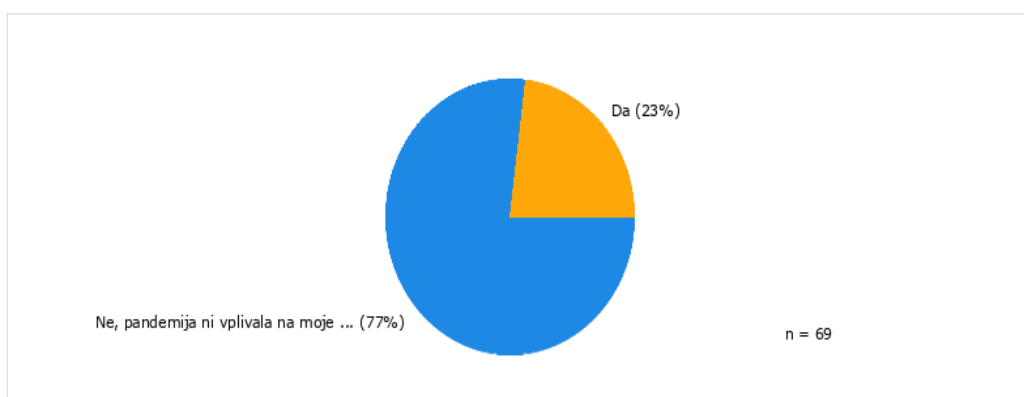

Grafikon 8: Stili navezanosti udeležencev PUM-O

V raziskavi, ki je ugotavljala povezave med navezanostjo v odraslosti in separacijo od staršev (Žvelc, 2003), sta avtorja na vzorcu 176 študentov, različnih fakultet Univerze v Ljubljani, v povprečju 22,3 let, s pomočjo Vprašalnika medosebnih odnosov, dobila rezultate: 48% varno navezan stil, 10% odklonilno – izogibajoč, 13% preokupiran, 29% plašljivo – izogibajoč.

Podatki kažejo, da so udeleženci v programu PUM-O skoraj 30% manj varno navezani kot študenti v omenjeni raziskavi, za skoraj 19% je več odklonilno-izogibajoče navezanih, 14% več je preokupirano navezanih, medtem, ko je plašljivo – izogibajoče navezanih le za dober odstotek več.

Anketirance smo vprašali, ali imajo občutek, da je pandemija spremenila njihovo doživljanje drugih ljudi in njihov odnos do njih.

Grafikon 9: Spremembe v doživljanju drugih ljudi zaradi pandemije

Večina anketiranih (77%) niso zaznali nobene spremembe v doživljanju drugih ljudi in v odnosu do drugih ljudi, 23% pa jih je odgovorilo, da so pri sebi opazili spremembo.

Ker so naši odnosi z drugimi tako pomemben del nas samih, je bistveno razumeti, kako so jih ti ekstremni pogoji morda spremenili. Pandemija je bila priložnost, da ljudje kritično ponovno ocenijo svoje odnose z drugimi. Anketirance, ki so odgovorili, da je pandemija vplivala na njihove odnose z drugimi ljudmi, smo vprašali, kako je vplivala na njihovo doživljanje in na njihov odnos do drugih ljudi – kako ga je spremenila. Avtentični odgovori so bili naslednji:

- ne vem,
- ljudje so drugačni odkar je bila pandemija,
- v času pandemije se je moj odnos do ljudi zmanjšal, saj se nismo videli v živo,
- pazim koga spustim blizu,
- sem se mogel bolj odpreti do drugih ljudi,
- sem bolj pozoren s kakšnimi ljudmi se srečujem,
- ljudje so postali panični,
- grozno, vsi bodo en dan odšli in me pustili samo, zato zdaj ne vzpostavljam resnih odnosov,
- sem do ljudi samo prijazen in nič več,
- pogrešala sem ljudi,
- čudno,
- zelo smo nestrpni,
- veliko prijateljev sem tudi izgubila zaradi izgubljenih stikov,
- ljudje so postali nesrečni, nervozni,
- podpiram ljudi, ki se ne cepijo in ki imajo podobno razmišljanje o kovidu,
- začela sem bolj ceniti nekatere ljudi in se naučila oddaljiti od drugih, ko to potrebujem,
- rajše sem sama,
- ljudje mi grejo na živce, razen parih izjem.

Odgovori anketirancev razkrivajo, da so nekateri odnosi okrepili, medtem, ko so se drugi odnosi razrahljali, ali je prišlo do konflikta pa tudi do prekinitve nekaterih odnosov.

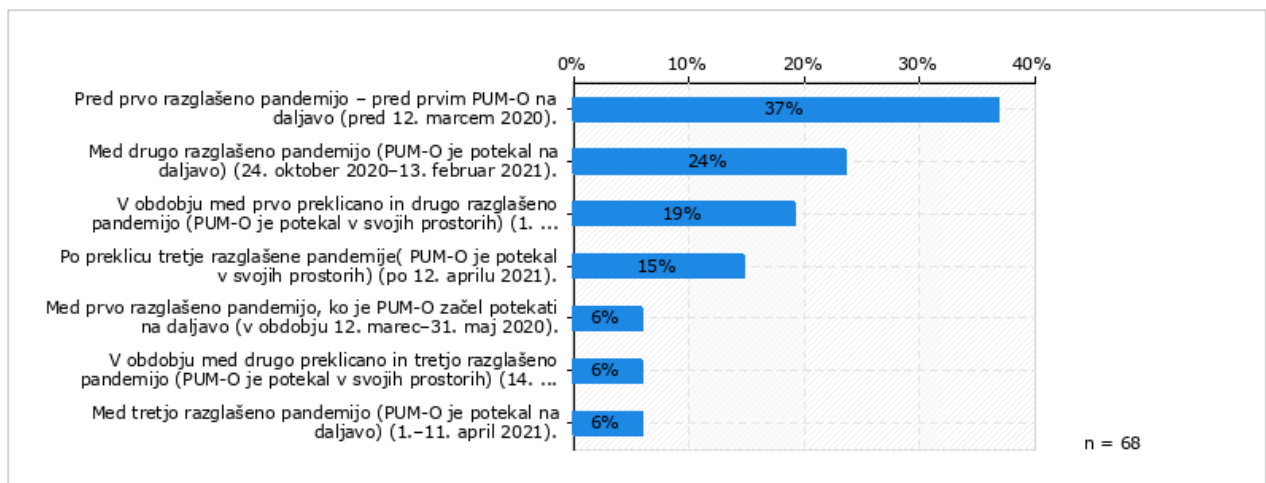
Izkušnje udeležencev v programu PUM-O

v tem razdelku evalvacije nas je zanimalo, kakšne so izkušnje udeležencev z udeležbo v programu. Zanimalo nas je, kdaj so se vključili v program in s kakšnimi motivi, kje so izvedeli za program in s kom so se o vključitvi v program pogovorili. Zanimalo nas je tudi, kakšen vpliv je imel PUM-O na potek njihovega vsakdanjika in, kako so udeleženci ocenjevali dejavnosti v programu PUM-O v vseh treh obravnavanih obdobjih ter, kako v splošnem ocenjujejo koristnost programa za njihovo življenje.

Kdaj so se anketirani vključili v program PUM-O?

Kot je razvidno iz grafikona 10, se je največ udeležencev, kar 37 % vprašanih (N = 68) v program vključilo pred prvo razglašeno pandemijo, to je pred 12. marcem 2020. 24 % se je v program vključilo med drugo razglašeno pandemijo - med oktobrom 2020 in februarjem 2021. V obdobju med prvo preklicano in drugo razglašeno pandemijo, ko je program PUM-O potekal fizično v prostorih (1. junij–23. oktober 2020) se je v program vključilo 19 % vprašanih, 15 % vprašanih se je vključilo po preklicu tretje razglašene pandemije. Po 6 % so se vključili med prvo razglašeno pandemijo, ko je PUM-O začel potekati na daljavo ali v obdobju med drugo

preklicano in tretjo razglašeno pandemijo ali med tretjo razglašeno pandemijo. Udeleženci so lahko izbrali več odgovorov, ki jih je izbralo pet udeležencev. To pomeni, da so nekoč prekinili sodelovanje v programu in se kasneje ponovno vključili.

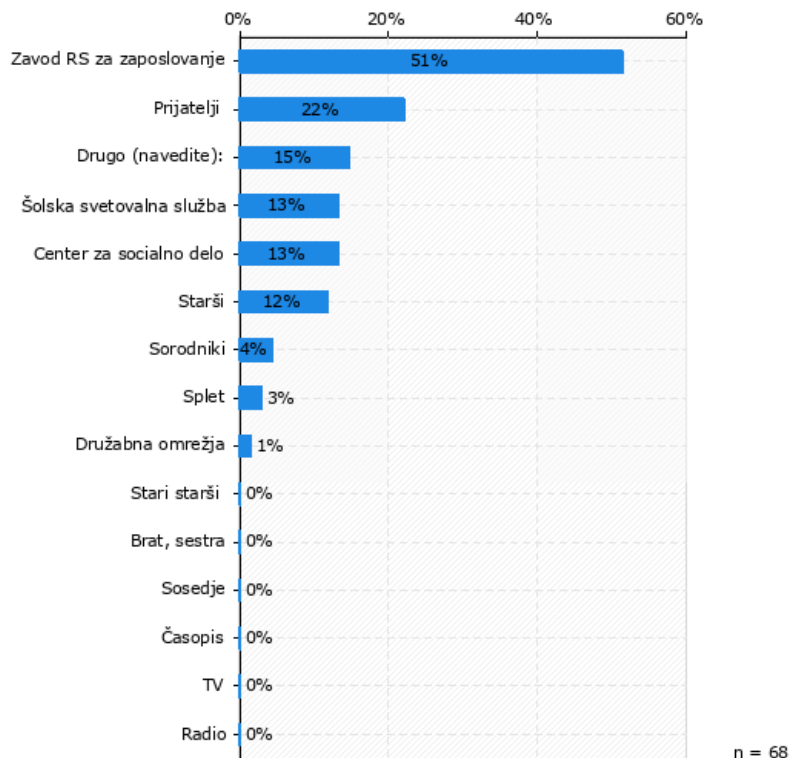
Grafikon 10: Čas vključitve udeležencev v programu PUM-O

V povprečju so bili udeleženci v program vključeni 10,9 mesecev, minimalno 1 mesec, maksimalno pa 40 mesecev. Največ jih je bilo vključenih 10 mesecev (15 %).

Kako so se udeleženci vključili v program?

Največ vprašanih (N = 68) je za program PUM-O izvedelo preko Zavoda RS za zaposlovanje, kar 51 %. Relativno visok delež 22 % je za program izvedelo od prijateljev. Pri šolski svetovalni službi in pri CSD je za PUM-O izvedelo po 9 udeležencev (13 %). Starši so program predstavili 8 udeležencem (12 %). Trije vprašani (4 %) so za program izvedeli preko drugih sorodnikov. Pod kategorijo drugo so navajali, da so za program izvedeli na ljudski univerzi, na tržnici nevladnih organizacij, pri tabornikih. 4 anketiranci (6 % vseh) so pod drugo napisali, da so izvedeli za program PUM-O preko psihoterapevta ali psihiatrične bolnišnice.

Najmanj udeležencev je za program izvedelo prek družabnih omrežij (1 odstotek) ali prek spleta (3 odstoki) so za program PUM-O izvedeli samo 3 vprašani. Nihče za program ni izvedel iz medijev javnega obveščanja.

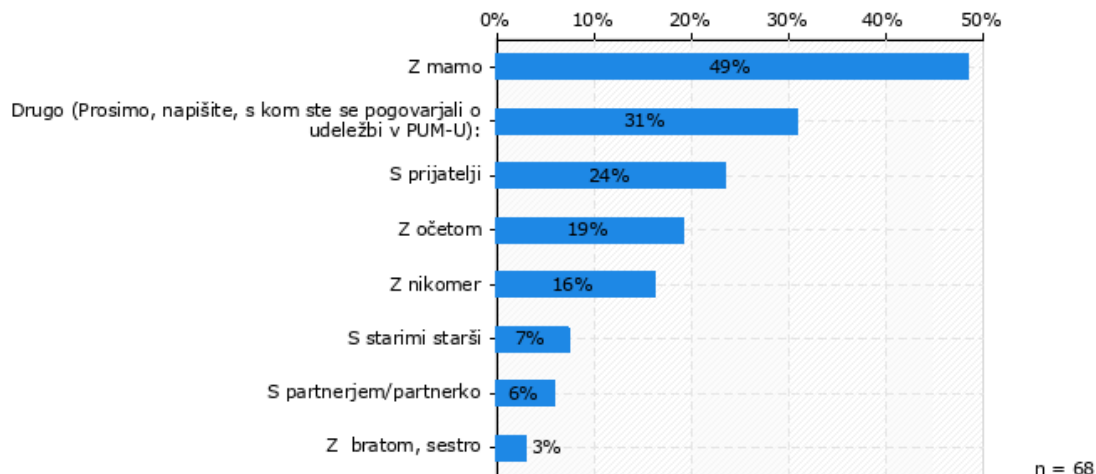

Grafikon 11: Viri informiranja udeležencev o PUM-O

Ob tem vprašanju nas je zanimalo tudi, ali so se udeleženci pred ali ob vključitvi v program o tem s komerkoli pogovorili. lahko so izbrali več odgovorov ali pa navedli drugo.

Večina udeležencev se je o tem pogovorila z mamo (49 %), na drugem mestu so bili prijatelji (24 %), sledijo pogovori z očetom (19 %). 11 vprašanih ali 16 % udeležencev se o tem ni pogovorilo z nikomer. V manj kot deset odstotkih so se o vključitvi v PUM-O pogovorili s starimi starši ali s partnerjem.

Pod kategorijo drugo so udeleženci navajali, da so se o vključitvi v program pogovorili z mentorji (4 vprašani ali 6 odstotkov), s svetovalko na Uradu za delo (6 odstotkov), s svetovalno delavko ali učiteljem v šoli (13 odstotkov), 2 osebi pa sta se o tem pogovorili s psihoterapevtom oz. psihiatrom.

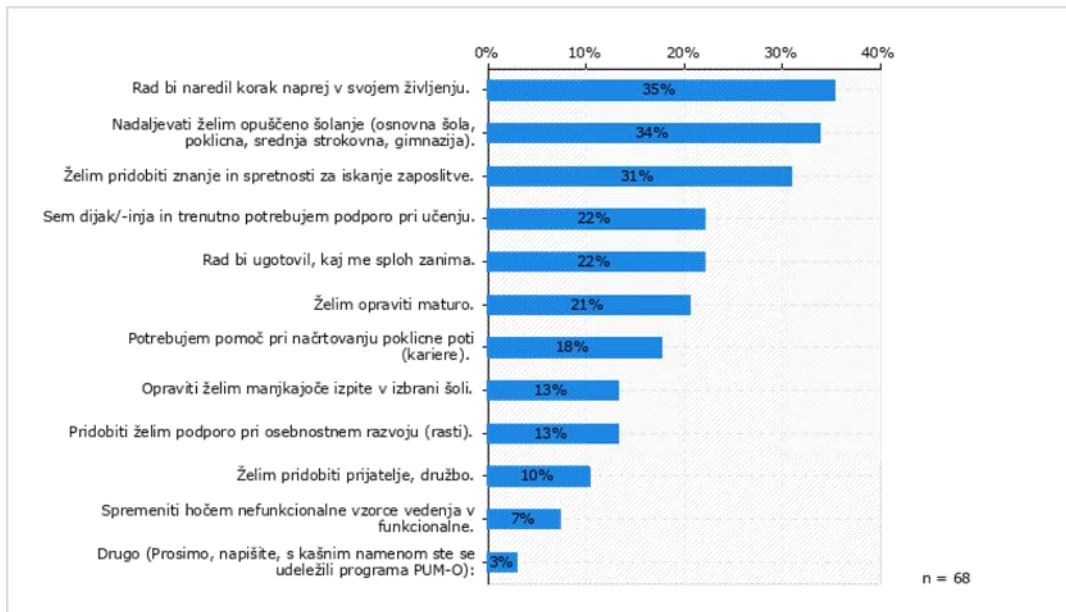

Grafikon 12: Osebe s katerimi so se udeleženci pogovarjali o vključitvi v program PUM-O

Motivi za udeležbo

Pri tem vprašanju so udeleženci lahko izbrali največ tri odgovore. Najpogostejši motivi za udeležbo so povezani z glavnimi cilji programa PUM-O – nadaljevanje ali končanje opuščene šolanja, pridobitev zaposlitve in osebni razvoj. Največ udeležencev (35%) so z udeležbo v PUM-O želeli narediti korak naprej v življenju, 34 %, ker so želeli nadaljevati opuščeno šolanje. Nekoliko nižji delež se je programa udeležil, ker so si želeli pridobiti znanje in spretnosti za iskanje zaposlitve (31 %). Celotna porazdelitev motivov je razvidna iz grafikona 13.

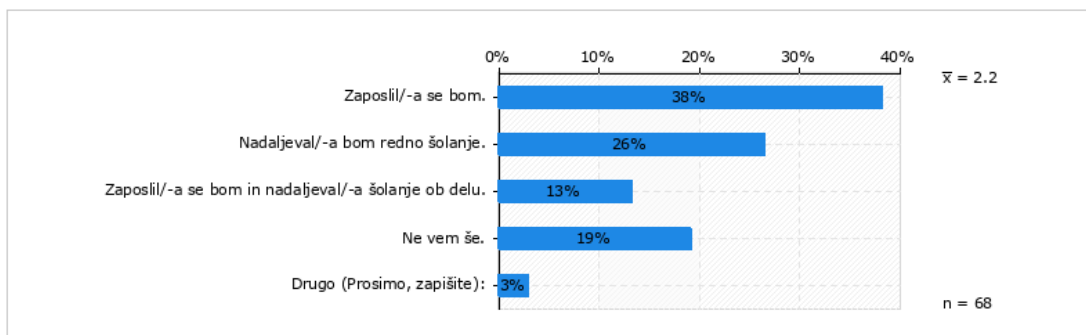
Z združevanjem odgovorov lahko ugotovimo, da je bilo največ motivov povezanih z osebnostnim razvojem – ugotoviti, kaj me zanima, pomoč pri kariernem razvoju, pomoč pri osebnostnem razvoju, spremeniti nefunkcionalne vzorce vedenja v funkcionalne. Tem motivom sledijo motivi za dokončanje ali nadaljevanje opuščene šolanja - pomoč pri učenju, opraviti izpite, narediti maturo. V tej konstelaciji se zdi motiv pridobivanja znanja in spretnosti za zaposlitev manj izražen. Le 10 odstotkov udeležencev se je za vključitev v program odločilo, ker si je želelo pridobiti nove prijatelje. Ena oseba je pod kategorijo drugo navedla, da se je programa udeležila, ker se ji je zdel predlog svetovalke na Uradu za delo o vključitvi prijeten.

Grafikon 13: Motivi za udeležbo

Načrti udeležencev po končanju programa

Največ vprašanih (38 %) se po končanem programu PUM-O namerava zaposliti. 26 % jih želi nadaljevati šolanje. 13 % se jih namerava zaposliti in nadaljevati šolanje ob delu. 19 % vprašanih v času anketiranja še ni imelo izdelanega načrta. Pod kategorijo drugo je ena oseba navedla, da bi se rada udeležila prostovoljnega dela v tujini.

Grafikon 14: načrti udeležencev po končanju programa

Vpliv PUM-O na dnevni potek udeležencev v času razglašene pandemije v primerjavi z obdobjem pred in po preklicu

Dopoldan je večina udeležencev sodelovala na PUM-O delavnicah, ki so potekale na daljavo. Tako je odgovorilo več 40 od vseh vprašanih (N=77). Nekaj posameznikov je odgovorilo, da so bili večji del časa, ko je PUM-O potekal na daljavo na telefonu, nekateri so med tem igrali igrice, nekateri so kuhali, ležali ali niso počeli ničesar, nekdo je pri delu prek orodja Zoom spal. Popoldne so se učili oz. delali različne naloge, ki so jih dobili na PUM-O, gledali televizijo in različne serije na spletu, igrali igrice, kuhali in se ukvarjali s športom. Med odgovori so navajali, da so popoldne poležavali in čas preživljali na telefonu, nekateri so se sprehajali, pospravljali, pisali liste prisotnosti in poročila za PUM-O, se družili s prijatelji in družino. Le dve osebi sta napisali, da popoldne nista delali nič.

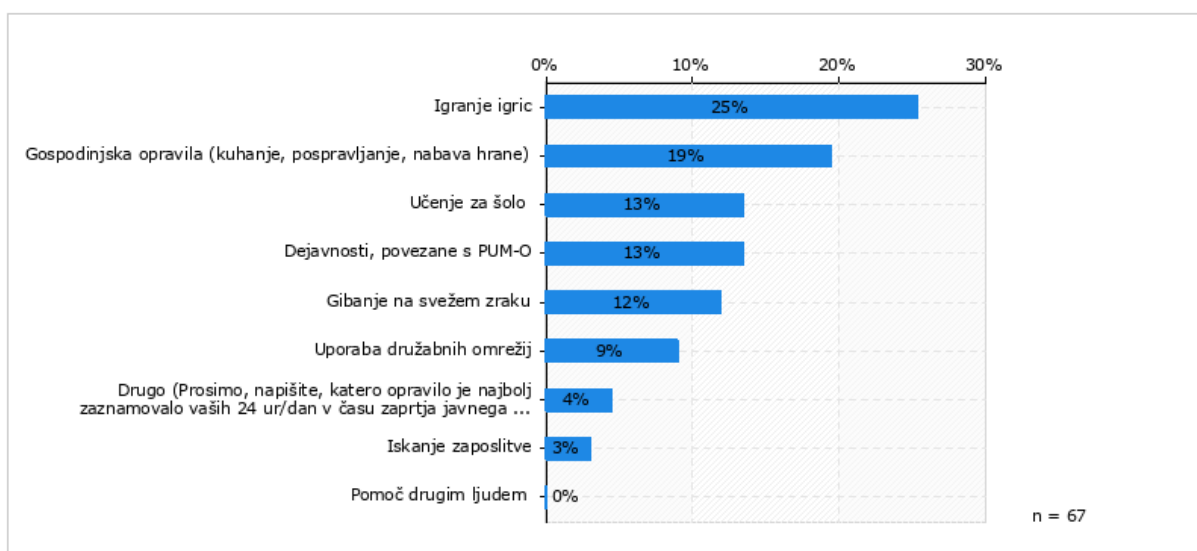
Večer je večina udeležencev preživljala pred televizorjem ali ob gledanju serij, drugi najpogostejši odgovori pa so bili povezani z uporabo spleta – igranje iger, uporaba pametnega telefona in socialnih omrežij. Manjši delež je navajal sprehod, druženje s prijatelji ali družino. Še manjši delež vprašanih je navajal, da so ob večerih popivali in kadili.

Primerjava v dnevnem poteku udeležencev med pandemijo ali pred njo ali po njenem preklicu ni pokazala pomembnejših razlik, razen v tem, da so se udeleženci v večjem deležu in bolj zavzeto udeleževali PUM-O programa. Tako je odgovorilo 50 vprašanih (N=77). Manjši delež so predstavljali posamični odgovori, v katerih so vprašani navajali, da gredo dopoldan na sprehod, se družijo, igrajo igrice, kuhajo, ali čas preživljajo na telefonu.

Popoldneve in večere pa tudi v času, ko PUM-O poteka v živo preživljajo podobno kot so navedli za čas pandemije.

Najpogostejše dejavnosti udeležencev v času zaprtja javnega življenja

Kar četrtina vseh udeležencev (N= 67) je odgovorila, da so največ časa posvetili igranju igrice, 19 % gospodinjskih opravilom, po 13 % dejavnostim povezanih s programom PUM-O in učenju za šolo, 12 % gibanju na svežem zraku, 9 % uporabi družabnih omrežij, 3 % iskanju zaposlitve. Pod kategorijo drugo so udeleženci navajali, da so čas posvetili službi, sebi ali popivanju.

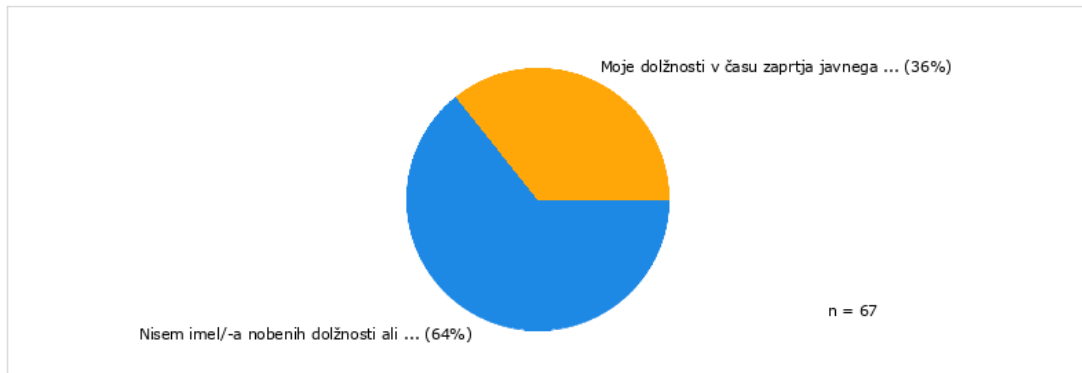

Grafikon 15: Najpogostejša dejavnosti v času zaprtja javnega življenja

V nadaljevanju smo udeleženci vprašali, koliko časa so posvetili najpogostejšim opravilom, ki so jih navajali pri prejšnjem vprašanju. Tedensko so opravilu, ki so ga počeli najpogosteje namenili v povprečju 27 ur. Najbolj izstopajo odgovori, kjer so opravilu namenili več kot 70 ur tedensko, saj so štirje, ki so izbrali to možnost, toliko ur namenili igranju igrice, dva pa uporabi družabnih omrežij. Igranju igrice, ki je bilo najpogostejše opravilo udeležencev; so namenili med 35 in 50 ur na teden. Podobno število ur so svojemu opravilu namenili tudi tisti, ki so med ponujenimi dejavnostmi najpogosteje izbrali socialna omrežja. Tisti, ki so kot najpogostejšo dejavnost navajali gospodinjska opravila so temu namenili med 7 in 21 ur tedensko.

Dejavnosti, ki so jih udeleženci v času pandemije razumeli kot svoje dolžnosti

Kar 64 % udeležencev (N = 67) je odgovorilo, da v času javnega zaprtja niso imeli nobene obveznosti ali dolžnosti. Drugi udeleženci so kot dolžnost največkrat navedli obiskovanje programa PUM-O. Navajali so še: pospravljanje, skrb za domače živali, učenje in iskanje službe. Tem obveznostim so v povprečju namenili 20 ur.

Grafikon 16: Dolžnosti udeležencev PUM-O v času zaprtja javnega življenja

Najljubše opravilo udeležencev v času zaprtja javnega življenja

Pri tem odprtem vprašanju so udeleženci navajali različna opravila. Najljubše opravilo vprašanih udeležencev je bilo ukvarjanje s športom in sprehodi v naravi. Radi so igrali računalniške igrice in gledali televizijo ter serije na spletu. Nekaj jih je z veseljem pospravljalo in kuhalo. Prav tako so skrbeli za domače živali, brali knjige, ustvarjali, pisali, bili na telefonu ena oseba je v tem času ustvarjala videe za Youtube, nekoga pa je najbolj veselilo pisanje nalog za PUM-O. Ena oseba navaja druženje, ena pa tudi kajenje. Najljubšemu opravilu so v povprečju namenili 22 ur na teden.

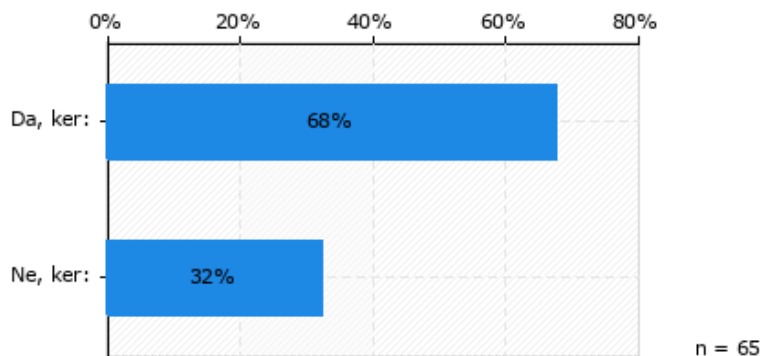
Udeleženci, ki so izbrali odgovor, da niso imeli najljubšega opravila, so v pojasnilih navajali, da nimajo hobijev, da niso imeli volje do ničesar, da so bili depresivni, so imeli službo, so bili omejeni zaradi zaprtja javnega življenja, nekaj pa jih svojega odgovora ni znalo pojasniti in so to izrazili z odgovorom ne vem.

Vpliv programa PUM-O na druge dejavnosti udeležencev

36 % udeležencev (N= 67) je odgovorilo, da PUM-O ni vplival na njihove dejavnosti izven programa PUM-O, 34 % anketirancev je PUM-O spodbujal k drugim dejavnostim, 27 % vprašanih je dejalo, da so se njihove dejavnosti v PUM-O in izven PUM-O dopolnjevale in povezovali. 3 % udeležencev je PUM-O odvrčal od njihove dejavnosti. Iz teh podatkov lahko izluščimo, da ima program PUM-O pomemben vpliv na dejavnosti udeležencev, ki potekajo izven programa.

Koristnost udeležbe v programu PUM-O, ko je potekal na daljavo

44 odgovarjajočih (68 %) meni, da jim je udeležba v programu na daljavo koristila, 21 udeležencev (32 %) pa meni, da jim udeležba na daljavo ni koristila.

Grafikon 17: koristnost in podpora programa PUM-O na daljavo

Med koristni udeleženci navajajo, da jim je program predstavljal potrebno rutino, obveznost, ki so jo imeli vsak dan. V programu so dobili pomoč pri učenju za šolo, priiskanju zaposlitve, pisanju vlog za zaposlitev in pri pisanju življenjepisa. Ena oseba navaja, da je bila vesela, ker se je vključila, saj se je z delom v programu zamotila. Pri podpori so navajali tako socialno kot tudi duševno pomoč, kar jim je pomagalo k boljšemu in stabilnejšemu počutju. Veseli so bili, da so imeli nekoga, s komer so se lahko pogovarjali. Z udeležbo v programu so lahko storili nekaj za svojo prihodnost. Mentorji so jih motivirali za različne dnevne naloge in aktivnosti. Všeč so jim bile zabavne zaposlitve. Nekaterim je bilo všeč, ker so pisali ročno. Menijo, da si se naučili veliko novega, spoznali druge ljudi, tudi prostovoljce iz tujine. Program na daljavo jim je ustrezal tudi zaradi tega, ker so lahko dlje časa spali in si bolje razporedili svoj čas za druge dejavnosti – šport, kuhanje. Udeležba jim je omogočila, da so preizkusil nekaj novega. Ena oseba je izpostavila, da se je med karanteno ob spodbudi mentorice lažje posvetila sebi – previsoko telesno težo je z zdravim jedilnikom in vsakodnevnim gibanjem zmanjšala kar za 25 kilogramov. Med koristmi so navajali da so se vsak dan lahko z nekom družili in da so bili obkroženi z dobrimi ljudmi.

Odgovori anketiranih, ki so menili, da jim program PUM-O na daljavo ni koristil ali jih ni dovolj podpiral so bili največkrat povezani z odklonilnim stališčem do spletnih srečanj in video konferenc. Navajali so tudi, da je program na daljavo postajal vedno bolj monoton in, da se raje sestajajo v živo. Nekateri so navajali upad motivacije, saj se niso dobro počutili ali so bili depresivni. Navajali so tudi, da se pričakovanja, ki so jih imeli do programa niso mogla uresničiti na daljavo, niso mogli sodelovati pri skupnih projektih.

Podobne odgovore smo dobili tudi v fokusni razpravi z udeleženci. Večina je med prednostmi PUM-O na daljavo navajala občutek varnosti in pripadnosti; imeli so občutek, da niso sami in, da zanje nekdo skrbi. Ena oseba, ki ji je bil program predstavljen v času pred zaprtjem programa, vključila pa se je v času zaprtja javnega življenja, je bila nad programom razočarana, saj nič od tega, kar so ji predstavili ni delovalo. Večina razpravljavcev je menila, da je bilo izvajanje PUM-O na daljavo sicer manj učinkovito, kot neposredno izvajanje v živo, vendar pa so hkrati vsi do zadnjega menili, da je bilo izvajanje PUM-O na daljavo kljub slabostim veliko boljša izbira kot, če bi se program ustavil.

Splošna dobrobit udeležbe v programu PUM-O za udeležence

Vsi anketiranci (N=65) so menili, da je udeležba v programu na splošno dobra za udeležence.

Grafikon 18: Splošna dobrobit udeležbe v programu PUM-O

Med pojasnili izbranega odgovora so največkrat navajali, da jim PUM-O predstavlja potrebno rutino in strukturo dneva in da se v programu veliko naučijo - tako za šolo, kot tudi za življenje. Ena oseba je menila, da je neformalno izobraževanje v današnjem času pomembnejše od formalnega. Navajali so tudi, da v PUM-O dobijo pomoč pri iskanju zaposlitve. Program jim omogoči druženje z vrstniki, ki so v podobni situaciji kot so sami, kar v njih vzbuja optimizem, ker se ne počutijo osamljene in izločene. Drug drugemu si stojijo ob strani. Ko je v programu, ena oseba manj razmišlja o tem, da bi se poškodovala. Menijo, da mentorji udeležence spodbujajo pri vsakem koraku, so pozitivno naravnani, se posvetijo vsakemu posamezniku in nudijo pomoč. Program pomaga v življenju, pri širjenju obzorij, osebni rasti in je na splošno odlična življenjska izkušnja za mlade, ki so brez zaposlitve in niso vključeni v šolanje. V programu dobijo motivacijo in smernice, da lahko lažje dosežejo življenjske cilje. Veliko jim pomeni druženje z vrstniki; veliko se družijo in spoznajo nove prijatelje. Program jim pomaga pri ponovni socializaciji, predvsem s tem, ker morajo zapustiti svojo cono udobja. in s tem morajo kdaj tudi iz svoje cone udobja. Navajajo še, da je program koristen, zanimiv in da se tam dobro počutijo. Na tem mestu bi radi izpostavili dve mnenji, ki na univerzalen način povzemata duh vseh prej navedenih odgovorov; navajamo avtentičen zapis: *»...pomaga tako, kot nobena druga institucija ne more«* in *»...program pa se lahko prilagaja osebnim potrebam vsakega udeleženca (šolanje, iskanje zaposlitve, osebna rast, osvajanje novih veščin in znanj...)«*.

Kategoriziranje dejavnosti v programu PUM-O – zanimivo, koristno, dolgočasno, zabavno, nepotrebno

Pri tem odprtem vprašanju smo pričakovali subjektivne odgovore, saj so nekateri udeleženci ovrednotili isto dejavnost kot zanimivo, medtem ko jo je nekdo drug označil za nepotrebno.

Med zanimive dejavnosti, ki so potekale na daljavo so anketirani najpogosteje uvrstili potopisne delavnice. Ena oseba je med temi posebej izpostavila delavnico, ki jo pripravil prostovoljec iz tujine o svojem potovanju po svetu. Zanimive so se jim zdele tudi preventivne delavnice o drogah in njihovih učinkih. Radi so imeli različne delavnice, animacije in predavanja ter naloge, ki so jih samostojno pripravili o temi, ki so jo sami predlagali, enako tudi domače naloge, ki so jih lahko izvajali na prostem. Všeč so jim bile delavnice o zdravem življenjskem

slogu in spletne delavnice kuhanja. Zanimivo jim je bilo skupinsko delo in s tem video pogovori oziroma Zoom srečanja. Nekdo je kot zanimivo dejavnost omenil lov za zakladom. Gledali so tudi različne filme, dokumentarce, imeli foto krožek in igrali družabne igre (Remi, šah). Reševali so kvize. Med zanimive so uvrstili tudi delavnice za življenje z Andrejem Peščem. Veselilo jih tudi sodelovanje pri projektu Božiček za en dan.

Zanimive dejavnosti, ki so jih nekateri navajali na splošno so bile: izleti, morje, bazen, PUM-O tabor, vrtnarija, večji dogodki, snemanje filma.

Med najbolj koristne dejavnosti v PUM-O je večina anketiranih navajala učenje in delo za šolo. Zelo so jim koristili tudi pogovori z mentorji. Koristne so se jim zdele tudi zaposlitvene delavnice. Med koristnimi so navajali tudi skupna druženja in Zoom srečanja. Nekateri so med koristnimi izpostavili: delavnice o mentalnem zdravju, branje knjige, ustvarjalne delavnice, uganke, zdrav življenjski slog, računalništvo, kuhanje, pohodi, naloge za razgledanost, CPP, trening, različna predavanja.

V splošnem so menili, da so bile koristne tudi delavnice z zunanjimi sodelavci (npr. Legebitra, center Labirint, Andrej Pešec, Anka, prostovoljci, Zveza prijateljev mladine idr.)

Najbolj zabavnimi dejavnostmi so najpogosteje uvrstili filmske delavnice. Zabavali so se tudi pri kuharskih in ustvarjalnih delavnicah. Kar nekaj vprašanih se je najbolj zabavalo med druženjem in delavnicami na video konferencah. Zabavale so jih tudi različne sproščene igre, kvizi in aktivnosti na prostem. Posamezniki so odgovorili tudi: delavnice z zunanjimi sodelavci, animacije, iskanje zaposlitve, miselne igre, učenje Power point, pisanje nalog, zdrav življenjski slog, projektno delo, poslušanje glasbe, druženje s prostovoljci, branje knjige, Božiček za en dan. Ena oseba je odgovorila, da so bile zabavno vse dejavnosti. Nekaj odgovorov se je glasilo »ne vem«.

Glede dolgočasnih dejavnosti je prevladoval odgovor, da dolgočasnih dejavnosti ni bilo, razen dveh oseb, ki sta odgovorili, da jima je bilo dolgočasno vse. Čeprav so bile dejavnosti učenja za šolo po mnenju večine spoznane za koristne, je bil opazno visok delež odgovorov, ki so menili, da so bile te dejavnosti hkrati tudi najbolj dolgočasne. Med dolgočasne dejavnosti so uvrščali tudi pisanje tedenskih poročil in izpolnjevanje list prisotnosti. Med dolgočasne dejavnosti je manjši delež anketiranih uvrstili še: potopisne delavnice, reševanje kvizov, filmske delavnice in skupen ogled dokumentarcev, animacijo, branje knjige, ročna dela, kuhanje, ankete, pogovori o covidu, in gostujoče predavateljce (preventivna delavnica Labirint, ustvarjanje z Metko).

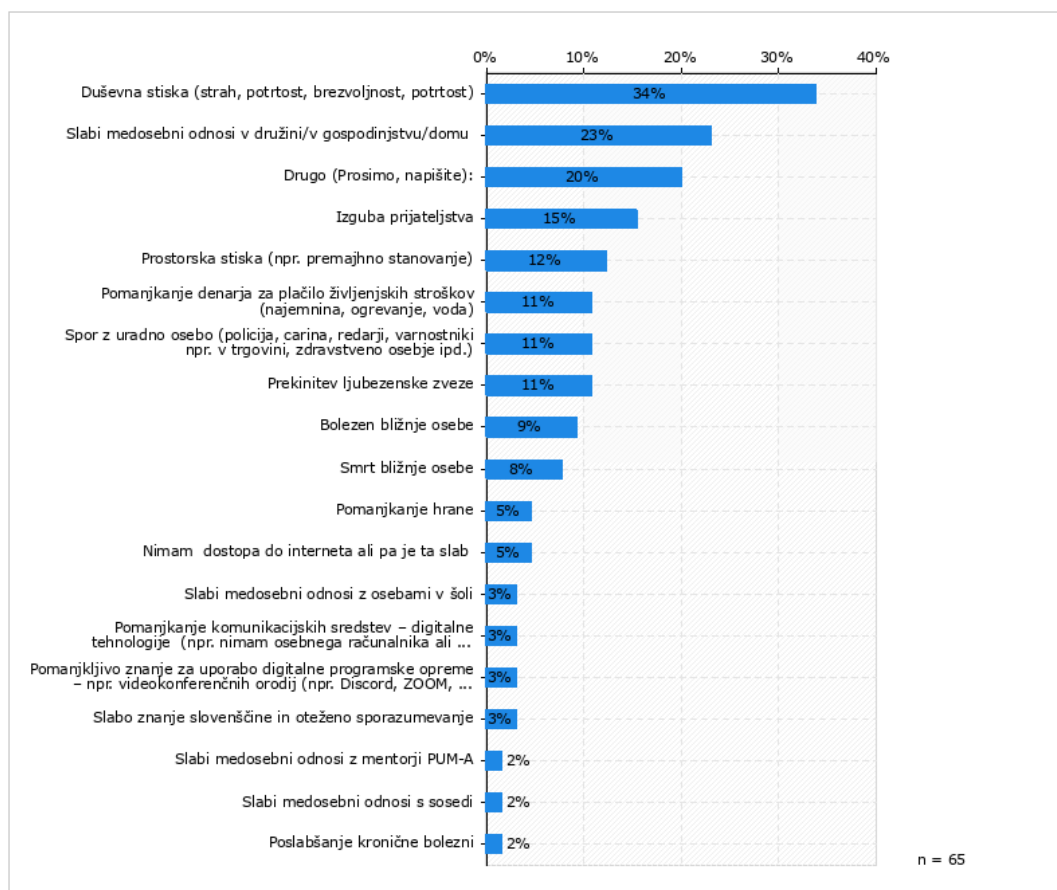
Večina udeležencev je menila, da nepotrebnih dejavnosti pri izvajanju PUM-O ni bilo. Med nepotrebne je par udeležencev navedel le »papirologijo« med delom na daljavo (tedenska poročila, liste prisotnosti) in branje knjig. Po en odgovor o nepotrebnih dejavnostih so si pridobile tudi: delavnica o ustvarjanju spletnih strani, dnevni sprehodi, domače PUM-O naloge, pogovori v skupini, ročna dela, kuhanje, izpolnjevanje anket, delavnice o duševnem zdravju, izdelovanje herbarija, jutranja animacija, šah, delavnica ustvarjanje z Metko.

Če povzamemo odgovore udeležencev, lahko posredno ugotovimo, da so bile dejavnosti v programu PUM-O v času izobraževanja na daljavo raznolike. Iste dejavnosti so različni

posamezniki različno ocenjevali. Pod črto pa bi lahko zapisali, da so anketirane med zanimive dejavnosti v času izvajanja programa na daljavo največkrat navajali potopisna predavanja, med najbolj koristnimi dejavnosti povezane z učenjem in delom za šolo, med najbolj zabavne pa filmske delavnice. Med vsemi odgovori je bil najpogostejši, da dolgočasnih in nepotrebnih dejavnosti v času PUM-O na daljavo ni bilo. Tudi iz teh podatkov lahko sklepamo, da se večini udeležencev zdi program PUM-O koristen.

Težave s katerimi so se soočali udeleženci v času delovanja programa PUM-O na daljavo

Da bi bolje razumeli potrebe in stališča udeležencev do programa PUM-O na daljavo, smo jih vprašali tudi o vrsti težav, s katerimi so morda srečevali v tem obdobju. Udeleženci so lahko izbrali več odgovorov. Med izvajanjem programa PUM-O na daljavo se je 34 % udeležencev soočalo z duševno stisko (strah, potrtost, brezvoljnost), 23 % je imelo slabe medosebne odnose v družini, 15 % je izgubilo prijatelje, 12 % se je soočalo s prostorsko stisko, 11 % pa s pomanjkanjem finančnih sredstev. Druge ovire po deležih so razvidne iz grafikona 19. Z združevanjem posamičnih odgovorov v kategorije, lahko ugotovimo, da so bile najpogostejše ovire povezane z medosebnimi odnosi in z duševno stisko, ki je bila verjetno povezana tudi s težavami v medosebnih odnosih.

Grafikon 19: Težave udeležencev v času izvajanja PUM-O na daljavo

SKLEPNE UGOTOVITVE

Evalvacija izvajanja programa PUM-O na daljavo je pokazala, da je pandemija vplivala na življenje in delo udeležencev v programu PUM-O in na kakovost programa. Enako potrjujejo tudi fokusne razprave z udeleženci, mentorji in direktorji izvajalskih organizacij. Pandemija je vplivala tudi na življenje in delo mentorjev ter na delo direktorjev in delovanje izvajalskih organizacij.

Mnenja mentorjev in direktorjev o izvajanju programa PUM-O v času pandemije Cov-19

Delovni pogoji in razmere mentorjev v programu PUM-O v času pandemije

Izvajanje programa na daljavo je odprlo vrsto strokovnih problemov, ki jih mentorji in direktorji pred tem niso poznali in nanje niso bili pripravljani. Izvajanje PUM-O na daljavo je vplivalo tako na poklicno kot zasebno življenje mentorjev, ki so težko usklajevali poklicno delo in skrb za družino. Njihov običajni delovnik in skrb za udeležence se je razpotegnila skozi ves dan in tudi na večer. To so potrdili tudi direktorji. Vsi mentorji so poročali o utrujenosti in izčrpanosti, ki se je s podaljševanjem pandemije poglobljala. Pri poklicnem delu so se mentorji soočali z izzivi, ki so bili povezani z uporabo novih komunikacijskih orodij pa tudi z izvajanjem dejavnosti na daljavo. Tudi direktorji so pripovedovali o tem, da je bilo potrebno na začetku ustvariti ustrezne materialne in kadrovske pogoje za delo na daljavo. To je vštelo tudi zagotavljanje opreme za udeležence, izbiro in nabavo ustreznih komunikacijskih orodij, ki jih do takrat niso poznali ter usposabljanje zaposlenih za uporabo teh orodij. Vzpostaviti so morali tudi drugačen sistem srečevanja in sodelovanja z zaposlenimi. Z vidika financiranja PUM-O so opozarjali na težave pri zagotavljanju minimalnega števila udeležencev v programu, saj so vse ustanove, tudi uradi za delo delali od doma zaradi česar je bilo, zlasti na začetku vključevanje novih udeležencev skrajno oteženo. Prav tako je bilo v začetku oteženo podaljševanje pogodb udeležencem, ki so bili v programu že udeleženi deset mesecev. Direktorji so bili enotni v pogledu, da bi bilo potrebno minimalne kvote udeležencev v tako izrednih razmerah znižati. Enako so menili tudi mentorji.

Z vidika drugih materialnih pogojev so mentorji ugotavljali, da je pandemija izpostavila tudi prostorski problem, ki so ga ponekod sicer zaznali že pred pandemijo, vendar je v obravnavnem obdobju postal še bolj izrazit. V nekaterih organizacijah je bilo po preklicu zaprtja javnega življenja zaradi pomanjkanja prostora težko izvajati program skladno z navodili za preprečevanje okužb, kar je povzročilo, da so udeleženci lahko program obiskovali izmenično; eni so bili navzoči v prostorih, drugi pa so se priključili na daljavo. Potrebovali bi tudi rezidenčne kapacitete za udeležence PUM-O, ki so se znašli v položaju brezdomstva in so jim mentorji lahko nudili le zelo omejeno podporo. Direktorji so pripovedovali o tem, da so se z mentorji redno sestajali, kar so z izjemo dveh organizacij potrdili tudi mentorji, ki so sodelovali v svetovni kavarni. Mentorji so potrdili, da so jim izvajalske organizacije omogočile usposabljanje za uporabo komunikacijskih orodij na daljavo.

Delo z udeleženci

Večina mentorjev je ugotavljala, da je motivacija udeležencev za sodelovanje s trajanjem izvajanja programa na daljavo upadala, hkrati pa so menili, da je bilo v danih razmerah koristno, da se je program sploh izvajal. Enako so ugotavljali tudi udeleženci in direktorji. Mentorji so poročali, da so motivacijo udeležencev in njihovo pripravljenost za sodelovanje vzdrževali na različne načine. Udeležence so dnevno nagovarjali osebno po telefonu; tiste, ki se niso udeležili srečanja, so poklicali po telefonu, na dom so jim pošiljali pisma ali jih obiskali na domu. V eni od organizacij so z obiski na domu preprečili dva samomora. V treh izvajalskih organizacijah so imeli prakso, da udeležence periodično ali ob praznikih razveselijo z manjšim darilom, v eni organizaciji so udeležencem, ki so se soočali z duševno stisko zagotovili psihoterapevtsko pomoč, prav tako pa so mentorjem zagotovili supervizijo, ki je potekala na daljavo.

Posebej pomembno za udeležence je bilo tudi občasno sestajanje z mentorji. V večini izvajalskih organizacij so v ta namen omogočili, da se udeleženci posamično lahko v nujnih primerih sestali z mentorji. V pisarni je bil na voljo vedno po en mentor. V času zaprtja javnega življenja so mentorji s posameznimi udeleženci sestajali na prostem ali na sprehodu. Večina udeležencev je po mnenju mentorjev spoštovala ukrepe in jih tudi osmislila, različno pa so doživljali resničnost pandemije in smiselnost ukrepov. Mentorji so ponovno opozorili na težke življenjske pogoje nekaterih udeležencev in slabšanje družinske klime, ki je dodatno oteževala sodelovanje udeležencev v programu, ko je potekal na daljavo. Mnogi udeleženci niso imeli zasebnega prostora iz katerega bi lahko sodelovali v skupnih spletnih dogodkih. Mentorji so pripovedovali o tem, da nekateri udeleženci niso imeli prižgane kamere, po njihovem mnenju tudi zaradi tega, ker niso želeli razkriti pogojev v katerih živijo. Pri nekaterih udeležencih je komunikacija na daljavo oviralo slabo znanje slovenskega jezika, pa tudi slaba usposobljenost za uporabo komunikacijskega orodja. Nekateri udeleženci živijo na območjih, kjer je pokritost z internetom slaba, ali pa je sploh ni. Mentorji so se zavedali pomembnosti svoje vloge v življenju udeležencev in ugotavljali, da so bili za mnoge edina zaupanja vredna odrasla oseba. Z udeleženci so v času pandemije urejali različne zadeve: od zagotavljanja IKT opreme, urejanja statusa, učne pomoči in učenja slovenskega jezika, nudenja duševne opore, ko so bili udeleženci v stiski. Občutili so tudi nemoč, ko problema kljub prizadevanjem niso uspeli rešiti tak problem je predstavljalo brezdomstvo ene udeleženke in tudi ogroženost ali prikrito brezdomstvo več udeležencev. Pandemija je ta problem dodatno izpostavila.

Mentorji so poudarili, da je bilo za večino udeležencev izvajanje programa na daljavo manj primerno, ker je prostor v katerem program poteka za mnoge zatočišče pred slabimi družinskimi razmerami ali pred osamljenostjo.

Sodelovanje z drugimi deležniki programa PUM-O

Mentorji so sodelovanje glede na razmere načeloma ocenili kot dobro, poudarili pa so, da je bilo sodelovanje z deležniki skrajno oteženo. Predvsem zaradi dela od doma. V tej zvezi so izpostavili zadovoljstvo s sodelovanjem s sodelavkami Centralne službe ZRSZ in Sektorja za vseživljenjsko učenje pri MDDSZE. Manj so bili zadovoljni z odzivnostjo nekaterih območnih uradov za delo in z izjemo ene mentorske skupine so poročali, da je bilo zelo oteženo tudi sodelovanje z CSD. Med pandemijo so se pogosteje na PUM-O obrnili tudi svetovalni delavci in učitelji na šolah in kolegi v programu osnovna šola za odrasle. Mnogi učenci in dijaki so se v času razglašene pandemije soočali z večjimi težavami pri učenju, ki jih šole same niso zmogle rešiti. Povečan interes dijakov in učencev za vključitev v PUM-O je razviden tudi iz višjega deleža iskalcev zaposlitve, ki je razviden tudi iz strukture anketiranih udeležencev v tej evalvaciji. Hkrati s tem pa so mentorji pripovedovali, da so bili v času pandemije učitelji svetovalni delavci zaradi dela od doma za udeležence PUM-O težje dosegljivi. Zelo oteženo je bilo tudi sodelovanje z zdravniki.

Kurikularne ranljivosti programa PUM-O, ki so se pokazale v času pandemije

Podporni ukrepi države, ki so bili v času pandemije dodeljeni formalnim vzgojno-izobraževalnim programom niso bili prevideni tudi za neformalne programe, kakršen je PUM-O. Izvajalske organizacije so se morale pri podpori udeležencem in zaposlenim znajti same. Čeprav bi udeležence programa lahko uvrstili med kategorije udeležencev s posebnimi potrebami, prizadevanj, da bi bil PUM-O izvzet iz obveznega izobraževanja na daljavo, ki je valjal za šole, ni bilo mogoče doseči. Oteženo je bilo animiranje udeležencev za vključitev v program pa tudi zagotavljanje zadostnega števila udeležencev, ki je pogoj za polno financiranje programa. Ena direktorica je opozorila na problem bolniških staležev, ki se je v času pandemije zaostril, včasih tako, da je bila odsotna vsa mentorska ekipa hkrati. Problem so reševali z angažiranjem drugih strokovnih delavcev v izvajalskih organizacijah, po nekod pa imajo

poleg mentorjev za program PUM-O zagotavljenega tudi zaposlenega na javnih delih in manjšo ekipo prostovoljcev.

Glavne ugotovitve, ki izhajajo iz analize anketnega vprašalnika za udeležence in fokusne razprave z udeleženci

Socialno- ekonomski položaj udeležencev pred, med in po preklicu zadnje pandemije

Približno ena petina udeležencev je menila, da je pandemija poslabšala njihov socialno ekonomski položaj zaradi izgube dela, omejenega priložnostnega dela, možnosti študentskega dela, pa tudi zaradi izgube zaposlitve njihovih staršev. Tudi gibanje dohodka na člana gospodinjstva skozi opazovano obdobje je potrdila, da so bili najbolj prizadeti prav udeleženci v nižjih dohodkovnih razredih. Večina udeležencev je imela v času dela na daljavo kadarkoli možnost uporabe osebnega računalnika ali tablice in dostop do interneta. Ena petina udeležencev pa teh možnosti ni imela. Pretežni del udeležencev (71 odstotkov) je v času pandemije živel v tri do pet članskih gospodinjstvih, večinoma pri svoji družini, kjer je nekaj manj kot 60 odstotkov imela tudi svojo sobo ali zasebni prostor, nekaj več kot 40 odstotkov pa takega prostora ni imelo in si je prostor delila s sorojenci ali z drugimi člani družine. To je nedvomno oteževalo vključevanje v program, ko je potekal na daljavo.

Razumevanje bolezni covid-19 , virusa Sars-Cov-2 in ukrepov za preprečevanje širjenja ter izkušnje udeležencev z boleznijo

Bolj kot nevarnost bolezni, so udeležence prizadeli ukrepi, ki so prepovedovali ali omejili druženje in javno življenje. Večina je menila, da bolezen za mlade ni življenjsko nevarna. Njihovo prepričanje se je potrjevalo z relativno nizkim deležem udeležencev, ki so zboleli (16 odstotkov) in z relativno majhno obolevnostjo ljudi, ki jih dobro poznajo. Več kot polovica udeležencev je v času pandemije spoštovala vse predpisane ukrepe, večji del pa je spoštoval pravilo nošenja mask in umivanja rok. Glede razumevanja bolezni so imeli različne predstave. Večina je menila, da je bil virus ustvarjen v laboratoriju, podoben delež pa je menil, da je virus mutiral in se iz živali prenesel tudi na ljudi. Večina je spremljala dogajanje povezano s širjenjem virusa in uvajanjem ukrepov, vendar se je kot glavni vir informacij pri udeležencih izkazalo domače okolje (več kot 40 odstotkov), ki so mu tudi najbolj zaupali. Relativno visok delež (26 odstotkov) udeležencev ni zaupal nikomur; med razlogi za nezaupanje so navajali prezasičenost z informacijami, predvsem pa to, da so si pridobljene informacije med seboj nasprotovale. Nezaupanje v javne ustanove se je pokazalo tudi pri stališčih do cepljenja. Velika večina je cepljenje odklanjala ali ga odlašala na poznejši čas, ker niso zaupali v kakovost cepivo; bali so stranskih učinkov. Splošen vtis je, da udeleženci niso zmogli zavzeti avtonomnega stališča do cepljenja, ker so bile informacije o učinkovitosti ali potencialni škodljivosti cepiva zelo različne. Kakšna so bila stališča do cepljenja med mentorji, nismo ugotavljali, zato tudi ne, ali je imela udeležba v PUM-O v tem pogledu vpliv na stališča udeležencev. Pri več kot deset odstotnem deležu udeležencev je bilo razvidno, da verjamejo v teorijo zarote po kateri naj bi se elite z informacijami o širjenju virusa in nevarnosti bolezni Cov-19 poskušale okoristiti. Iz odgovorov anketirancev o tem, kje so pridobivali informacije in, komu so v zvezi s tem najbolj zaupali, lahko zaključimo, da PUM-O program ni pomembneje vplival na razumevanje situacije, saj je le 31 odstotkov udeležencev odgovorilo, da večino informacij o širjenju virusa, bolezni ali o ukrepih pridobi v PUM-O. To potrjuje tudi razprava mentorjev, ki so navajali, da se udeleženci o tem v PUM-O niso želeli pogovarjati. Več kot 70 odstotkov udeležencev je svoje poznavanje razmer in seznanjenost z ukrepi ocenila kot odlično ali solidno- 11 odstotkov udeležencev ni poznalo vseh veljavnih ukrepov.

Zdravje in življenjski slog udeležencev

Površna primerjava življenjskega sloga med obravnavanimi obdobji ne pokaže bistvenih razlik. V evalvaciji nas je zanimalo ali so udeleženci pri sebi opazili spremembe v navadah, razpoloženjih in občutjih. Čeprav večina udeležencev pri sebi ni opazila sprememb, je podrobnejša analiza pokazala, da so deleži udeležencev, ki so pri sebi opazili spremembe pri posameznih navadah, občutjih in razpoloženjih spreminjale. Spremembe je pri sebi opazilo med 30 in 40 odstotki udeležencev glede na obravnavano razpoloženje ali navado. Najbolj očitna je bila razlika pri občutkih dolgočasnja. To je bilo v času pandemije pri udeležencih kar štiridesetkrat pogostejše kot pred pandemijo. Med pandemijo v primerjavi z obdobjem pred njo je bilo intenzivnejše tudi uživanje zdravil, spanje podnevi, ponočevanje, gledanje televizije, čas, preživet na telefonu in računalniku, kuhanje, naročanje hrane, prenajedanje, umivanje rok. Izrazito pa so se v času pandemije intenzivirala tudi občutja osamljenosti, žalosti, jeze, zaskrbljenosti, potrnosti, duševne stiske, slabega razpoloženja in slabe volje. Na drugi strani pa je med pandemijo uplahlil optimizem udeležencev, zmanjšalo se je veselje in splošna kakovost življenja.

Medosebni odnosi

Zaupne osebe

Ugotavljamo, da so bili mentorji v času pandemije in po njenem preklicu najbolj zaupanja vredne osebe v življenju udeležencev. Tri četrtine vprašanih (74%) je prevladujoč odnos opisalo kot spoštljiv in potrpežljiv. 70 odstotkov je izbralo odgovor, da si najbolj zanesljiva oseba v njihovem življenju vedno vzame čas zanje in jim prisluhne. 65 odstotkov je svojo zaupno osebo opisalo tudi kot toplo in prijazno. Dobra polovica anketiranih (51%) navaja, da je najbolj zanesljiva oseba ljubeča, a jim hkrati postavlja meje in zahteve. Manjši delež udeležencev je navajal, da je najbolj zaupna oseba do njih popustljiva in jim v vsem ugotovi.

Stili navezanosti

V naši evalvaciji smo ugotovili, da pri udeležencih v programu PUM-O prevladujejo ne-varni stili navezanosti na druge osebe. Bowlby in Ainsworthova sta v svojih delih navezanost opisala kot način stika s pomembnimi drugimi osebami, ki izhaja iz zgodnjih otroških let, v katerih se je otrok naučil določene vrste odnosov. Najbolj grobo navezanost lahko razdelimo na varno in negotovo navezanost. Varna navezanost v zgodnjem otroštvu predstavlja temelj za čustveno uravnoteženost, dobro kognitivno funkcioniranje in socialno kompetentnost v odrasli dobi (Siegel 1999). Medtem, ko negotova navezanost predstavlja rizični faktor za razvoj psiholoških in socialnih težav in motenj. Bowlby (1969) poudarja, da navezanosti ne moremo omejiti samo na otroštvo, temveč, da gre za vseživljenjski proces (Ainsworth, 1999). Ljudje so v različnih obdobjih odraslosti navezani na druge osebe. Osnovne poteze stila navezanosti se sicer skozi življenje ne spreminjajo (Fonagy, Steele in Steele, 1999), vendar obstaja možnost za spremembe tako v odnosih v primarni družini (Cugmas, 1998), v partnerskih ali terapevtskih odnosih in drugih odnosih, kjer je vzpostavljen varen stik (Kobak in Hazan, 1991; Siegel, 1999). Zgodnji odnosi torej vplivajo na poznejše, vendar pa je pomembno dejstvo, da lahko en sam empatičen odnos v poznejših obdobjih življenja spremeni ponotranjene modele odnosa (Cvetek, 2009).

Teorijo navezanosti lahko uporabimo za razumevanje vzorcev odnosov in s tem povezanih dinamik čustvenih težav posameznika tudi v kontekstu programa PUM-O.

Mentorski odnos v svojem bistvu udeležencem PUM-O zagotavlja občutek, da obstaja nekdo, ki mu je mar zanje, jim zagotavlja, da niso sami pri soočanju z vsakodnevnimi izzivi, in jim daje občutek, da so pomembni. Raziskave potrjujejo, da imajo kakovostni mentorski odnosi močne pozitivne učinke na mlade v različnih osebnih, akademskih in poklicnih situacijah. Mentorji so lahko ključni vzgojitelji in podporne osebe, spodbujajo učenje in kompetence, zagotavljajo izpostavljenost pozitivnim družbenim

normam, povečujejo občutek učinkovitosti in pomembnosti ter pomagajo mladim, da v največji meri spoznajo in živijo svoj polni potencial.

Odnosi med udeleženci in mentorji

Analiza odgovorov pridobljenih z anketnim vprašalnikom je pokazala, da so se odnosi med mentorji in udeleženci skozi obravnavano obdobje razvijali in poglobljali, skozi vsa tri obdobja pa so udeleženci odnos z mentorji opisovali kot spoštljiv. Mentorje v vseh obdobjih zanesljivo in odgovorno in se udeleženci nanje lahko zanesejo. Delež udeležencev, ki so tako ocenili mentorje se je od 75 %, v času pred pandemijo povzpel do 81 % med pandemijo in na skoraj 90 odstotkov po preklicu pandemije.

V času pandemije je 84 % udeležencev mentorje opisalo kot prijazne, vendar pa so izrazili dvom, da bi jim lahko pomagali. Tudi mentorji so v razpravah sporočali, da so se v času pandemije včasih počutili nemočne in, da udeležencem niso mogli pomagati kot bi si želeli. Iz tega lahko sklepamo, da je obdobje pandemije, še posebej v obdobju zaprtja javnega življenja močno omejilo učinkovitost pomoči, ki bi jo udeleženci v normalnih razmerah lahko pričakovali. To potrjuje tudi podatek, da je ta odgovor po preklicu pandemije izbralo le še 65 odstotkov udeležencev,

V fokusni razpravi z udeleženci se je potrdilo, da imajo udeleženci v odnosu z mentorji dobre izkušnje. Večina razpravljavcev je mentorjev odnos do njih opisala kot zavzet in skrben, čutijo, da so za mentorje pomembni in, da jim lahko zaupajo. Večina razpravljavcev (90 odstotkov) je mentorje opisala z likom bojevnice, ki jim predstavlja trdno in vztrajno osebo, ki ne klone pred ovirami. Bojevnica se je pripravljena postaviti za svoje udeležence, zato je vredna zaupanja. Bojevnica verjame vanje in jim vliva pogum in jih spodbuja k akciji. Ima tudi strategijo in načrt, kako zamišljeno uresničiti. Določa jo tudi velika mera energije. Mentorje so prepoznali tudi v liku spovednika in angela varuha. Lik spovednika po mnenju udeležencev označuje osebo, ki ji je mogoče zaupati, ki se zna pogovarjati in zna tudi ovrednotiti položaj; ne sodi osebe, temveč samo dejanja. Predvsem pa nekdo, ki mu lahko zaupaš in se nanj lahko zanesesh; ki ti bo pomagal. Razbremenjuje že s tem, da te posluša in ti verjame. Lik angela po mnenju udeležencev označuje osebo, ki tiho a zavzeto bdi nad njimi. Vedo, da ji je mar zanje. Največkrat jih nagovarja osebno in jim svetuje, kako naj pristopijo k reševanju problemov. Opozarja jih tudi na morebitne pasti oz. jih spodbuja, k ponovnemu premišljevanju in tehtanju odločitev. Izraža zaupanje vanje in v njih vidi pozitivni potencial.

Odnosi udeležencev programa PUM-O z mentorji imajo koristne povezave tudi z drugimi odnosi v mladinski socialni mreži, poleg tega so odnosi z mentorji kot viri podpore ter spodbuda za povezovanje mlade osebe z večjimi skupinami in institucijami na načine, ki spodbujajo ugodne rezultate v razvoju posameznikov vključenih v program. Udeleženci, ki z mentorji razvijejo varen, sodelovalen odnos, imajo tako večjo verjetnost, da bodo pokazali ugodne rezultate v zvezi z izobraževanjem/delom (zaključeno osnovno, srednje ali visokošolsko izobraževanje, zaposlitev), zmanjšano težavno, tvegano vedenje (zloraba drog, alkohola, nasilje), psihološko dobro počutje (povišana samopodoba, zadovoljstvo z življenjem) in zdravje (stopnja telesne aktivnosti, boljše prehranjevalne navade, spalne navade). Vendar pa so učinki izpostavljenosti posameznikovim in okolijskim dejavnikom tveganja na splošno večji od zaščitnih učinkov, povezanih z mentorskim odnosom. Mentorski odnosi sami po sebi niso dovolj za izpolnjevanje potreb ogroženih mladih, so pa ključnega pomena znotraj celovite intervence, ki jo za specifično skupino mladih odraslih, predstavlja program PUM-O.

Predvidevamo, da mentor v programu PUM-O, ki z udeleženci naveže varen odnos, lahko bistveno prispeva k spreminjanju neučinkovite strategije soočanja s težavami v odnosih posameznika, hkrati pa mu lahko pomaga razumeti kateri vzorci so pri vzpostavljanju odnosov neučinkoviti. Program PUM-O udeležencem, ki imajo različne vzorce negotove navezanosti omogoča, da se naučijo alternativnih načinov, različnih strategij za zadovoljevanje psiholoških ali čustvenih potreb (npr. potrebe po

povezovanju, kompetentnosti in avtonomiji) in obvladovanje življenjskih težav. Pomemben dejavnik pri tem predstavljajo tudi prijateljstva, ki se sklepajo med mladimi v programu PUM-O.

Odnosi med udeleženci

Izjemno pomembni so tudi prijateljski odnos z vrstniki. To celovito povzema Sigel v svoji izjavi: » *Zakaj bi bilo naravno, da se v času mladostništva obrneš proti vrstnikom? Prav od njih boš odvisen, ko boš odšel od doma. V naravi se sesalec brez mladostniške vrstniške skupine obravnava kot mrtev. Povezovanje z vrstniško skupino se tako vrednoti kot pogoj za preživetje.*«

Mladostniška prijateljstva mladim pomagajo ustvariti občutek sprejetosti in pripadnosti. To je bilo v času delovanja PUM-O na daljavo oteženo, vendar pa se intenziviralo po preklicu pandemiji. Tudi razprava v fokusni skupini z udeleženci je potrdila, da je podpora soudeležencev v PUM-O zelo pomembna. Dobri odnosi z vrstniki podpirajo razvoj sočutja in empatije in pripomorejo k oblikovanju občutka identitete zunaj družine. Poleg tega prijateljstva delujejo podporno v težkih časih, ki jih doživljamo kot posamezniki in družba. Pristna prijateljstva omogočajo mladim, da iskreno in odkrito govorijo o tem kako se počutijo. To lepo ilustrirajo besede ene od udeleženk fokusne razprave, ko pravi »*V času korone smo si udeleženci pomagali tudi med seboj. Vseskozi smo bili v stiku. Krepili smo se z besedami in pozneje tudi s skupnimi dogodki, ki smo jih organizirali.*«

Skozi podatke, ki smo jih pridobili z anketiranjem, še bolj pa v fokusni skupini z udeleženci se je pokazalo, da PUM-O mladim omogoča, da se med seboj povežejo in vzpostavijo dobre medosebne odnose. Ocene odnosov z soudeleženci v programu PUM-O kažejo, da so se medosebni odnosi med udeleženci v času pandemije poslabšali, po preklicu pandemije pa so postali boljši kot so bili v obdobju pred pandemijo.

Vpliv pandemije na prijateljske stike udeležencev

Ugotavljamo, da so mladi v PUM-O po svojem v večini primerov ne-varno navezani, kar zajema tudi njihov odnos s prijatelji. Alenka Rebula pravi, da je podlaga za prijateljstva odnos, ki ga zgradimo do sebe in svojih bližnjih v primarni družini. Če imamo zgodnjo izkušnjo ne-varnih odnosov, ne verjamemo vase, smo nezaupljivi do sveta, ne vemo kdo smo, kakšne so naše želje, kaj nas navdušuje, bomo težje našli sorodno dušo. Za svobodno prijateljstvo je potrebna določena zrelost in spoštovanje enakopravnosti v odnosu. Kadar v prijateljstva vnašamo nevrose, nepotešenosti iz zgodnjih odnosov, neupravičena pričakovanja do sveta, je prijateljstvo napolnjeno s stalnimi poravnkami, zamerami, zavidanjem, prekinitvami odnosa. Za svobodno prijateljstvo je potrebno veliko vlaganj, nege, spoštovanja in tudi zavedanja, da odnos lahko vsakdo tudi kadarkoli prekine.

Udeleženci v programu PUM-O imajo v poprečju 2 najboljša prijatelja in 7 dobrih prijateljev. 8 odstotkov je navedlo, da nima prijateljev. V času pandemije je 64% vprašanih vzdrževalo stike s prijatelji s pomočjo družbenih omrežij, 43% se je s prijatelji sestajali tudi osebno, 9% jih je navedlo, da s prijatelji v času zaprtja javnega življenja niso imeli stikov.

Družabni mediji so mladim v pomoč, da kljub fizični distanci ostajajo povezani. Predvidevamo lahko, da spletno komuniciranje s prijatelji pomaga preživeti stresna obdobja v življenju mladih.

Vendar pa ima uporaba družbenih medijev pogosto tudi negativne posledice za prijateljstva. Mladi lahko na primer izvejo več o dogodkih in dejavnostih na katere niso bili povabljeni. Družbeni mediji predstavljajo tudi platformo za kibernetsko nadlegovanje in nezdrava mladostniška prijateljstva, ustvarjanje konfliktov in čustveno manipulacijo

43% odstotkov anketirancev je odgovorilo, da pandemija ni vplivala na njihova prijateljstva in so z so z vsemi prijatelji še vedno v stiku, medtem ko se 34% udeležencev z nekaterimi prijatelji ne družijo več, z večino pa je enako, kot je bilo pred pandemijo, 8% anketirancev pa je odgovorilo, da so jim ostali le najboljši prijatelji. Eden od anketirancev pravi, da je izgubil stik z vsemi prijatelji. Ugotovimo lahko, da je pandemija vplivala na prijateljsko mrežo udeležencev v programu PUM-O.

Razprava v fokusni skupini je pokazala, da je program PUM-O tudi prostor sklepanja novih prijateljstev in medvrstniške podpore. O tem zgovorno pripoveduje izjave ene od udeleženk v fokusni skupini, ko pravi: « ...tudi, če na daljavo, smo bili z vsemi vsak dan v stiku, mislim, da smo se zaradi te stiske še bolj povezali kot skupina. Drug za drugega smo skrbeli in se zanimali, kaj delamo in, kako nam gre.»

Izkušnje udeležencev v programu PUM-O

Večina udeležencev to je 85 odstotkov je v programu PUM-O sodelovala v obeh oblikah – ko je potekal v živo in ko je potekal na daljavo. 15 odstotkov vseh vprašanih se je v program vključila po preklicu pandemije, kar pomeni, da izkušnje PUM-O na daljavo ni imela. Ta podatek zagotovo vpliva na distribucijo rezultatov, ki smo jih pridobili z anketnim vprašalnikom in so povezani z izkušnjami udeležencev v programu.

V tem razdelku nas je zanimalo, s kakšnimi motivi so se vključili v program in kaj načrtujejo po končanem programu, kakšne so njihove izkušnje v programu z vidika dejavnosti, ki potekajo v programu, z vidika vplivanja na dnevni potek udeležencev in vpliva na njihove dejavnosti izven programa PUM-O, kakšni so . Zanimalo nas je, s kakšnimi ovirami so se srečevali v času pandemije in kako udeleženci ocenjujejo koristnost programa v zvezi s tem in za njihovo življenje. Zanimalo nas je tudi in ali so v teh pogledih zaznali razlike med potekom programa »v živo« in na daljavo.

Udeleženci so v izvajanju programa na daljavo in v živo ugotavljali pomembne razlike. Tako iz odgovorov na anketni vprašalnik kot iz fokusne razprave z udeleženci lahko izvedemo, da je bil za večino udeležencev program močno okrnjen, ko je potekal na daljavo. Kljub temu pa so menili tako v fokusni skupini kot v vprašalniku, da je bilo v dani situaciji bolje, da je potekal na daljavo, kot če sploh ne bi potekal.

Izkušnje udeležencev s potekom programa na daljavo so kljub nekaterim slabostim gledano v celoti dobre. Koristnost programa, ko se je izvajal na daljavo, so udeleženci (68 %) prepoznali v tem, da jim je predstavljal potrebno rutino, ki jim je omogočala, da so lažje strukturirali in osmislili vsakdanjik, pomagal jim je pri učenju za šolo. Največjo korist tudi v času poteka na daljavo pa poleg že navedenega, pripisujejo tudi temu, da so se o svojih čustvenih in duševnih stiskah lahko z nekom pogovorili. Duševne stiske so bile tudi najpogosteje navedena težava (ovira) s katero se srečevali udeleženci v času pandemije. Ugotavljali so tudi, da je je program PUM-O v času pandemije spodbujal k dejavnostim, ki so jih počeli izven programa, kar je še posebej pomembno ob podatku, da več kot 60 odstotkov vprašanih odgovorilo, da v času pandemije ni imelo nobenih obveznosti. Gledano v celoti se tudi njihovo preživljanje prostega časa v času pred in med pandemijo ni bistveno spremenilo. Čeprav na daljavo, je PUM-O pomenil udeležencem tudi odmik od nekaterih dejavnosti, ki so jim v času pandemije posvetili največ časa – to je igranje iger na spletu in uporaba socialnih omrežij, gledanje serij po spletu in na televiziji.

Porazdelitev odgovorov na vprašanje o načrtih po končanju programa potrjuje, da je motiv nadaljevanja šolanja med udeleženci močan (39 odstotkov), po drugi strani pa večinska namera udeležencev (38 odstotkov), da se bodo po končanem programu zaposlili morda opozarja na to, da vsi udeleženci nimajo pogojev, da bi šolanje nadaljevali. Našo domnevo do neke mere utrujejo tudi ugotovitve o socialno-ekonomskem položaju udeležencev. Večina udeležencev izhaja iz okolij z nizkim

socialno-ekonomskim standardom. V tem pogledu bi bilo potrebno premisliti o oblikah finančne podpore udeležencem, ki bi šolanje želeli nadaljevati. Znova lahko tudi ugotovimo, da je za mnoge udeležence, ki se vanj vključijo to- priložnost, da ugotovijo, kaj si v življenju sploh želijo, kakšni so njihovi interesi in, da naredijo prve korake k opredeljenim ciljem. V tem smislu lahko sklenemo, da program spodbuja angažiranost udeležencev za doseganje kariernih in osebnostnih ciljev.

Dejavnosti, ki so v času izvajanja PUM-O na daljavo je večina udeležencev dobro ocenila; najbolj koristne, a hkrati za mnoge najbolj dolgočasne so bile dejavnosti povezane z učenjem za šolo, najbolj zabavne dejavnosti so bile povezane s filmskimi delavnicami, najbolj zanimive pa s potopisnimi predavanji in filmi. Večina udeležencev je menila, da nobena dejavnost v PUM-O ni bila dolgočasna, niti nepotrebna. Iz razvrščanja dejavnosti, kakor so jih prosto navajali udeleženci, lahko razberemo tudi, da so bile te raznolike in skladne z vsebino modulov, ki jih vsebuje program PUM-O.

100 odstotkov udeležencev meni, da je v splošnem udeležba v programu PUM-O zanje koristna. Menijo, da mentorji udeležence spodbujajo na vseh korakih, so pozitivno naravnani, se posvetijo vsakemu posamezniku in mu nudijo pomoč. Program jim pomaga v življenju, pri širjenju obzorij, osebni rasti in je na splošno odlična življenjska izkušnja. Tukaj dobijo motivacijo in smernice, da lahko lažje dosežejo življenjske cilje. So med vrstniki, se veliko družijo in spoznajo nove prijatelje. Program ima moč, da jih premakne iz cone udobja. Navajajo še, da je program koristen, zanimiv in da se v njem dobro počutijo.

V potrditev zapisanega navajamo še nekaj avtentičnih odgovorov iz ankete : *»...pomaga tako, kot nobena druga institucija ne more«* in še, *»...program pa se lahko prilagaja osebnim potrebam vsakega udeleženca (šolanje, iskanje zaposlitve, osebna rast, osvajanje novih veščin in znanj...)«*.

Podobno so navajali tudi udeleženci, ki so sodelovali v fokusni razpravi. Navajamo avtentično izjavo enega od razpravljavcev : *»Od kar sem na PUM-O se je moje stanje izboljšalo. Jaz jim bom hvaležen dokler bom.«*

PRILOGA 1

SINTEZA ODGOVOROV NA VPRAŠANJA, KI JIH JE POSREDOVAL ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE IZVAJALSKIM ORGANIZACIJAM PROGRAMA PUM-O OB NAPOVEDI PODALJŠANJA UKRPOV VLADE RS ZA PREPREČEVANJE ŠIRJENJA KORONA VIRUSA (COVID 19) Z DNE 30.3.2020

Vprašalnik je bil posredovan 12. izvajalcem programa, ki so bili izbrani za izvajanje programa v novi perspektivi. Do roka je na vprašalnik odgovorilo in posredovalo odgovore 9 izvajalcev. Njihove odgovore smo upoštevali v sintezi. Pri nekaterih predlaganih rešitvah, pri katerih ima ACS pomembno vlogo (npr. izobraževanje mentorjev, oblikovanje študija na daljavo), je ACS dodal tudi svoje predloge. Avtentični odgovori izvajalcev so v arhivu ACS.

Ker gre za delovni dokument, s katerim poskušamo opredeliti probleme in skupaj poiskati rešitve, ste vabljeni tudi izvajalci, ki še niste odgovorili, da predstavljene odgovore naknadno dopolnite, če vaš pogled v njih ni zajet.

Z vprašalnikom smo želeli pridobiti oceno mentorskih skupin o položaju programa PUM-O v času ukrepov Vlade RS za preprečevanje širjenja Korona virusa (Covid 19), ki predvidevajo uvedbo izobraževanja na daljavo in uvajanje dela od doma v organizacijah, kjer je to mogoče. Želeli pa smo pridobiti tudi čim več idej in pogledov za rešitev problema. V ta namen smo prilagodili vprašanja, ki so sicer zajeta v tehniki Inovacijska kocka (Košmrlj, K. idr.(2015) Veščina obvladovanja inovacijskih problemov in priložnosti).

Okvir problema

Sedanja finančna perspektiva se izteče 30.4.2020, financer je podpisal pogodbe z izvajalci za novo perspektivo, večina sedanjih udeležencev PUM-O izpolnjuje pogoje za nadaljevanje programa po 30.4.2020, vendar pa je zaradi izrednih razmer, potrebno premisliti, kdaj in kako nadaljevati s programom.

Ker je program PUM-O namenjen najbolj ranljivi skupini mlajših odraslih, se je kljub temu, da učna oblika izobraževanja na daljavo v tem programu ni predvidena, zaradi potreb udeležencev, ki jih opisujemo v nadaljevanju, delo z udeleženci nadaljevalo. Pri tem so nastajale rešitve, pa tudi vprašanja in problemi, na katere mentorske skupine in izvajalske organizacije same ne morejo odgovoriti ali se o njih odločiti, so pa temeljna pri vzpostavljanju razmer za nadaljevanje programa.

Glavno sporočilo izvajalskih organizacij, ki se mu pridružujemo tudi na ACS je, da je potrebno v primeru podaljšanja izrednih razmer na čas po 1.5. 2020 poiskati rešitev za nadaljevanje izvajanja programa v obliki izobraževanja na daljavo: Ta se je kljub različnim oviram v minulih tednih, izkazala za boljše rešitev, kot bi bila opustitev izvajanja programa. Ob morebitnem nadaljevanju v tej obliki, je potrebno premisliti ključne vidike in možnosti za uresničevanje pogodbenih obveznosti izvajalca do financerja (spremljanje, beleženje prisotnosti, poročanje). Odprto je tudi reševanje problemov podpisovanja pogodb ZRSZ z udeleženci in izvrševanje dodatka na aktivnost.

V nadaljevanju ob vprašanjih, ki jih je zajel vprašalnik ACS, podajmo sintezo odgovorov, ki so jih podali izvajalci o problemih in morebitnih rešitvah. .

KAKO OCENJUJETE POLOŽAJ PROGRAMA PUM-O Z VIDIKA:

POTREB SEDANJIH UDELEŽENCEV?

IZZIVI:

1.1. Spodbujanje zaupanja in spoštovanje varnostnih ukrepov Vlade v zvezi z omejevanjem širjenja okužbe z virusom COVID 19.

Mentorji poročajo o udeležencih, ki ne verjamejo v resničnost pandemije in so ranljivi za učinke lažnih novic in teorij zarote, ali pa imajo občutek, da jih virus ne more prizadeti; nekateri težko zdržijo doma zaradi dolgega čas in za to zmanjšujejo smiselnost ukrepov.

REŠITVE:

- Mentorji zagovarjajo ukrepe vlade in jih osmišljajo skozi pogovore in diskusije, ki potekajo s pomočjo socialnih omrežij in drugih IKT orodij (npr. ZOOM). Lažne novice soočajo z uradnimi novicami in širijo znanje o prenosljivih boleznih in o Covid 19 s pomočjo različnih pisnih in video sporočil. Objavljajo za njih zanimive članke in povezave z različnih področij, o katerih skupaj diskutirajo. Spodbujajo jih k objavam, zapisom njihovih razmišljanj. Pripravili so tudi kviz o poznavanju Covid 19 in ga objavili na socialnih omrežjih FB. V eni organizacij vzpostavitev igre »Naj samoizolator«, spremljanje in evalvacija igre »Naj samoizolator«, pripravljanje vsakodnevnih izzivov, individualni pogovori z udeleženci. Osveščajo udeležence o njihovi pripadnosti in odgovornosti, ki jih imajo do skupnosti. Spodbujanje k prispevanju družinskim obveznostim, spodbujanje aktivnosti za dobro psihično počutje (delavnice, pogovori itd.).
- Učenje albanskega jezika za mentorice.

1.2. Nudenje ustrezne psihološke pomoči udeležencem, ki zaradi nastalih razmer občutijo stisko. Velik delež udeležencev ima diagnosticirane težave z duševnim zdravjem ali pa živijo v slabih razmerah (slabe stanovanjske razmere, nasilje in konflikti v družini, negotovost staršev zaradi posledic pandemije (izguba dohodka, zaposlitve ipd.), ali pa to izvira iz njihovih siceršnjih stališč (npr. Romi se bojijo virusa, hkrati pa se bojijo tudi obiska pri zdravniku). Vedno več mladih je takih, ki so skriti brezdomci (situacija doma je tako kritična, da lahko v trenutku ostanejo brez strehe nad glavo).

1.3.

REŠITVE:

Mentorji so si med seboj razdelili udeležence, ki jih dnevno kontaktirajo po telefonu in se z njimi pogovarjajo. Udeležencem so dali telefonsko številko, kamor jih lahko pokličejo, če jih potrebujejo.

Izvajajo:

a) psihološke delavnice: premagovanje strahu – kako načrtovati uspeh v prihodnjem obdobju, spoznavanje metod premagovanja tesnobe Tima Ferrisa, kvizi na temo različnih

tipov osebnosti in povezovanje rezultatov s trenutno situacijo, pisanje o sebi z različnih vidikov

b) izkoristimo tehnologijo v prid: obisk portala mojeznanje.si, ogled predstave Vihar v glavi LGL, sprehod po Britanskem muzeju z ogledom staroegipčanske zbirke, tekmovanje za naj fotografijo v karanteni.

c) vsakodnevni izzivi: speci svoj kruh brez kvasa, naredi svojo origami žival, pospravi pisalno mizo, zaštartaj svoj dnevnik, naberi naj šopek za materinski dan, posnemi fotografijo sebe v naravi ipd.

Iskanje nadomestnih alternativ, ki bodo za mlade privlačnejše od telefona, izvajanje zunanjih dejavnosti ob upoštevanju varnostnih ukrepov; morebitno prostovoljno delo ob sodelovanju s pristojnimi telesi.

1.4. Nudjenje učne podpore udeležencem pri opravljanju obveznosti povezanih z dokončanjem izobraževanja za pridobitev izobrazbe ali kvalifikacije in učenja slovenščine; Vedno več je mladostnikov, ki prihajajo iz Kosova in ne znajo slovenskega jezika.. Udeleženci ne vedo, kako pridobiti informacije povezane z učenjem in izobraževanjem ali pa si jih ne znajo razložiti. Gre za nudenje neposredne učne pomoči ali pa za vprašanja, ki so povezana z izpiti, maturo ipd. Poročajo o zaskrbljenih udeležencih in o udeležencih, ki nimajo materialnih pogojev ali pa dovolj razvitih zmožnosti, da bi se udeleževali izobraževanja na daljavo. Učijo tudi slovenščino za tujce, ter v ta namen pripravljamo različna gradiva.

REŠITVE

Mentorji nudijo pomoč z dodatno razlago s pomočjo IKT kjer za to obstaja možnost. Ponekod so vzpostavili spletno učilnico, ustvarili posebno skupino na Facebooku in messengerju, izvedli nekaj videokonferenc, ustvarili obveščanje po e-pošti in navadni pošti ter vzdrževali vsakodnevni individualni kontakt po telefonu Dnevno zanje pripravljajo naloge in povratne informacije. Izvajalske organizacije pridobivajo informacije pri pristojnih organizacijah (npr. prijava na maturo, izpitni roki ipd.). Pri udeležencih, ki nimajo ustrezne IKT opreme bi jo bilo potrebno zagotoviti – podobno kot v rednem izobraževanju, a je vprašanje kako; izposoja računalnikov v izvajalski organizaciji, morebitni donatorji, ki omogočajo izposoja, ali lahko pomaga ZRSZ, preveriti CSD.

1.5. Osmišljanje in ohranjanje motivacije za udeležbo v programu. Mnogi udeleženci menijo, da s tem, ko ne prejemajo **dodatka na aktivnost**, tudi program ni priznan oz. ne poteka. Udeleženci se počutijo nemočne, saj je iskanje zaposlitve in pridobivanje gradiv za izpite oteženo. Skrbi jih tudi izpad dohodka (dodatek na aktivnost).

Na motivacijo vpliva dejstvo, da prisotnosti ne bodo imeli priznane, posledično ne bo finančne stimulacije, ne preverja se prisotnost, ni obveznosti. Izpad tega dohodka za mnoge udeležence predstavlja pomemben izpad prihodka, ki jim omogoča zagotavljanje osnovnih življenjskih potreb.

1.6. Vprašanje vodenja evidence o udeležbi in sodelovanju udeležencev v programu. Zaključevanje letnega projekta; uresničitev učnih in zaposlitvenih načrtov udeležencev. Priprava zaključnih potrdil o udeležbi v programu.

REŠITVE

- *Priznavanje dodatka za aktivnost, za čas trajanja izrednih razmer. Večina mentorjev že sedaj vodi dnevnik dejavnosti po udeležencih. S skupnim dogovorom o načinih dela in*

vodenju evidenc v času izrednih razmer, bi lahko podobno kot na drugih področjih izobraževanja (npr. pomoč študentom) ali v delovnih organizacijah, kjer je delo na domu mogoče, spremljali in beležili tudi dejavnosti in udeležbo v programu PUM-O. Dejavnosti se beležijo tudi v osebni izobraževalni načrtu, kar je lahko izhodišče za pisno poročanje svetovalkam za zaposlitev.

Izdelki udeležencev in druga dokumentacija v zvezi z dejavnostjo se shranjujejo v mapo dosežkov oz. osebno mapo udeleženca z navedbo datuma nastanka.

- Za organizacijo in izvedbo skupinskih aktivnosti na daljavo je potrebno organizirati skupinske dejavnosti, pri katerih gre od udeležencev pričakovati/zahtevati obvezno »prisotnost«. To omogočajo različne aplikacije (ZOOM, Teams meeting, Discord) . Čas srečanja je potrebno opredeliti v naprej, prav tako temo sestanka; tako se lahko izpelje jutranjo animacijo in evalvacijo dneva, vmes pa se dogovrijo za dejavnosti, ki jih udeleženci opravijo v tem dnevu. Potrebno se je zavedati, da je za študij na daljavo potrebno predvideti več časa (stroka govori tudi o 2x povečanju), tako, da morajo biti dejavnosti za udeležence dogovorjene in premišljene. Potrebno je predvideti tudi čas za povratno informacijo. V okviru mobilnega učenja, lahko udeleženci delajo tudi na skupnem projektu, za katerega izberejo temo (npr. pripravijo neko akcijo s katero se vključijo v okolje oz. sodelujejo z okoljem – na daljavo s pomočjo različnih medijev; pri tem si razdelijo delo v smislu delitve vloge in zbiranja podatkov o neki temi, posamezniku, ki jih potem v skupnih sestankih predstavijo in tako ustvarjajo skupni projekt na spletu. Idej je veliko od muziciranja, teme povezane z dnevi, ki so nečemu posvečeni (nedavno dan avtizma ali prihajajoči Velikonočni prazniki), lahko so likovni izdelki – strip ali glasbeni strip ipd.

1.7. Urejanje osebnih zadev v povezavi s socialno pomočjo in drugimi zadevami na CSD in s šolami

Zaradi omejevanja neposrednih stikov ali po telefonu (delo od doma), udeleženci nemalokrat ne znajo priti do pristojne osebe ali postaviti vprašanje.

REŠITVE

Pri tem jim pomagajo mentorji z oblikovanjem ustreznih sporočil, pa tudi pri iskanju kontaktnih podatkov in zastopanjem oz. zagovorništvo, ko je to potrebno. V imenu udeležencev tudi kontaktiramo profesorje na šolah.

1.8. Podaljšanje pogodbe o izobraževanju. Stiki in sodelovanje s svetovalkami zaposlitve so v praksi oteženi, oz. prekinjeni.

Večina udeležencev v sedanji skupini izpolnjuje pogoje za nadaljevanje programa po 30.4. Večina tudi izraža interes za nadaljevanje. Težava se kaže pri podpisovanju pogodbe.

REŠITVE

Predlagamo, da se program nadaljuje po 30.4. z udeleženci, ki so upravičeni do podaljšanja pogodb, izjemoma tudi z manj kot 15 udeleženci, kar je z vidika razmer opravičljivo, saj animacija ne more potekati, hkrati pa bi se izognili tudi prekinitvi, ki je z vidika zaupanja udeležencev v državne institucije lahko problem, prav tako je problem z vidika prepoznavanja programa in ohranjanja celovitosti mentorske skupine. Razen tega je delo na daljavo za mentorje dodatna obremenitev, saj se jih mora veliko šele naučiti in izuriti v uporabi različnih orodij; poleg tega tako delo zahteva bolj načrtovano in premišljeno pripravo dejavnosti za udeležence in dodatno usklajevanje mentorjev, ki v normalnih razmerah teče spontano.

Mentorji bi mladim pomagali pripraviti prošnje in utemeljitve za podaljšanje, saj se večini še ne izteče pripadajočih 10 mesecev.

Pogodbe lahko ob predhodni določitvi termina individualno podpišejo pri svetovalki, ob upoštevanju varnostnih ukrepov, ki jih v tej zvezi predvideva odlok Vlade v zvezi s preprečevanjem Corona virusa. V ta namen bi lahko pridobili tudi dovoljenje za vstopanje v drugo občino. Druga možnost je, da se opredelijo termini za podpisovanje pogodb, ki jih lahko udeleženci opravijo na sedežu izvajalske organizacije. Tretja možnost je, da se je jim pogodba poštno dostavi in jo udeleženci vrnejo s priporočeno pošto ali pa jo podpisano skenirajo in via e-meil posredujejo svetovalki. Morebitne dogovore, ki so predmet pogodbe lahko predhodno uskladijo v telefonskih pogovorih ali prek e-pošte.

SKRITI PROBLEMI

Ne smemo pozabiti, da se pri veliko naših udeležencih kažejo številne izrazite anksioznosti in ostale osebne težave, ki že v normalnih razmerah precej motijo in ogrožajo njihovo zdravje in kvaliteto njihovega vsakdanjega življenja. Sedaj so se te tesnobe pričele kazati izraziteje, saj nekateri mladostniki živijo v nemogočih razmerah (alkoholizem, nasilje, nerazumevanje, majhna stanovanja ali celo skupaj s starši v samo eni sobi...) in zato je še toliko bolj pomembno, da smo z njimi v rednih stikih in zapolnimo njihove dopoldneve.

Veliko bo potrebno delati na tem, da se mladostniki spet začnejo osamosvajati od neugodnih družinskih razmer (družinsko nasilje, alkohol). Prav tako pričakujemo, da se bodo sedaj mladostniki na nek način »zalezali« v smislu, da bodo veliko priključeni na elektronske naprave in bo potrebno ponovno vložiti kar nekaj truda, da ponovno začnejo premagovati to zasvojenost.

Mentorji za izobraževanje na daljavo niso dovolj usposobljeni oz. se učijo skozi delo (learning by doing). To zahteva dodatno energijo in čas; potrebna jim je tudi pomoč.

REŠITVE:

Pomembno je ohranjanje stikov s svetovalci ZRSZ in s svetovalci na CSD, zdravniki, šolami ipd. Gre za zelo ranljive mladostnike in za zelo težke trenutke, ki jih preživljajo, zato je potrebno narediti vse, da nikakor ne ostanejo brez podpore. Tako tudi ohranjamo motivacijo in kondicijo za učenje in sodelovanje. Opuščanje osebnih načrtov, ki so povezani s PUM-O bi lahko mnoge vrnilo v še nižjo točko kot pred tem, ko so se vključili, saj si lahko ustvarijo podobo, da ni nikogar, ki bi se za njih zanimal ali jim želel pomagati. In nasprotno, podpora v kriznih časih utrjuje občutek pripadnosti in sprejetosti.

Menimo, da bodo mladostniki potrebovali veliko pogovora o situaciji. Kaj se je dogajalo, kaj so občutili, kako jim je šlo na živce, ko so morali biti nenehno doma (če so sploh bili?). Glede na to, da problematika ne bo izzvenela kar čez noč, bo potrebno tudi nadaljnje opozarjanje in opominjanje o pomembnosti higiene, skrbi zase in za druge, načrtu varnega a še vedno aktivnega preživljanja počitnic...

Možnosti nadgradnje PUM-O v jasnejše osebno spremljanje po tem, ko zaključi program (mladostnik je voden in bi naj prihajal na primer še enkrat na 14 dni v program, da vidimo kako mu gre) – predvsem za tiste, ki po izteku pogodbe ne uspejo dobiti zaposlitve ali doseči cilja.

Mentorji pa bi potrebovali tudi neka splošna navodila glede izvajanje programa na daljavo (da ne bi prihajalo do nepotrebnih nevšečnosti in kakovostnih razlik med izvajalskimi organizacijami); poenotiti način spremljanja in vrednotenja dela mentorjev in dela udeležencev (liste prisotnosti, vsebinska poročila, dnevniki, shranjevanje izdelkov, komunikacija s svetovalkami za zaposlitev, spremljanje v OIN ipd.).

POTREB Z VIDIKA PRIHODNIJH UDELEŽENCEV GLEDE NA PRIČAKOVANO SITUACIJO PO COVID V VAŠI OBMOČNI ENOTI?

IZRAŽENI

1. Največ izzivov je povezanih z nadaljevanjem programa že vključenih udeležencev in animiranjem novih udeležencev. Animacije ne moremo izvajati na šolah, ZRS, dohodkih in na drugih javnih površinah.
2. Vpis novih udeležencev s čakalne liste, ki so že podpisali zaposlitvene načrte pri svetovalkah za zaposlitev.

SKRITI PROBLEMI

1. Predvidevamo, da bo v prihodnosti potreba mladih po programu PUM-O velika, saj je veliko ljudi zaradi korona virusa ostalo brez službe in/ali je/bo učenje na daljavo razkrilo in/ali poglobilo učne težave in neopravljene šolske obveznosti (povečanje šolske neuspešnosti).
2. Izzivi bodo tudi pri ohranjanju visoke stopnje osebne higiene (oziroma vzdrževanju le te, še naprej) – umivanje in razkuževanje rok, higiena kašljanja, ki se bo predvidoma podaljšalo tudi po preklicu izrednih razmer Covid 19.

REŠITVE:

Predlogi za podaljšanje pogodbe že vključenim udeležence so podani zgoraj.

Vključevanje novih udeležencev je odvisno od možnosti OE ZRSZ oz. od možnosti in načinov animiranja oseb, ki so že v njihovi bazi in tistih, ki so že podpisali zaposlitveni načrt. S podobnimi težavami se srečujejo nekatere organizacije pri prijavi udeležencev na poklicno maturo(kjer morajo izpolniti fizične obrazce). Problem so rešili skladno z navodili Državnega izpitnega centra, z izjavo udeležencev o nameri prek e-pošte; podobno bi novi udeleženci lahko na vabilo ZRSZ odgovorili z obrazcem, v katerem izrazijo namero, da se nameravajo vključiti, saj ocenjujemo, da ima večina udeležencev dostop do e-pošte ali sms sporočila preko osebnih telefonov).

Nadaljevanje programa in začasno spremeniti normativ števila vključenih udeležencev – namesto 15, najmanj 8. Obseg dela mentorjev je zaradi drugačne oblike dela povečan oz. zahteva več priprav in usklajevanja in dnevnega osebnega dela z udeleženci. Prošnja za polno financiranje programa kljub zmanjšanim normativom.

Promocijo in navzočnost PUM-O v okolju je mogoče ohranjati s prispevki – poljudnimi članki in javljanji v lokalnih medijih ter opozarjanjem na problematiko mladih v PUM-O, ki je zanimiva za širšo populacijo. Tudi z zanimivimi objavami na socialnih omrežjih, npr. tako, da se skozi fb udeležencev vključujejo v Pum-o na daljavo tudi prijatelji udeležencev. Spremljanje dogajanja na drugih programih in področjih, ki so relevantna za PUM-O in vzpostavljanje stikov na daljavo, povezami ipd. Še posebej pomembno je okrepiti in vzpostaviti stike s šolami.

Morda tudi s promocijo dogodkov in akcij, ki se dogajajo v PUM-O; tekmovanja v kvizu, kjer lahko sodelujejo posamezniki ali skupine (podobno kot to počne radio; poslušalci se prijavijo in potem odgovarjajo na zastavljena vprašanja, zmagovalec dobi simbolično nagrado (npr. majico z znakom radia/majico izvajalske organizacije oz. promocijsko darilo).

Načela higiene smiselno umestiti v pravila PUM-O (pravila za preživetje. Problemu higiene rok in varnih stikov posvetiti delavnice oz. interesne dejavnosti. To je sicer tudi tema sedanjega izobraževanja na daljavo.

KAKŠNE PROBLEME VIDITE V POVEZAVI S PUM-O V VAŠI ORGANIZACIJI?

IZRAŽENI

1. Skrbi so povezane z negotovostjo, kaj se bo zgodilo s 1. majem, v kolikor bo trenutna situacija še vedno trajala. Skrbi nas, da bi nam, dokler udeleženci ne bodo dejansko prisotni v programu, v prihodnje zamrznili sredstva.

2. Nekaterim mentorjem se pogodba o zaposlitvi izteče 30. 4. 2020, kar ob morebitni prekinitvi izvajanja programa pomeni potencialno izgubo mentorjev, če bi se zaposlili drugje. Tudi za zaposlene za nedoločen čas bo v primeru prekinitve programa in s tem morebitnega zamika izplačil spet potrebno poseči po ukrepu čakanja na delo ali prerazporeditve na druga dela, kar posledično predstavlja nevarnost, da takrat, ko bi se program nadaljeval zaradi drugih obveznosti ne bodo na voljo..

3. Izzive vidimo tudi pri sestavljanju letnega delovnega načrta in sledenju le tega.

SKRITI PROBLEMI

Nevarnost, da mentorske skupine ne bodo popolne, kar bo otežilo tudi ponovni zagon programa, saj je usposobljena mentorska ekipa zelo pomembna predvsem na začetku, ko se učna skupina vzpostavlja. To ima lahko škodljive posledice za kakovost programa.

Nestabilno finančno stanje udeležencev in izvajalske organizacije, negotovost pri načrtovanju poletnih aktivnosti, problemi vzpostavljanja stikov z zunanjimi sodelavci in mentorji.

Vsi izvajalci nimajo ustreznih prostorov oz. delajo na tem, da bi izboljšali prostorske pogoje. V tem sklopu je potrebno premisliti in dopolniti materialne pogoje; tudi z vidika morebitnih potreb po izobraževanju na daljavo.

Usposobljenost mentorjev; programi za izboljšanje digitalnih zmožnosti in poznavanja orodij, ki to omogočajo. Vzpostavitev spletnega portala PUM-O SLOVENIJA.

REŠITVE

Delo v PUM-O se nadaljuje na daljavo pod pogoji, ki so navedeni zgoraj. S tem se udeležence in mentorje PUM-O postavi v enakovreden položaj z drugimi izobraževalnimi programi, pa tudi z drugimi zaposlenimi, ki jim me bilo z Odlokom Vlade odrejeno delo na domu. Pogodba mentorjem se podaljša. Po preklicu vseh sklepov in odlokov pa v roku enega meseca izvajali promocijske dejavnosti in dejavnosti za vzpostavljanje nove učne skupine.

Opređeliti način komunikacije s svetovalci za zaposlitev, komunikacija s Centralno službo ZRSZ je dobra in je lahko izhodišče za vzpostavitev stikov s svetovalkami. Po tem vzoru bi lahko vzpostavili tudi stike z drugimi institucijami.

PRILOGA 2 :

Vprašalnik za udeležence o izvajanju programa PUM-O v času pandemije SARS - Cov -2

Spoštovana udeleženka , spoštovani udeleženec PUM-O!

Prosimo vas, da izpolnite vprašalnik, ki smo ga pripravili z namenom, da osvetlimo življenjske pogoje udeležencev programa PUM-O v času pandemije širjenja virusa SARS-CoV-2 in bolezni covid-19 v primerjavi s pogoji pred pandemijo. Zanima nas, kakšen vpliv so imeli na vaše počutje in zdravje, medosebne odnose. Zanima nas, kako ste vi doživljali to obdobje. Zanima nas, kako ste preživljali ta čas, in kako je znotraj vsega tega na vaše življenje vplival program PUM-O.

Na vprašalnik bodo odgovarjali mladi iz vseh slovenskih krajev, ki sodelujejo v programu PUM-O. Z rezultati, ki jih bomo dobili, bomo seznanili strokovnjake in politiko, pa tudi vse mentorje in udeležence, ki boste odgovarjali na vprašalnik. Odgovori nam bodo pomagali pri nadaljnjem oblikovanju programa PUM-O in pri zagovarjanju potreb udeležencev. Vprašalnik je **anonimen**, zato lahko nanj odgovarjate iskreno in brez filtrov.

Vprašalnik vsebuje veliko vprašanj, zato smo prosili mentorje, da vam pomagajo pri razlagi posameznih vprašanj ali vam nudijo tehnično pomoč, ne smejo pa videti vaših odgovorov, razen če bi vi sami tako želeli.

Na večino vprašanj boste lahko odgovorili s klikanjem, pri nekaterih pa vas bomo prosili, da odgovorite s svojimi besedami. Ni pomembno, da uporabljate knjižno slovenščino, pomembno je, da odgovorite.

Vprašalnik je narejen tako, da morate odgovoriti na vsako vprašanje, sicer vas ne spusti naprej. Nekateri odgovori vas bodo pripeljali do podvprašanj. Če česa ne boste razumeli, zaprosite za pojasnilo mentorico ali mentorja. Za odgovarjanje na vprašalnik boste potrebovali med 35 in 60 minut časa. Skrajni rok za odgovore je 20. avgust 2021, ko se bo anketa zaklenila in nanjo ne boste mogli več odgovoriti.

Vaši odgovori so zelo pomembni za naše nadaljnje strokovno delo. Prepričani pa smo, da vas bo izpolnjevanje vprašalnika spodbudilo k premisleku o tem, kako je pandemija vplivala na vaše življenje in o tem, kaj je za vas pomembno. Verjamemo tudi, da vam bodo zanimivi tudi skupni rezultati, saj boste videli, kako se vaši pogledi in doživljanje umeščajo v celoto pogledov in doživljanja udeležencev PUM-O.

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje in vas prijazno pozdravljamo.

Sodelavke Andragoškega centra Slovenije

1. OSNOVNI PODATKI

1.1. Spol

Prosimo, izberite ustrezen odgovor.

- Ženska
- Moški
- Drugo (prosimo, navedite): _____

1.2. Starost

Prosimo, označite vašo dopolnjeno starost.

- 15 let
- 16 let
- 17 let
- 18 let
- 19 let
- 20 let
- 21 let
- 22 let
- 23 let
- 24 let
- 25 let
- 26 let
- Drugo (napišite, koliko ste stari):

1.3. Kakšno izobrazbo ste si pridobili ?

Prosimo, označite ustrezeni odgovor in vpišite število uspešno končanih razredov/letnikov. Pod »drugo« lahko navedete drugo formalno izobrazbo ali formalno priznano znanje, ali pa izobrazbo, ki ste si jo pridobili v tujini, pa vam je v Sloveniji morda niso priznali, ali pa za to še niste zaprosili.

- Imam uspešno končanih _____ razredov osnovne šole.
- Imam uspešno končano osnovno šolo.
- Imam uspešno končanih _____ letnikov gimnazije.
- Imam uspešno končanih _____ letnikov srednje strokovne šole.
- Imam uspešno končanih _____ letnikov srednje poklicne šole.
- Imam uspešno končanih _____ letnikov poklicne šole.
- Imam uspešno končanih _____ letnikov nižje poklicne šole.
- Drugo (IF Prosimo, napišite kakšno izobrazbo ste si pridobili):
-

1.4. Kakšen je vaš status v PUM-U?

Prosimo, označite ustrezen odgovor.

- Brezposeln/-na
- Iskalec/-ka zaposlitve (ali dijak/-inja v šoli, izobraževanju odraslih)
- Oseba s subsidiarno zaščito
- Drugo (prosimo, napišite):

1.5. V katerem kraju obiskujete PUM-O?

Prosimo, izberite ustrezni odgovor.

- Ajdovščina
- Celje
- Koper
- Ljubljana
- Maribor
- Murska Sobota
- Postojna
- Radovljica
- Slovenj Gradec
- Škofja Loka
- Velenje

- Zagorje ob Savi

1.6. Kako bi opisali okolje, kjer živite?

Prosimo, izberite ustrezní odgovor.

- Mesto
- Primestno okolje
- Podeželje
- Drugo (prosimo, napišite):

1.7. Kako bi opisali vaše bivanjske – življenjske pogoje?

Prosimo, da označíte vse ustrezne odgovore, ki opisujejo vaše življenjske pogoje v času pred pandemijo in po zadnjem preklicu pandemije.

	Pred pandemijo	Po zadnjem preklicu pandemije
Živim v družinski hiši/stanovanju z urejenimi sanitarijami (straniščem in kopalnico), pralnim strojem in drugimi pripomočki za vzdrževanje higiene.		
Živim v stavbi, kjer si sanitarije in pralni stroj deli večje število bivanjskih enot in stanovalcev, ki v njih bivajo (npr. študentski, dijaški, azilni domovi, soba v podnajemniškem stanovanju/hiši ipd.).		
Živim v naselju/stavbi, kjer ni vodovoda in kanalizacije, sanitarije pa so slabo urejene.		
Živim v naselju/stavbi, kjer ni elektrike, sanitarije pa so slabo urejene.		
Imam dober dostop do interneta.		
Nimam dostopa do interneta ali pa ta slabo deluje.		
Imam svoj/družinski računalnik, ki mi je vedno na voljo.		
Imam svojo/družinsko tablico, ki mi je vedno na voljo.		
Imam svoj pametni telefon.		

Nimam računalnika, ki bi mi bil vedno na voljo.		
Nimam tablice, ki bi mi bila vedno na voljo.		
Nimam svojega pametnega telefona.		
Živim s svojo družino v hiši, kjer imam svojo sobo.		
Živim s svojo družino hiši, kjer nimam svoje sobe.		
Živim s svojo družino v stanovanju, kjer imam svoj zasebni prostor (sobo).		
Živim s svojo družino v stanovanju, kjer nimam svojega zasebnega prostora.		
Živim v sobi v hiši/stanovanju z več podnajemniki/stanovalci.		
Živim v sobi, ki si jo delim z drugimi stanovalci (npr. skupne spalnice v domovih).		
Živim sam v stanovanju/hiši.		
Živim s partnerjem/partnerko v hiši/stanovanju.		
Živim s partnerjem/partnerko v sobi <u>v stanovanju</u> , ki si ga deliva z drugimi (s starši, prijatelji, drugimi podnajemniki).		
Živim s partnerjem/partnerko v sobi <u>v hiši</u> , ki si jo deliva z drugimi (s starši, prijatelji, drugimi podnajemniki).		
Drugo (prosimo, opišite):		

1.8. Koliko članov šteje vaše gospodinjstvo? Člani gospodinjstva so vsi, s katerimi živite in si z njimi delite prihodke in odhodke (družina, partner, partnerka ipd.).

Prosimo, označite ustrezen odgovor za vsako obravnavano obdobje.

	Pred pandemijo	Med pandemijo	Po preklicu zadnje pandemije
En član			
Dva člana			
Trije člani			
4 do 5 članov			

6 do 8 članov			
Več kot 8 članov			

1.9. Kakšen je pri vas okvirni mesečni dohodek na člana gospodinjstva v obravnavanem obdobju? Če živite sami, potem napišite vsoto vseh prihodkov, ki jih prejimate (plačila za delo, socialna podpora, preživnina, žepnina, PUM-O dodatek za aktivnost ...). Če je članov gospodinjstva več, pa vsoto vseh prihodkov vseh članov delite s številom družinskih članov.

Prosimo, pri vsakem odgovoru izberite ustrezen odgovor.

Okvirni dohodek na člana gospodinjstva V evrih	Pred prvo pandemijo	Med zadnjo pandemijo	Po zadnji pandemiji
Do 320			
Nad 320 – do 380			
Nad 380– do 450			
Nad 450– do 560			
Nad 560– do 680			
nad 680 €			
Ne vem			

1.10. Koliko znaša okvirna mesečna vsota denarja, o kateri samostojno odločate neodvisno od drugih članov gospodinjstva – denar, ki ga lahko porabite po svoje (npr. žepnina)? Prosimo, označite ustrezen odgovor.

- Največkrat nimam denarja, o katerem bi odločal/-a povsem samostojno
- Manj kot 50 €
- Nad 50 do 100 €
- Nad 100 do 300 €
- Več kot 300 €

1.11. Ali je pandemija vplivala na vaš ekonomski položaj in položaj vaše družine/ljudi, s katerimi živite?

NE

DA (IF Prosimo, napišite, kako je pandemija vplivala na vaš ekonomski položaj in na položaj vaše družine!)_____.

2. RAZUMEVANJE BOLEZNI COVID-19 , VIRUSA SARS-CoV-2 IN UKREPOV ZA PREPREČEVANJE ŠIRJENJA

V tem poglavju nas zanima, kakšne so vaše izkušnje in kakšen je vaš pogled na virus SARS-CoV-2, na bolezen, ki jo povzroča, in na ukrepe za preprečevanje njegovega širjenja in zaježitev bolezni.

2.1. Ali je kdo v vaši neposredni bližini zbolel za boleznijo covid-19?

Prosimo, izberite ustrezne odgovore.

- Ne, nihče v moji bližini ni zbolel.
- Da, zbolel/-a sem sam/-a
- Da (IF, Prosimo, navedite, koliko oseb v vaši neposredni bližini je zbolelo).

2.2. Kako razmišljate in kaj občutite ob pojavu virusa SARS-CoV-2 in bolezni covid-19?
Prosimo, izberite vse ustrezne odgovore.

- Menim, da gre za nevaren virus, ki ima lahko nevarne posledice za zdravje ljudi in pomembno vpliva na naš način življenja.
- Sprva me je bilo strah, potem pa sem spoznal/-a, da lahko s svojim vedenjem veliko pripomorem k temu, da ostanem zdrav-a in preprečim širjenje virusa.
- Občutim strah in nemoč.
- Bolezen je smrtna v nizkem odstotku in nevarna predvsem za ljudi s šibkim imunskim sistemom, manj pa za mlade in zdrave ljudi.
- Čeprav vem, da lahko zbolim, se ne bojim, ker bolezen za mlade ni smrtno nevarna.
- Menim, da so si bolezen izmislili, da bi določene elite imele od nje koristi.
- Menim, da virus izhaja iz laboratorijev, kjer je bil umetno ustvarjen.
- Menim, da je bolezen covid-19 resna bolezen, ki jo tudi znanost šele spoznava.
- Bolj kot sam pojav bolezni so me spravili v stisko zaprtje javnega življenja (lock-down) in drugi ukrepi, povezani z omejevanjem gibanja in druženja ljudi (npr. PUM-O na daljavo).
- Bolezen je posledica mutiranega virusa, ki je z živali prešel na človeka, zato človekov organizem še ni razvil imunosti nanj.
- Mutirani virus je z živali prešel na ljudi zato, ker je človek zožil življenjski prostor živali, ki tako prihajajo vse bližje človeškemu bivališču.
- Drugo (prosimo, napišite svojo razlago in/ali doživljanje virusa in bolezni covid-19):

2.3. Kako bi opisali svoje prevladujoče vedenje v zvezi z ukrepi za preprečevanje širjenja virusa in zajezitev posledic bolezni covid-19 v času razglašene pandemije in po preklicu le-te?

	Med razglašeno pandemijo	Po zadnjem preklicu pandemije
Spoštujem vse uradne ukrepe za preprečevanje širjenja virusa.		
Spoštujem nekatere ukrepe za preprečevanje širjenja virusa, ne pa vseh./IF (Prosimo, napišite, katere ukrepe		

spoštujete in zakaj ne spoštujete vseh.		
Ukrepe ne spoštujem. IF (Prosim, napišite, zakaj ukrepov ne spoštujete.)		
Ne vem, kateri ukrepi so veljavni.		

2.4. Kako ocenjujete svoje poznavanje družbene situacije, v kateri smo se znašli ob širjenju virusa in pojavu bolezni covid-19? Izberite najustreznejši odgovor.

- Menim, da sem odlično seznanjen/-a z glavnimi dejstvi o virusu in bolezni, spremljam aktualne podatke, poznam pa tudi ukrepe za preprečevanje širjenja virusa in bolezni.
- Solidno poznam lastnosti virusa in potek bolezni, poznam tudi ukrepe za preprečevanje širjenja virusa in bolezni, občasno spremljam aktualno dogajanje, povezano s to problematiko.
- Okvirno vem, kaj se dogaja, in to mi zadošča. (IF, prosimo, pojasnite svoj odgovor).
- Ocenjujem, da imam premalo znanja o tej problematiki, zato bi rad/-a izvedel/-a več. (IF, prosim, pojasnite, kaj vas v zvezi s tem zanima).
- Ocenjujem, da o tem premalo vem, a me hkrati ta problematika niti malo ne zanima.
- Drugo:

2.5. Iz katerih virov pridobivate informacije in podatke o virusu in bolezni covid-19 ter kako pogosto spremljate aktualne dogodke o tem?

Prosimo, označite ustrezne odgovore. Možnih je več odgovorov.

- Dnevno spremljam poročila na RTV Slovenija in/ali drugih uradnih radijskih in televizijskih programih in/ali njihovih spletnih portalih.
- Berem uradne novice na spletni strani Vlade Republike Slovenije, NIJZ in na drugih uradnih straneh.
- Večino informacij in novic izvem v PUM-U.
- Večino informacij in novic izvem doma.
- Večino informacij dobim od prijatelja-ev.

- Dogajanje na tem področju spremljam v času pandemije, po preklicu pa ne več.
- Informacije o tem si pridobim, ko jih potrebujem (npr. za prehajanje meje, za udeležbo na javnih dogodkih ipd.).
- Dogajanja v zvezi s tem nisem nikoli spremljal/-a / IF Prosimo, napišite, zakaj ne spremljate dogajanja o tem.
- Drugo /IF Prosimo, napišite, kako spremljate dogajanje.

2.6. Komu ste v času pandemije najbolj zaupali glede informacij in ustreznosti ukrepov?
Izberete lahko največ tri odgovore.

- Uradnim govorcem
- Novinarjem nacionalnih medijev
- Mentorjem v programu PUM-O
- Zdravnikom in zdravstvenemu osebju, ki je sporočalo novice v javnih medijih
- Svojim domačim
- Svojemu partnerju/partnerki
- Svojim prijateljem
- Družbenim omrežjem /IF, Prosimo, navedite katerim družbenim omrežjem ste najbolj zaupali.
- Nikomur nisem zaupal/-a /IF, prosimo, napišite zakaj niste nikomur zaupali.
- Drugo/ Napišite, komu ste zaupali glede informacij in ukrepov.

2.7. Kakšen je vaš pogled na cepljenje proti bolezni covid-19?

Prosimo, izberite ustrezen odgovor.

- Cepljenje je potrebno, saj preprečuje širjenje virusa in bolezni, zato sem se cepil/-a.
- Cepljenje je ščiti pred boleznijo in preprečuje širjenje virusa, zato se bom cepil/-a.
- Potrdilo o cepljenju omogoča prehajanje meja, združevanje ljudi, zato sem se cepil/-a.
- Potrdilo o cepljenju omogoča prehajanje meja, združevanje ljudi, zato se bom cepil/-a.
- Cepiva so premalo raziskana, zato s cepljenjem odlašam.
- Cepljenje ima veliko stranskih učinkov, zato se ne bom cepil/-a.
- Cepljenje ne bo preprečilo širjenja virusa in bolezni, zato se ne bom cepil.

- Ne bom se cepil/-a, ker menim, da je bolezen za moje zdravje manj nevarna kot stranski učinki.
- Drugo (prosimo, napišite, kakšen je vaš pogled na cepljenje):

3. ZDRAVJE IN ŽIVLJENJSKI SLOG

Zdravje je celostno stanje našega telesa in duha. Ko govorimo o zdravju, ne mislimo le na odsotnost bolezni, temveč tudi na naše navade, na splošno počutje, optimizem ali pesimizem, občutje povezanosti z drugimi in pripadnost, pa tudi na občutek lastne moči in vpliva, ki ga imamo na svoje vedenje in življenje. Zanima nas, kako vi sami ocenjujete svoje zdravje, počutje in navade v času pandemije v primerjavi z obdobjem pred pandemijo in po zadnjem preklicu pandemije.

3.1. Kakšno je vaše počutje in navade, ki so povezane z zdravjem? Prosimo vas, da pri vsaki trditvi označite odgovor, ki velja za vas; npr. pri trditvi »več kadim« izberete odgovor »med pandemijo«, če ste med pandemijo pokadili več cigaret. Če je vprašanje tako, da trditev ne velja za vas – npr. ste nekadilec/-ka, izberite odgovor »to ne velja zame«. Če ni razlike pred, med ali po preklicu pandemije, izberite odgovor »ni razlike«.

	PRED PANDEMIJO	MED PANDEMIJO	NI RAZLIKE	TO NE VELJA ZAME
Živim bolj zdravo.				
Počutim se bolj zdravo.				
Zaužijem več zdravil.				
Imam več energije.				
Bolj zdravo jem.				
Pogosteje kuham.				
Pogosteje jem hitro hrano (burek, sendviči, McDonald's ipd.)				
Pogosteje si naročim hrano (dostava na dom, picerija, lokali ipd.)				
Več spim ponoči.				
Več spim čez dan.				
Več ponočujem.				
Več se gibljam (sprehodi, pešačenje, vrtna in kmečka opravila, športne dejavnosti ipd.)				
Več sem na svežem zraku/na prostem/v naravi.				
Pogosteje si umivam roke.				
Pogosteje si čistim in urejam nohte.				

Pogosteje si umivam zobe.				
Pogosteje se tuširam.				
Pogosteje si umivam lase.				
Pogosteje si preoblečem spodnje perilo.				
Pogosteje menjavam vrhnja oblačila.				
Pogosteje menjavam posteljnino.				
Pogosteje čistim in pospravljam (pomivanje posode, čiščenje tal, pranje in likanje perila ipd.)				
Več gledam televizijo.				
Več sem na telefonu.				
Več sem na računalniku.				
Sem bolj osamljen/-a.				
Sem boljše razpoložen/-a.				
Več sem na socialnih omrežjih.				
Več berem knjige.				
Več berem revije, časopise, stripe ...				
Doma se pogosteje pogovarjamo med seboj.				
Več se učim za šolo.				
Več se načrtno učim o stvareh, ki me zanimajo.				
Doma se med seboj bolje razumemo.				
Doma imamo več konfliktov.				
Sem boljše volje.				
Sem bolj vesel/-a.				
Večkrat sem žalosten/-na.				
Večkrat sem jezen/-na.				
Večkrat občutim strah.				

Sem bolj zaskrbljen/-a.				
Večkrat občutim duševno stisko.				
Večkrat se dolgočasim.				
Pogosteje se prenajedam.				
Večkrat sem potr/-a.				
Več časa porabim za igre na spletu, video igre, VR ...				
Večkrat uživam alkohol.				
Več kadim.				
Večkrat uživam travo (marihuano).				
Večkrat uživam stimulatívne droge.				
Večkrat sem zadet/-a.				
Sem bolj optimističen/-na.				
Počutim se močnejše.				
Imam večji vpliv na ljudi.				
Ljudje so mi bolj naklonjeni.				
Bolj zadovoljen/na sem sam/-a s seboj.				
Bolje živim.				
Drugo (napišite počutje ali navado, ki je za vas pomembna in označite ustrezen odgovor):				

3.2. Kako bi v splošnem ocenili svoje življenjske navade v obravnavanih obdobjih? Prosimo izberite najustreznejši odgovor za vsako obravnavano obdobje.

	ZDRAVE	NEZDRAVE	NEKAJ ZDRAVIMI IN NEZDRAVIMI	MED IN
PRED PANDEMIJO				
MED USTAVITVIJO JAVNEGA ŽIVLJENJA				
PO ZADNJEM PREKLICU PANDEMIJE				

3.3. Kako dobro nadzorujete svoje vedenje v povezavi z navadami, ki so navedene v spodnji preglednici v času pred pandemijo, med pandemijo in po zadnjem preklicu pandemije? Za vsako navado vpišite oceno, ki najbolj velja za vas v vsakem obravnavanem obdobju. Za oceno uporabite lestvico od 1 do 5, pri čemer pomeni:

1 - Nad tem nimam nadzora; potrebe v zvezi s tem ne zmorem omejiti ali jih odložiti na primernejši čas, ali pa to lahko storim le redko, npr. ko to od mene zahtevajo drugi; moje vedenje pri tej navadi me ovira pri doseganju ciljev in je škodljivo za moje zdravje. 2 - Misli na to me pogosto odvrnejo od mojih obveznosti in načrtov; potreb v zvezi s tem včasih ne zmorem omejiti ali jih odložiti na primernejši čas; moje vedenje pri tej navadi je pogosto škodljivo. 3 - Misli na to občasno zmotijo moje delo in obveznosti, vendar zmorem potrebe v zvezi s tem ustrezno omejiti in/ali jih odložiti na primernejši čas; večino časa so moje navade zdrave. 4 – Vedenje povsem nadziram; večji del dneva ne mislim na to; prilagajam se okoliščinam, prednost dajem dolžnostim in obveznostim; moje navade so zdrave; 5 – Ne znam oceniti svojega vedenja.

	PRED PANDEMIJO	MED USTAVITVIJO JAVNEGA ŽIVLJENJA	PO ZADNJEM PREKLICU PANDEMIJE
Uporaba pametnega telefon			
Uporaba računalnika/tablice			
Uporaba socialnih omrežij			
Igranje video in/ali spletnih iger			
Medosebni odnosi			
Spolnost			
Poležavanje/brezdelje			
Uživanje hrane			
Nakupovanje			
Spletno nakupovanje			

Pojasnilo: mentorji udeležencem.

Nadzor nad vedenjem v medosebnih odnosih je npr. zmožnost zavrniti prijateljevo povabilo na zabavo, ker se moram učiti/imam obveznosti/ker velja prepoved gibanja; zavrniti »špricanje«; upreti se alkoholu/drogi/nevarnemu početju/ideologiji ipd.

Nadzor nad spolnostjo (s spolnostjo so mišljene vse oblike, tudi digitalne – npr. pornografija) pomeni, da spolni odnos lahko zavrnem ali se mu odpovem, npr. če se z njim ne strinjam; če ni varen ali je v nasprotju z mojimi vrednotami ali so okoliščine neprimerne; zadovoljstvo v spolnosti dosežem brez pornografije ...

Hrana – mišljeno je poseganje po prigrizkih, morebitno kuhanje in uživanje hrane zaradi dolgčasa ali prenažedanje. Na drugi strani pa tudi, ko zaradi tesnobnosti ne moremo jesti in zaradi stiske zavračamo hrano.

3.4. Ali so se vaše navade, povezane z zdravjem, zaradi pandemije spremenile?

Prosimo, označite ustrezen odgovor.

- Da IF (Prosimo, napišite, katere navade so se spremenile in kako so se spremenile)
- Nekaterne IF (Prosimo, napišite, katere navade so se spremenile in kako so se spremenile)
- Ne, ostale so podobne.

4. MEDOSEBNI ODNOSI

Zanimajo nas odnosi, ki jih imate z vašimi domačimi: starši, sorodniki, partnerjem/partnerko , pa tudi odnosi z vašimi prijatelji in mentorji v programu PUM-O. Zanima nas, kako največkrat doživljate vaše odnose z drugimi ljudmi in ali je pandemija nanje vplivala. Pri vsakem vprašanju skladno z navodili izberite tiste odgovore, ki največkrat veljajo za vas v obdobju pred, med in po preklicu pandemije.

4.1. Ali trenutno živite na istem naslovu kot pred prvo razglašeno pandemijo?

- Da
- Ne /IF (Prosimo, navedite, zakaj ste se preselili ali spremenili naslov. Če ste se v zadnjem letu in pol večkrat selili, prosimo navedite, kolikokrat ste se preselili in kaj je bil razlog selitve.)

4.2. Kako zanesljive so (bile) v obdobju pred, med in po preklicu zadnje pandemije osebe, ki so navedene v razpredelnici? Vsaki osebi dodelite oceno, ki ji pripada glede na njeno zanesljivost do vas (npr. kako varni se ob njej počutite, kako vam je stala ob strani, ko ste potrebovali njeno podporo/ste se lahko v stiski obrnili nanjo/vam je pomagala, ko ste jo prosili za pomoč ipd.). Ocena 1 pomeni, da se na to osebo nikakor ne morete zanesiti, ocena 5 pa pomeni, da se povsem zanesete na to osebo. Če te osebe v obravnavanem obdobju v vašem življenju ni bilo, ali pa z njo niste imeli stika, zapišite številko 0.

Oseba	Pred pandemijo	Med pandemijo	Po zadnjem preklicu pandemije
Mama			
Oče			
Babica			
Dedek			
Mamin ali očetov partner/partnerka			
Sorojenci			
Moj partner/partnerka			
Prijatelj/-i			
Mentor/-ica v PUM-U			
Svetovalni/-a delavec/-ka na šoli			
Svetovalni/-a delavec/-ka na Zavodu RS za zaposlovanje			
Svetovalni/-a delavec/-ka na Centru za socialno delo			
Vzgojitelj/-ica v domu			
Zdravnik/-ica			
Drugi (IF Prosimo, napišite, kdo):			

4.3. Kako bi opisali prevladujoči odnos najbolj zanesljive osebe (ali oseb, če jih je več) do vas?

Izberite ustrezen odgovor. Možnih je več odgovorov.

- Do mene je spoštljiva in potrpežljiva.
- Zame si vedno vzame čas in mi prisluhne.
- Do mene je topla in prijazna.
- Do mene je ljubeča, a mi hkrati postavlja meje in zahteve.

- Do mene je ljubeča in popustljiva – v vsem mi ugodni.
- Postavlja mi pravila, ki jih moram spoštovati.
- Do mene je gospodovalna in ukazovalna.
- Ponižuje me in kritizira.
- Name večkrat kriči.
- Do mene je lahko tudi fizično nasilna.
- Drugo (IF Prosim, napišite s svojimi besedami, kako doživljate to osebo):

4.4. Koliko dobrih prijateljev imate?

Prosim, dopolnite stavek z ustreznim številom.

Imam _____ najboljših prijateljev in _____ dobrih prijateljev.

4.5. Kako ste v času pandemije in zaprtja javnega življenja vzdrževali stike s prijatelji?

Prosim, izberite ustrezen odgovor. Možnih je več odgovorov.

- S prijatelji nisem imel/-a stikov.
- S pomočjo družbenih omrežij.
- Sestajali smo se osebno.
- Nimam prijateljev. (IF – preskoči vprašanje 4.8)
- Drugače (IF Prosim, napišite, kako ste vzdrževali stike.): _____

4.6. Ali ste zaradi pandemije s katerim prijateljem izgubili stik ali se od njega oddaljili?

Prosim, izberite ustrezen odgovor.

- Ne, z vsemi prijatelji sem še vedno v stiku.
- Z nekaterimi prijatelji se ne družimo več, z večino pa je enako, kot je bilo pred pandemijo.
- Ostali so mi le najboljši prijatelji.
- Z vsemi prijatelji sem izgubil/-a stik.
- Drugo (IF Prosim, napišite, kako je pandemija vplivala na vaša prijateljstva.):

4.7. Kako bi opisali vaš prevladujoči odnos z mentorji v PUM-U? Izberite najustreznejši odgovor za vsako obdobje. Izberete lahko največ tri odgovore za vsako obdobje. Če pred pandemijo ali po preklicu pandemije niste bili vključeni, v PUM-O stolpec pustite prazen.

	PRED PANDEMIJO	MED USTAVITVIJO JAVNEGA ŽIVLJENJA	PO ZADNJEM PREKLICU PANDEMIJE
Naš odnos je formalen (spoštljiv, a brezoseben).			
Naš odnos je spoštljiv in sproščen.			
Mentorji so zanesljivi in odgovorni; povsem se zanesem na njihovo podporo.			
Naš odnos je zaupen; z mentorji se počutim varno in sproščeno.			
Mentorji so prijazni, a dvomim, da bi mi lahko pomagali pri mojih problemih.			
Mentorji so spodbudni, razumevajoči in upoštevajo moje potrebe.			
Mentorji so nepopustljivi do mene; pogosto me ne upoštevajo ali pa me kritizirajo.			
Mentorji mi ne posvečajo posebne pozornosti; počutim se prezrto (neopaženo).			
Drugo IF(Prosimo, opišite, kakšen je bil vaš odnos z mentorji v PUM-O):			

Pojasnilo mentorja udeležencem

Če imajo udeleženci različne odnose z različnimi mentorji IN NE VEDO, KATEREGA OPISATI, naj opišejo prevladujoči odnos v obravnavanem obdobju.

4.8. Kako bi opisali vaš odnos z drugimi udeleženci v PUM-U? Izberite najustreznejši odgovor za vsako obdobje. Možnih je več odgovorov. Če pred pandemijo ali po preklicu pandemije niste bili vključeni, v PUM-O stolpec pustite prazen.

	PRED PANDEMIJO	MED USTAVITVIJO JAVNEGA ŽIVLJENJA	PO ZADNJEM PREKLICU PANDEMIJE
Dobro se razumemo.			
Smo prijatelji, ki si zaupajo in se podpirajo med seboj			
Z njimi je kratkočasno in zabavno.			
Družimo se tudi izven PUM-A.			
Pogosto smo v konfliktih.			
Nimamo posebnih stikov.			
Nimamo odnosa.			
Drugo (prosimo napišite):			

Pojasnilo mentorja udeležencem

Če imajo udeleženci različne odnose z različnimi udeleženci, naj opišejo odnos, ki je prevladoval med njimi v obravnavanem obdobju.

4.9. Kako bi na splošno opisali vaš odnos do drugih ljudi v obdobjih pred pandemijo, med pandemijo in po preklicu zadnje pandemije? Za vsako trditev ocenite, koliko velja za vas v vsakem obravnavanem obdobju. 1 – to sploh ne velja zame; 2 – to nekoliko velja zame; 3 – to v veliki meri velja zame; 4 – to povsem velja zame.

	PRED PANDEMIJO	MED USTAVITVIJO JAVNEGA ŽIVLJENJA	PO ZADNJEM PREKLICU PANDEMIJE
Dobro se počutim brez čustvene bližine z drugimi ljudmi.			
Zelo mi je pomembno, da se počutim neodvisno in samozadostno.			
Ni mi všeč, če moram skrbeti za druge.			
Rad pomagam drugim, če potrebujejo pomoč.			
Želim se čustveno zblížati z večino ljudi; boli me, če me ne sprejemajo.			
Brez predanih odnosov se počutim slabo; potrebujem vsaj nekoga, ki ji/mu lahko zaupam in ki verjame vame.			
Včasih me skrbi, da me ljudje cenijo manj kakor jaz njih, zato sem v odnosih previden/-na in zadržan/-a.			
Čeprav si želim čustvene bližine, le težko popolnoma zaupam in se težko na nekoga popolnoma zanesem.			
Pogosto me skrbi, da bom prizadet/-a, če si bom dopustil/-a priti z nekom preblizu.			

Brez težav se čustveno zblížam z drugimi ljudmi.			
Počutim se prijetno in varno, če se lahko zanesem na druge in oni name.			
Prav nič me ne skrbi, da bi ostal/-a sam/-a ali da me ne bi sprejeli.			

4.10. Ali imate občutek, da je pandemija spremenila vaše doživljanje drugih ljudi in vaš odnos do njih? Prosimo, izberite ustrezen odgovor.

- Ne, pandemija ni vplivala na moje doživljanje in odnos do drugih ljudi.
- Da (IF Prosimo, napišite, kako je pandemija vplivala na vaše doživljanje in na odnos do drugih ljudi).

5. VAŠE IZKUŠNJE V PUM-U

V tem poglavju nas zanimajo vaše izkušnje z udeležbo v programu PUM-O. Posebej nas zanimajo vaši motivi za udeležbo, cilji, ki ste si jih postavili, in kako je PUM-O vplival na vas v času pandemije. Posebej nas zanima tudi čas, ko je PUM-O potekal na daljavo in kako je potekal vaš vsakdan v tem času v primerjavi s časom, ko je PUM-O potekal običajno.

5.1. Kdaj ste se vključili v PUM-O? (Če ste prekinili sodelovanje v PUM-O in se nato ponovno vključili, označite vse vključitve.)

- Pred prvo razglašeno pandemijo – pred prvim PUM-O na daljavo (pred 12. marcem 2020).
- Med prvo razglašeno pandemijo, ko je PUM-O začel potekati na daljavo (v obdobju 12. marec–31. maj 2020).
- V obdobju med prvo preklicano in drugo razglašeno pandemijo (PUM-O je potekal v svojih prostorih) (1. junij–23. oktober 2020).
- Med drugo razglašeno pandemijo (PUM-O je potekal na daljavo) (24. oktober 2020–13. februar 2021).
- V obdobju med drugo preklicano in tretjo razglašeno pandemijo (PUM-O je potekal v svojih prostorih) (14. februar 2021–31. marec 2021).

- Med tretjo razglašeno pandemijo (PUM-O je potekal na daljavo) (1.–11. april 2021)
- Po preklicu tretje razglašene pandemije(PUM-O je potekal v svojih prostorih) (po 12. aprilu 2021).

5.2. Koliko časa ste (bili) vključeni v PUM-O? Prosimo napišite skupno število mesecev, tudi če ste bili vključeni večkrat.

- Vključen/-a _____ mesecev

5.3. Kako ste izvedeli za program PUM-O? (Označite ustrezen odgovor. Možnih je več odgovorov).

- Šolska svetovalna služba
- Starši
- Stari starši
- Brat, sestra
- Sorodniki
- Prijatelji
- Sosedje
- Zavod RS za zaposlovanje
- Center za socialno delo
- Časopis
- TV
- Radio
- Splet
- Družbena omrežja
- Drugo (navedite):

5.4. S kom ste se pogovarjali o tem, da bi se udeležili programa PUM-O?

- Z nikomer
- Z mamo
- Z očetom

- S starimi starši
- Z bratom, sestro
- S prijatelji
- S partnerjem/partnerko
- Z drugo osebo (prosimo, napišite, s kom ste se pogovarjali o udeležbi v PUM-U.)_____

5.5.S kakšnim namenom ste se udeležili programa PUM-O? Prosimo, izberite ustrezen odgovor. Izberete lahko največ tri odgovore.

- Sem dijak/-inja in trenutno potrebujem podporo pri učenju.
- Želim pridobiti znanje in spretnosti za iskanje zaposlitve.
- Potrebujem pomoč pri načrtovanju poklicne poti (kariere).
- Nadaljevati želim opuščeno šolanje (osnovna šola, poklicna, srednja strokovna, gimnazija).
- Opraviti želim manjkajoče izpite v izbrani šoli.
- Želim opraviti maturo.
- Rad bi ugotovil, kaj me sploh zanima.
- Želim pridobiti prijatelje, družbo.
- Rad bi naredil korak naprej v svojem življenju.
- Spremeniti hočem nefunkcionalne vzorce vedenja v funkcionalne.
- Pridobiti želim podporo pri osebostnem razvoju (rasti).
- Drugo (prosimo, napišite, s kakšnim namenom ste se udeležili programa PUM-O):

5.6. Kaj nameravate početi po izstopu iz PUM-A? Prosimo, izberite najustreznejši odgovor.

- Zaposlil/-a se bom.
- Nadaljeval/-a bom redno šolanje.
- Zaposlil/-a se bom in nadaljeval/-a šolanje ob delu.
- Ne vem še.
- Drugo (prosimo, zapišite):

•

5.7. Kako je potekal vaš vsakdan med pandemijo v času zaprtja javnega življenja, ko je PUM-O potekal na daljavo? Kaj ste navadno počeli? Prosimo, dopolnite stavke.

Navadno sem:

Se zbudil/-a ob _____ uri.

Iz postelje sem vstal/-a ob _____ uri.

Dopoldne sem: _____.

Popoldne sem: _____.

Zvečer sem: _____.

Spat sem šel/šla ob _____ uri.

5.8. Kako poteka vaš vsakdan, ko PUM-O poteka v živo? Kaj običajno počnete? Prosimo, dopolnite stavke.

Navadno se zbudim ob _____ uri.

Iz postelje vstanem ob _____ uri.

Dopoldne običajno počnem _____

Popoldne običajno počnem:

Zvečer običajno počnem:

Spat hodim ob _____ uri.

5.9. Kateremu opravilu/dejavnosti ste v obdobjih zaprtja javnega življenja posvetili največ časa? Kaj ste najpogosteje počeli? Prosimo, označite opravilo, ki je po vašem mnenju najbolj zaznamovalo vaših 24 ur dnevno v obdobjih zaprtja javnega življenja.

- Gospodinjska opravila (kuhanje, pospravljanje, nabava hrane)
- Gibanje na svežem zraku
- Učenje za šolo
- Iskanje zaposlitve
- Dejavnosti, povezane s PUM-O
- Igranje igrice
- Uporaba družabnih omrežij
- Pomoč drugim ljudem (IF Prosimo, napišite, kakšno pomoč ste nudili drugim ljudem.)

- Drugo (IF Prosimo, napišite, katero opravilo je najbolj zaznamovalo vaših 24 ur/dan v času zaprtja javnega življenja.)

5.10. Koliko ur tedensko ste okvirno namenili temu opravilu?

Prosimo, označite ustrezen odgovor.

- Manj kot 7 ur na teden
- Več kot 7, vendar ne več kot 21 ur na teden
- Več kot 21, vendar ne več kot 35 ur na teden
- Več kot 35, vendar ne več kot 50 ur na teden
- Več kot 50, vendar ne več kot 70 ur na teden
- Več kot 70 ur na teden
-

5.11. Katera vaša opravila ste v času zaprtja javnega življenja razumeli kot dolžnost oz. obveznost, ki jo morate opraviti ?

Prosimo, izberite ali zapišite ustrezen odgovor.

- Nisem imel/-a nobenih dolžnosti ali obveznosti (IF, preskoči naslednje (5.12. vprašanje)
- Moje dolžnosti v času zaprtja javnega življenja so bile:

5.12. Koliko časa ste posvetili tem opravilom?

- Manj kot 7 ur na teden
- Več kot 7, vendar ne več kot 21 ur na teden
- Več kot 21, vendar ne več kot 35 ur na teden
- Več kot 35, vendar ne več kot 50 ur na teden
- Več kot 50, vendar ne več kot 70 ur na teden
- Več kot 70 ur na teden
-

5.13. Kaj je bilo v času zaprtja javnega življenja vaše najljubše opravilo – kaj ste najraje počeli (delo, hobi, razvedrilo, zabava) in koliko časa ste porabili za to/ta opravilo/a?

Prosimo izberite ustrezen odgovor in dokončajte stavke.

- Nisem imel/-a najljubšega opravila, ker _____
- Moje najljubše opravilo/dejavnost v času pandemije je bilo: _____
Temu sem namenil/-a _____ ur na teden.

Pojasnilo mentorja udeležencem

»Nisem imela najljubšega opravila, ker__ ...« Tukaj se lahko izrazijo tisti, ki so bili zaradi zaprtja javnega življenja prikrajšani za najljubša opravila (npr. zabava, ekipni športi ipd.), pa si doma niso znali/mogli zapolniti časa z nečim, kar bi jih veselilo. To pojasnilo naj mentor poda šele, če se pojavi tako vprašanje, sicer pa naj prepusti asociativnost udeležencem.

5.14. Kako so bila vaša opravila ali dejavnosti izven PUM-A povezane z delom v PUM-U in obratno – kako so dejavnosti PUM-A vplivale na vaše dejavnosti izven PUM-A?

- Dejavnosti PUM-A so se z njo dopolnjevale in povezovale.
- PUM-O me je spodbujal k tej dejavnosti.
- PUM-O me je oviral pri tej dejavnosti.
- PUM-O me je odvrčal od te dejavnosti.
- PUM-O ni vplival na to dejavnost.

5.15. Ali vam je udeležba v programu PUM-O, ko je potekal na daljavo, koristila ali vam kakorkoli pomagala v času pandemije?

Prosimo, izberite en odgovor in nadaljujte stavek.

- Da, ker _____
- Ne, ker _____

5.16. Ali menite, da je udeležba v programu PUM-O na splošno dobra za udeležence?

Prosimo, izberite en odgovor in nadaljujte stavek.

- Da, ker _____

- Ne, ker _____

5.17. Prosimo, navedite dejavnosti ali projekte, pri katerih ste sodelovali v PUM-O na daljavo, ki so bile za vas:

- Najbolj zanimive:
- Najbolj koristne:
- Najbolj zabavne:
- Najbolj dolgočasne:
- Nepotrebne:

5.18. Ali ste imeli v času pandemije in izvajanja PUM-A na daljavo katero od navedenih težav? Prosimo označite največ tri, ki so bile za vas najtežje.

- Pomanjkanje denarja za plačilo življenjskih stroškov (najemnina, ogrevanje, voda)
- Pomanjkanje hrane
- Prostorska stiska (npr. premajhno stanovanje)
- Brezdomstvo
- Bolezen bližnje osebe
- Smrt bližnje osebe
- Slabi medosebni odnosi v družini/v gospodinjstvu/domu
- Slabi medosebni odnosi z osebami v šoli
- Slabi medosebni odnosi z mentorji PUM-A
- Slabi medosebni odnosi z udeleženci v PUM-U
- Slabi medosebni odnosi s sosedi
- Spor z uradno osebo (policija, carina, redarji, varnostniki npr. v trgovini, zdravstveno osebje ipd.)
- Izguba prijateljstva
- Prekinitev ljubezenske zveze
- Poslabšanje kronične bolezni
- Duševna stiska (strah, potrtost, brezvoljnost, potrtost)
- Pomanjkanje komunikacijskih sredstev – digitalne tehnologije (npr. nimam osebnega računalnika ali telefona)

- Nimam dostopa do interneta ali pa je ta slab
- Pomanjkljivo znanje za uporabo digitalne programske opreme – npr. videokonferenčnih orodij (npr. Discord, ZOOM, ipd.)
- Slabo znanje slovenščine in oteženo sporazumevanje
- Drugo (prosimo, napišite):

6. Ali imate občutek, da bo pandemija vplivala na vaše življenje tudi v prihodnosti?

Prosimo, izberite ustrezen odgovor in dopolnite stavek z razlago.

- Ne, ker _____
- Da, ker _____

I. Kratka navodila za mentorje, ki bodo vodili udeležence pri izpolnjevanju vprašalnika

V anketiranje želimo zajeti udeležence, ki so bili vključeni v fazi, ko je PUM-O deloval na daljavo. Vseeno je, če so se udeleženci vključili pred pandemijo ali med pandemijo, ali če so prekinili sodelovanje in se ponovno vključili v program – pomembno je, da so bili udeleženi v času, ko je PUM-O deloval na daljavo. K sodelovanju lahko povabite tudi udeležence, ki so že končali, a so bili udeleženi v času pandemije oz. delovanja PUM-O na daljavo.

1. Uvodnega nagovora verjetno udeleženci ne bodo brali, zato je dobro, da ga pred začetkom povzame mentor, ki jih bo vodil skozi anketni vprašalnik. Poudarite predvsem tiste dele, ki smo jih napisali z rdečo.

2. Razen tega je morda dobro, da v uvodu kratko navedete glavna področja vprašalnika, ki so zajeta v poglavjih od 1 do 6; npr. v začetku so osnovni podatki, potem vprašanja o razumevanju in pogledu na virus/bolezen, ukrepe in cepljenje, nato o življenjskih navadah pred, med in po pandemiji itd. Oglejte si seznam in povzetek glavnih tem spodaj.

3. Po uvodnem nagovoru dajte udeležencem pred izpolnjevanjem vprašalnika priložnost za morebitna vprašanja. Če teh ni oz. ste nanje že odgovorili, pričnite z izpolnjevanjem. Če vas bodo spraševali po vašem mnenju, jim povejte, da pred anketiranjem ne smete vplivati na njihovo mišljenje; spodbudite jih, da izrazijo svoje mnenje, ker je pomembno. Pozneje pa se lahko o vprašalniku in problemih, ki jih obravnava tudi pogovorite. Predlagamo, da se z udeleženci dogovorite za način izpolnjevanja; ali greste od vprašanja do vprašanja skupaj, ali pa vprašalnik izpolnjujejo vsak v svojem tempu in vas po potrebi posamično vprašajo za dodatno pojasnilo (če vprašanja, izraza ali navodila za izpolnjevanje ne bodo razumeli). Nato začnite. Pri vsakem vprašanju so tudi navodila za izpolnjevanje, ki jih po potrebi pojasnite.

4. Vprašalnik je v digitalni obliki, zato vas prosimo, da udeležencem posredujete povezavo na njihov e-kontakt, da bodo lahko do njega dostopali. Pomembno je, da imajo ob sebi mentorje, ki jim lahko pomagajo pri dostopu, predvsem s sprotnimi pojasnili in tako, da pomagajo ohraniti zbranost in motivacijo, saj je vprašalnik precej obsežen in mestoma zelo podroben.

5. Vprašalnik mentorjem pošiljamo v pdf-formatu, ker je tako preglednejši. Predlagamo, da si ga natisnete in ga imate pred seboj, ko ga bodo udeleženci izpolnjevali.

Pri nekaterih vprašanjih zaprtega tipa boste pri odgovorih opazili rdeče dopise IF – to pomeni, da bo udeleženec, ki bo izbral tak odgovor, po kliku dobil dodatno vprašanje, ki je napisano za IF v oklepaju).

6. Pri nekaterih vprašanjih mentorjem podajamo dodatna pojasnila ali navodila za izpolnjevanje, ki jih anketiranci ne vidijo; če pa boste pri pregledu vprašalnika ugotovili, da bi pri posameznih vprašanjih potrebovali dodatno pojasnilo, me lahko pokličete na moj privatni telefon 040 777 896 ali mi pošljete sms, da vas pokličem nazaj.

V tednu od 2. do 6. avgusta 2021 se lahko za pojasnila obrnete tudi na Gabi Humerca iz PUM-O Radovljica, ki je sodelovala pri oblikovanju vprašalnika in vam ga bo tudi posredovala v digitalni obliki.

7. Rok za izpolnitev vprašalnika je 20.8.2021, ko se bo anketa zaklenila.

8. Vprašalnik smo sestavile: Vladka Tonica, Gabriela Humerca, Saša Košenina in Natalija Žalec.

V Ljubljani, 30. 7. 2021

Natalija Žalec

PRILOGA 3

ZAPISNIK

S fokusne skupine z udeleženci PUM-O v okviru evalvacije izvajanja programa PUM-O v obdobju korona pandemije in zaprtja javnega življenja

17. 11. 2021, 9.30–11.00, spletna platforma Zoom

Sodelujoči:

Vladka Tonica, Zavod Petrovka, moderatorka

Natalija Žalec, ACS – moderatorka in zapisničarka

Petra Šmalcelj, ACS – tehnična podpora

Razpravljavci:

Gašper Polajnar, MOCIS Slovenj Gradec

Jan Vršič-Vida, LU Murska Sobota

Tjaša Eržen, Familija Škofja Loka

Žan Vidrih, Zavod znanje, LU Postojna

Jan Grošičar, RCR Zagorje

Bojana Nikolova, AZ LU Velenje

Manuel Škropeta, IC Memory Koper

Kaja Kerin, AZ LU Maribor

Emma Ban, Geoss Litija (Ljubljana)

Lucija Klinc, LU Ajdovščina

Eva ?, Zavod za vas živim Celje

Natalija Žalec je v začetnem delu vse navzoče pozdravila. Udeležence je seznanila z namenom, z načeli in pravili fokusirane razprave, ter s tem, da se bo razprava snemala, ter z osnovnimi navodili uporabe funkcij, ki jih omogoča aplikacija ZOOM (glasovanje, dvigovanje in spuščanje roke, označevanje – ime in preimenovanje). Navodila in vprašanja so bila sproti posredovana tudi skozi ppt. prezentacijo (priloga). Razpravljavci so odgovarjali na poziv moderatorke. V uvodnem delu sta bili postavljeni dve vprašanji (1. in 2.), ki so udeležencem omogočili, da se seznanijo z ekipo ACS (moderatorki in tehnična podpora), predvsem pa, da se seznanijo med seboj in »prebijejo led«.

Vprašanja:

1. Prosim, kratko se predstavite! Vaše ime in starost, koliko časa že sodelujete v PUM-O? Iz katerega PUM-O prihajate?
2. Kako se trenutno počutite?
3. Kako bi opisali vašo skupino mentorjev?
4. Prosimo, kratko pojasnite vaš izbor likov! Povejte, katere lastnosti likov ste opazili pri vaših mentorjih. Kaj ta oseba(e) počne(jo), da ste zanjo izbrali ta lik? Osebe ni potrebno poimenovati, lahko pa opišete njeno/njihovo vedenje ali kak dogodek, ki je vplival na vaš izbor lika.
5. Kaj je bilo po vašem mnenju še posebej pomembno v času zaprtja javnega življenja, ko je PUM-O deloval na daljavo?

1. Prosim, kratko se predstavite! Vaše ime in starost, koliko časa že sodelujete v PUM-O? Iz katerega PUM-O prihajate?

Razprave se je udeležilo pet udeležencev in šest udeleženk. Razen iz PUM-O Radovljica⁹ se je razprave udeležila po ena oseba iz vsake izvajalske organizacije, ki izvajajo. Poprečna starost razpravljavcev je bila 21,5 let oz. 22 let. Najstarejša oseba je bila stara 26, najmlajša pa 17 let. Šest udeležencev je v PUM-O sodelovalo več kot deset mesecev, ker jim je bilo odobreno podaljšanje. Tri osebe so sodelovale 18 mesecev, ena oseba 14 mesecev, dve osebi 10 mesecev, ena 8 mesecev, dve osebi pa manj kot 3 mesece. Večina se je v program vključila pred zaprtjem javnega življenja in izkusila tudi obliko, ko je PUM-O potekal na daljavo.

2. Kako se trenutno počutite? Udeleženci so izbirali odgovore prek zoom ankete (funkcija poll).

Izbirali so lahko med naslednjimi opcijami: zadovoljno, zaspano, napeto, skulirano radovedno, slabo, umirjeno, vznemirjeno.

Pet od enajstih udeležencev je izbrala odgovor zadovoljno, trije skulirano, dve radovedno, ena oseba se je počutila vznemirjeno. Vsi razen ene osebe so imeli vklopljene kamere in so vseskozi dejavno sodelovali, kar je potrjevalo, da so se skozi razpravo dobro počutili.

3. Kako bi opisali vašo skupino mentorjev?

Udeleženci so svoj opis izrazili skozi izbor (arhetipskih) likov iz dveh serijTM, ki sta jih v naprej pripravili moderatorki na podlagi osebnostnih lastnosti, ki so (ne)pričakovane pri mentorjih PUM-O.

1. serija likov: Šaljivec-ka, Bojevnik-ca, Strežnik-ca, Čarovnik-ca, Študioznik-ca, Angel varuh, Kralj-ica, Mojster-ica;
2. serija likov: Spovednik-ca, Tolažnik-ca, Objem, Organizator-ka, Aktivist-ka, Moderator-ka, Uslužbenec-ka, Človek brez maske, Lik po izboru udeleženca-ke.

⁹ Pozneje smo v pogovoru z vodjo mentorske skupine PUM-O Radovljica izvedeli, da se je razprave nameraval udeležiti en udeleženec, ki pa si je premislil, mentorice pa za to niso vedele.

Slike likov (priloga ppt) smo predvajali s ppt. prezentacijo. Razpravljavci so svoj izbor, najprej opisali s svojimi besedami, pozneje pa še izrazili z glasovanjem v anketi (poll funkciji). Za opis mentorske skupine so lahko izbrali skupno največ pet likov iz obeh serij.

Osebe so predstavile vsaka svoj izbor takole (liki mentorjev in mentoric so ločeni s podpičjem; z vezajem, kjer so za enega mentorje izbrali dva ali več likov) :

1. Organizatorka; Mojstrica; Šaljivka
2. Bojevnica; Angel varuh-Spovednica; prijazna Čarovnica
3. Angel varuh; Študioznik; Uslužbenka-Šaljivka
4. Šaljivka; Bojevnica; Spovednik
5. Kraljica-Angel varuh; Mojster-Bojevnik; Mojstrica-Organizatorka-Angel varuh.
6. Bojevnica; Organizatorka; Mojster; Spovednik
7. Bojevnica; Strežnica; Angel varuh
8. Kraljica-Organizatorka; Angel varuh-Spovednica; Mojster-Človek brez maske
9. Angel varuh-Objem; Angel varuh-Organizatorka; Bojevnica-Aktivistka
10. Šaljivka; Šaljivka-Aktivistka; Mojstrica-Moderatorka
11. Spovednica-Uslužbenka; Organizatorka-Aktivistka; Šaljivec-Moderator.

Pri glasovanju so v prvi seriji izbrali:

- Lik bojevnika/ce (90 odstotkov);
- Lik angela varuha (50 odstotkov);
- Lik šaljivke/ca (40 odstotkov);
- Lik kralja/ce (20 odstotkov);
- Lik študioznik/ce (20 odstotkov);
- Liki po 10 odstotkov: strežnik-ca, čarovnik-ca, mojster-ica.

V drugi seriji so izbrali:

- Lik spovednika/ce (60 odstotkov),
- Lik organizatorja/ke (50 odstotkov);
- Lik aktivista/ke (40 odstotkov);
- Lik moderatorja/ke (30 odstotkov);
- Lik uslužbenca/ke (20 odstotkov);
- Lik objema in človeka brez maske (10 odstotkov);
- Nihče ni izbral lika tolažnika/ce;
- Nihče tudi ni predlagal svojega lika.

4. **Prosimo, kratko pojasnite vaš izbor likov! Povejte, katere lastnosti likov ste opazili pri vaših mentorjih. Kaj ta oseba(e) počne(jo), da ste zanj izbrali ta lik? Osebe ni potrebno poimenovati, lahko pa opišete njeno/njihovo vedenje ali kak dogodek, ki je vplival na vaš izbor lika.**

Vsakdo je pri svojem opisu tudi pojasnil, katere so glavne lastnosti mentorja, zaradi katerega mu je pripisal dani lik.

Bojevnica udeležencem pomeni trdno in vztrajno osebo, ki ne klone pred ovirami. Bojevnica se je pripravljena postaviti za svoje udeležence, zato je vredna zaupanja. Bojevnica verjame vanje in jim vliva pogum in jih spodbuja k akciji. Ima tudi strategijo in načrt, kako zamišljeno uresničiti. Določa jo tudi velika mera energije.

Angel varuh je po mnenju udeležencev oseba, ki tiho a zavzeto bdi nad njimi. Vedo, da ji je mar zanje. Največkrat jih nagovarja osebno in jim svetuje, kako naj pristopijo k reševanju problemov. Opozarja jih tudi na morebitne pasti oz. jih spodbuja, k ponovnemu premišljevanju in tehtanju odločitev. Izraža zaupanje vanje in v njih vidi pozitivni potencial.

Šaljivec ni posmehljivec, ampak zna v napetih trenutkih stvar omehčati s humorjem; s tem odvzame težo in jo naredi rešljivo. Šaljivec spodbuja s humorjem, pritegne pozornost, da včasih dolgočasne zadeve stečejo, da so monotone stvari manj monotone. Na dobronameren način se pošali tudi iz lastnosti, ki nekoga ovirajo – npr. nezainteresiranost, nepremišljenost.

Kraljico so obravnavali v dveh različicah. Prva je bila avtoritarna kraljica, ki vlada in organizira proces – daje navodila in pričakuje, da jih bodo vsi izpolnjevali. Dominantna je tudi v odnosu do mentorjev. V tej povezavi je bil kontra kraljici izbran angel varuh. Nekdo v mentorski skupini ukazuje, drug pa je tiho navzoč, se kraljici ne upira, vendar deluje podporno do udeležencev. Tretji lik v tej mentorski skupini je bil šaljivec in človek brez maske. Človek brez maske je bil predstavljen ne le kot oseba, pri kateri veš kdo je, se da spoznati in govori naravnost, ampak tudi kot nekdo, ki je v pomembnih trenutkih brez maske in udeleženca sooči z dejstvi. Torej tudi v pogledu, da ne maskira, ne olepšuje položajev, ampak poskuša biti realen in se z udeleženci odkrito pogovarja o tem. Ker je ob enem šaljivec tudi resne položaje zmore obravnavati s kančkom humorja.

Druga kraljica pa je bila pojasnjena kot kraljica, ki očara, ki ima karizmo in moč, veliko potrpljenja s čemer iz udeležencev potegne najboljše. Je uglajena in zanimiva, tudi ljubeča, kar je vir njene moči. Je hkrati angel varuh. Prisluhne in začuti potrebe udeležencev. Drugi liki v tej zvezi so bili mojster-bojevnik in mojstrica-organizatorka-angel varuh. Vsi trije skupaj pomagajo udeležencem s svojimi odlikami – mojstra sta iznajdljiva in znata veliko stvari narediti, organizatorka skrbi, da vse teče.

Aktivistka je oseba akcije. Stoji za svojim prepričanjem. Tudi se ne uklanja avtoritetam in vsesplošnemu prepričanju. Aktivistka s svojim zgledom drami k akciji tudi udeležence, ki se odprejo in v sebi najdejo pogum, da spregovorijo. V kontekstu pandemskega dogajanja in razprav o cepljenju/ukrepih, bi eno od aktivistk lahko razumeli tudi kot osebo, ki se dejavno vključuje v dogajanje npr. zagovarjanje ali nasprotovanje ukrepom; za ali proti cepljenju. V obeh primerih pa aktivistki delujeta kot zgled in kot osebi, ki ne ostajata le pri besedah.

Lik strežnice je bil pojasnjen kot lik osebe, ki misli na vse in, ki udeležence podpira pri njihovih dejavnostih; tudi kot oseba, ki je ustrezljiva.

Lik čarovnice označuje osebo, ki se znajde v vsakem položaju in iz nemogočih razmer, zmeraj nekaj »sčara«; kot bi imela nadnaravno moč. Tudi zasluti potrebe udeležencev. Sodi med dobre čarovnice.

Lik mojstra ali mojstrice označuje osebo, ki je spretna in obvlada več stvari – zna narediti, popraviti, ima neko obrtniško znanje; tudi nekdo, ki je zelo konkreten in tako rešuje tudi probleme.

Lik spovednik/ce označuje osebo, ki ji je mogoče zaupati, ki se zna pogovarjati in zna tudi ovrednotiti položaj; ne sodi osebe, temveč samo dejanja. Predvsem pa nekdo, ki mu lahko zaupaš in se nanj lahko zanesesh; ki ti bo pomagal. Razbremenjuje že s tem, da te posluša in ti verjame.

Lik organizator-ka označuje osebo, ki drži vse niti v rokah. Natančno ve, kdo in kdaj mora kaj narediti, kaj je bilo dogovorjeno. Organizira dogodke, določa vloge in skrbi, da so vsi vključeni in prispevajo svoj delež.

Podoben opis so podali za lik modratorja-ke, le da je pri slednjem v enem primeru dodali še to, da je spreten pri usklajevanju različnih mnenj in razreševanju konfliktov.

Lik študioznika so opisali kot lik nekoga, ki ima veliko znanja, se poglobi in pridobiva novo znanje, ki ga potem posreduje tudi drugim. Tudi ta, ki je natančen.

Lik uslužbenke-ca so v obeh primerih izbrali v primerih, ko mentorja šele spoznavajo – nova mentorica. V enem primeru je uslužbenki dodana lastnost šaljivke, v drugem pa spovednice. Šaljivko so opisali kot dobrovoljno in vedro osebo, spovednica pa z njimi dela psihološke delavnice.

Lik Objem je bil izbran za mentorico v kombinaciji z likom angel varuh zato, ker rada objema udeležence.

Za tem so udeleženci opisali ključne dogodke z mentorico/mentorjem, ki mu je najbliže in je pomembno vplival na njeno/njegovo življenje.

Žan:

Leta 2018 sem zbolel za rakom. Po zdravljenju so name pozabili vsi. Šole nisem naredil. Razen mame in očeta ter enega prijatelja ni bilo nikogar s komer bi se družil. Bolezen me je ohromila. Nato sem se vključil v PUM-O. Gibanje je zame ključno. Ne morem samostojno hoditi, imam težave z govorom in grafomotoriko. Mentorica kraljica mi pomaga pri hoji – z menoj hodi in mi pomaga pri izboljševanju vseh drugih spretnosti. *»Od kar sem na PUM-O se je moje stanje izboljšalo. Jaz jim bom hvaležen dokler bom.«*

Bojana:

Nikoli mi ni šla matematika, zato sem imela v šoli težave. Nisem verjela, da mi bo kdaj uspelo. »*Kar sem mislila, da je nemogoče, je ona naredila mogoče.*« Pomoč je bila v inštrukcijah, v razporejanju in organizaciji učenja, predvsem pa »*v veri vame in v moj uspeh.*« Delo je obrodilo sadove, ne le, da sem izdelala, tudi štirice in petice sem dobila. To me je tako opogumilo, da sem se začela učiti tudi novih stvari.

Manuel:

Nisem verjel vase. Podobno kot Bojana. Oni pa niso obupali, nikoli niso obupali. Uredijo inštrukcije, se pošalijo, iščejo rešitve in jih najdejo – »*nek solution*«. Razumejo me. Ujamemo se na neki ravni. Zelo so strpni. Tega prej nisem poznal – v šoli. Ko nisem verjel vase, so oni verjeli...*To je nov virus – virus učenja.*

Emma:

Ko sem prišla, nisem videla iz svojih težav. Vse mi je šlo narobe. Nisem videla izhoda. Ko sem prišla, so mi pomagali narediti načrt. Sploh ne morem povedat, kaj vse sem spremenila od kar sem na PUM-O. Naredila sem dva letnika v enem letu, naredila sem šolo, maturo, honorarno delam in šla sem živet na svoje. *Ko sem prišla, so mi povedali, da so tu zame in res je bilo tako.*

Jan VV:

Ko sem prišel na PUM-O sem bil zaprt in sramežljiv. Težko sem se pogovarjal z ljudmi. *Mentorica angel varuh si je zame vedno vzela čas; celo zgodaj zjutraj, ker sem vozač in je moj avtobus pripeljal precej pred začetkom PUM-O.* Ona je bila vedno tam in sva se pogovarjala. Pomagala mi je pri osebnih težavah. Zanimalo jo je, kako sem, kako je doma – pogovarjala se je z mano. Pokazala mi je, kako stvari delujejo – kako pridobiti določene dokumente, kako je sistem urejen. Znebil sem se sramežljivosti in osebnostno zrastel.

Gašper:

Predvsem prispevek k osebnostni rasti. *Na PUM-O odkrivam, kdo sem.* Ko sem prišel, smo se pogovorili, premislil sem in si zadal svoje cilje. Sedaj imam spisek stvari, ki jih moram narediti. Karkoli potrebujem, ali ne vem, so mentorji tukaj in mi pomagajo. Vprašajo me, kaj potrebujem. Vedno se lahko obrnem na njih.

Jan G:

Osebnostno sem zrasel in postal zrelejši. Angel varuh in Objem je zaslužna, da sem začel *zdravo jesti in skrbeti za svoje telo.* Spravila me je iz cone udobja. Začel sem se gibati, hoditi v hrib. Shujšal sem dvajset kilogramov, kar je pomembno vplivalo na mojo samozavest. Druga mentorica ima veliko znanja iz podjetništva, pridobil sem veliko novega znanja in začel razmišljati. Bojevnica- aktivistka pa je zame postala zgled poguma – tudi v meni je zbudila pogum; *začel sem se ceniti kot človek.*

Tjaša:

Imela sem strah pred avtobusi, zato nisem mogla nikamor. Peljali so me na izpite, mi pomagali z inštrukcijami. Naredila sem že dva izpita. Prej take podpore nisem imela. *Počutila sem se varno – da lahko izrazim svoje težave, strah in jih začnem premagovat.* Tudi ustvarjam – pišem pesmi in prozo...vsi so sončki. Boljše mentorske skupine si ne bi mogla želeti zase.

Lucija:

Občutila sem zaupanje, da verjamejo vame. Zato sem dosegla v kratkem času rezultate, ki se jih veselim. Spodbujajo me k novim izzivom.

Kaja:

Prišla sem v kaotičnem in otožnem obdobju. Vsa ta podpora... *počutiš se opaženega in čutiš, da si pomemben.* Prišla sem ven iz megle in to so opazili in mi tudi povedali. *Opazijo dobre stvari in se veselijo s tabo.* To proslavimo. Mentorji so pač super!

Eva:

Nekdo te poslušaj, si vzame čas zate. Lahko poveš problem. Rešitev se zdi bližje in dosegljiva. Veliko je koristnih napotkov. Osebnostno zrasteš.

5. Kaj je bilo po vašem mnenju še posebej pomembno v času zaprtja javnega življenja, ko je PUM-O deloval na daljavo?

Štiri osebe niso imeli izkušnje sodelovanja PUM-O na daljavo; ena je bila v tem času vključena v redno šolanje, ena je bila zaposlena, dve pa sta v tem pogledu neopredeljeni. Dve osebi sta se vključili v program v času zaprtja javnega življenja, ko je PUM-O potekal na daljavo.

Žan:

Moram povedati, da sem imel prvi pogovor za vključitev na PUM-O pred zaprtjem javnega življenja. Ko pa sem se vključil, je potekal na daljavo. Nič, kar so mi povedali na sestanku, se ni uresničilo. Ni mi bilo všeč, po pravici povedano, se mi je zdelo prav bedno. Jaz sem zelo družaben človek – potrebujem stike, potrebujem tudi gibanje, tega pa se v mojem stanju na daljavo ne da. Ko smo začeli spet v živo, se je vse spremenilo in postalo odlično. *Meni se res zdi, da mi je ta program dal novo priložnost za življenje.*

Tjaša:

Tudi meni na daljavo ni bilo tako dobro kot v živo. *Pomagalo mi je, da sem lahko vsaj enkrat na teden prišla na PUM-O, ker je bil tam vedno en mentor.* Pišem pesmi in zgodbe, mentorica mi je na daljavo pošiljala različne povezave za pisanje zgodb. Vso karanteno sem bila aktivna. Čisto v redu je bilo teden ali dva, kar je bilo več, je bilo preveč.

Manuel:

V času dela na daljavo, nisem bil udeležen v PUM-O. Takrat sem bil v šoli. Vendar tudi meni ni ustrezal pouk na daljavo. Šola je sicer izvajala pouk na daljavo, pripravila e-učilnice, nas z

vsem seznanila, vendar meni ni šlo. Nekako ni isto, ne morejo enako razložiti snovi. *Manjka stik.*

Lucija:

Tudi jaz nisem bila udeležena v PUM-O na daljavo. Če pa gre sedaj katera od mentoric v karanteno, ali kdo od udeležencev, nas tudi pokliče in se potem pogovarjamo na daljavo.

Gašper:

Tudi jaz nisem bil na PUM-O, ko je delal na daljavo. Takrat sem bil zaposlen. Imel sem terensko delo. Postavljal sem prometne znake. Ko sem izgubil zaposlitev, so me na zavodu napotili na PUM-O. Tukaj spoznavam samega sebe. Zelo mi je všeč.

Jan VV:

Vsak dan smo imeli ZOOMKO . Vsak torek smo morali predstaviti nekaj, kar smo morali sami pripraviti. *Imeli smo konkretne naloge. Če nekoga ni bilo na klicu, so ga poklicali. Kruto je bilo, da se nismo videli – čutili. Kljub razmeram, je bilo dobro organizirano. Kruto je bilo, da smo šli iz karantene v karanteno – nismo imeli pravega stika.*

Emma :

Vsak dan sem težje vstala iz postelje. Mentorica me je vsako jutro budila in me spraševala, kaj sem naredila, če kaj delam, ali se učim. Pisala mi je in me opominjala. *Pomembno je bilo, da je nekdo skrbel zame, da nisem zapadla v temne sence, kar bi zagotovo, če te podpore ne bi bilo.*

Tjaša:

Težje je vstati, če veš, da nikamor ne boš šel. Vsak dan so nas klicali, nas bodrili – tudi, če na daljavo, smo bili z vsemi vsak dan v stiku, *mislim, da smo se zaradi te stiske še bolj povezali kot skupina.* Drug za drugega smo skrbeli in se zanimali, kaj delamo in, kako nam gre.

Jan G:

Meni karantena ni bila tako huda. Imel sem svoj načrt – projekt. Skrbel sem za zdravo prehrano in se vsak dan gibal na svežem zraku – hodil v hribe. V tem smislu mi je celo bolj odgovarjalo. *Smo se pa srečevali na daljavo...to ni enako kot v živo, definitivno pa boljše kot nič.* Ko smo naredili zaključni dogodek ob koncu dogodka, smo povabili tudi podžupanjo, ki je prišla; pomembno se mi zdi, da nam je po tem ponudila pomoč občine pri naših projektih, če jo bomo potrebovali.

Eva:

V času zaprtja nisem bila še v PUM-O.

V času korone smo si udeleženci pomagali tudi med seboj. Vseskozi smo bili v stiku. Krepili smo se z besedami in pozneje tudi s skupnimi dogodki, ki smo jih organizirali. V tem času je bilo zoprno nositi ves čas masko, ker ovira dihanje, vendar je bila potrebna.

Bojana:

V času karantene smo tekmovali v kuhanju in vrtnarjenju. Bila sem članica kuharske ekipe. Postali smo prvaki na nacionalni in evropski ravni. Zmagali smo tudi pri vrtnarjenju.

Ker je prevladovalo mnenje, da je PUM-O na daljavo zelo okrnjen, smo udeležencem postavili tudi vprašanje, ali je bilo sploh smiselno izvajati PUM-O na daljavo. Soglasno so menili, da je kljub ohromljenemu delovanju, to bilo veliko boljše, kot če PUM-O sploh ne bi deloval.

Moderatorki sta se na koncu zahvalili za sodelovanje in skupina se je razšla.

Zapisala: Natalija Žalec, december 2021

Diapozitiv 1

Fokusna skupina z udeleženci PUM-O v okviru naloge
Evalvacija izvajanja programa PUM-O na daljavo

ZOOM, 17.11.2021
MODERATORJKI: VLADKA TONICA IN NATALIJA ŽALEC

Diapozitiv 2

Pomembna obvestila

1. Načrtujemo, da bo razprava trajala uro in pol. Udobno se namestite in, če potrebujete kakšen približek, ali vodo, si jo prinesite sedaj, da bo potem razprava potekala nemoteno. Potrebujete tudi list papirja in svinčnik. Potrebujete 5 min?
2. Pomembno je, da ste ves čas prisotni, saj so vaša mnenja zelo pomembna.
3. Razprava se snema zaradi verodostojnosti zapisa.
4. Prosimo, da vklopite kamero, če pa je nimate ali je ne želite uporabiti, poskrbite, da bo vaše mesto označeno z vašim imenom.
5. Prosimo, vnesite svoje ime; če delate na skupnem ali tujem računalniku (pri fotografiji levo spodaj kliknite ime/-) nato levi klik in rename in vnesite svoje ime).
6. Ta razprava je del širšega vrednotenja programa PUM-O s poudarkom na obdobju pandemije. Morda ste sodelovali tudi v anketiranju, ki je potekalo poleti v mesecu avgustu. Pogovarjali smo se tudi z mentorji in direktorji, skupne rezultate vam bodo mentorji lahko predstavili, ko bomo napisali poročilo.

Diapozitiv 3

Pravila razpravljanja

1. Pri vsakem vprašanju, vas bo moderatorica poklicala po imenu in vas povabila k razpravi. Vrtni red se bo spreminjal, ker tako več ljudi dobi priložnost, da začne razpravo.
2. Če ugotovite, da so razpravljavci pred vami že izrazili enako stališče kot ga imate sami, v svojem prispevku to le potrdite – ne ponavljajte znova, pač pa dopolnite ali pa osvetlite drugačno stališče.
3. Prosimo, omejite svojo razpravo na dve do tri minute. Daljše razprave posameznikov lahko drugim razpravljavcem oslabijo fokus ali pa vnesejo nestropon.
4. Zaradi snemanja vas prosimo, da govori samo ena oseba.
5. Beseda v fokusni skupini kroži. Vsak udeleženec odgovarja na vsako vprašanje. Razpravo usmerja moderator, ki tudi sicer jemlje in daje besede.
6. Replicate lahko z dvigom roke – na meniju spodaj ikona reactions – „Raise hand“.
7. Replike se upošteva na koncu, ko se krog sklene, ko vsi že pridejo do besede.

Diapozitiv 4

1. Predstavimo se drug drugemu!

Prosim, kratko se predstavite! Vaše ime in starost, koliko časa že sodelujete v PUM-O? Iz katerega PUM-O prihajate?

Diapozitiv 5

2. Kako se trenutno počutite?

Izberite odgovor, ki najbolje opisuje vaše počutje.

(Pool)

Diapozitiv 6

3. Kako bi opisali vašo skupino mentorjev?

Predvajali vam bomo dve seriji likov. Med liki, izberite tiste, ki ustrezajo vaši mentorski skupini.

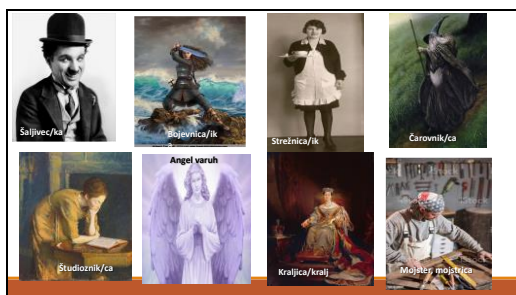
Zanima nas, katere lastnosti združuje v sebi vaša mentorska ekipa.

Lahko se odločate tudi tako, da pri vsakem od vaših mentorjev izberete lastnost, ki ga po vašem mnenju najbolje opisuje.

Če ne morete izbrati med ponujenimi liki, lahko izberete svojega – morda iz zgodb, ki jih poznate ali računalniških igraric.

Izberite največ 5 likov iz obeh serij? Prosimo ZAPIŠITE si vaše odgovore.

Diapozitiv 7

Diapozitiv 8

Diapozitiv 9

Prosimo, zaupajte nam, katere like ste izbrali?

Dve vprašanji

Kliknite na like, ki ste jih izbrali!

Diapozitiv 10

4. Prosimo, kratko pojasnite vaš izbor?

Povejte, katere lastnosti likov ste opazili pri vaših mentorjih. Kaj vas je v sliki nagovorilo?

Kaj ta oseba(e) počne(jo), da ste zanjo izbrali ta lik? Osebe ni potrebno poimenovati, lahko pa opišete njeno/njihovo vedenje ali kak dogodek, ki je vplival na vaš izbor lika.

Diapozitiv 11

5. Kakšno podporo vi osebno pričakujete v programu PUM-O?

Mišljena je podpora mentorjev, pa tudi sodelavcev, vodstva in drugih sodelavcev – deležnikov, ki sodelujejo v programu

Kaj bi vam na splošno najbolj pomagalo pri doseganju vaših ciljev?

Kaj je bilo po vašem mnenju še posebej pomembno v času zaprtja javnega življenja, ko je PUM-O deloval na daljavo?

Katere lastnosti mentorjev in drugih ljudi bi v času korone postavili kot najpomembnejše?

Diapozitiv 12

PRILOGA 4

ZAPISNIK

S fokusne skupine z direktorji izvajalskih organizacij programa PUM-O

16. 11. 2021, 13.30–16.15, spletna platforma Zoom

Udeleženci

Natalija Žalec, ACS – moderatorka

Petra Šmalcelj, ACS – tehnična podpora

Saša Košenina – zapisničarka

Razpravljavci:

Viktor Ganc, direktor Zavoda za vas živim, Celje

Mateja Rozman Amon, direktorica LU Radovljica

Peter Martinčič, direktor IC Memory, Koper

Sonja Lakovšek, direktorica MOCIS Slovenj Gradec

Irena Urankar, direktorica AZ MARIBOR

Eva Mermolja, direktorica LU AJDOVŠČINA

Tina Bazjako, direktorica LU Postojna, Zavod znanje

Dejan Dravec, direktor LU Murska Sobota

Jasmina Felicijan, namestnica direktorice AZ Velenje

Odsotni vabljeni:

Brigita Kropušek Ranzinger, LU Velenje, Martina Guzelj, direktorica Familija Škofja Loka in Sabina Rovšek, direktorica Geoss iz Litije se fokusne skupine niso udeležile zaradi zadržanosti.

Martina Guzelj je 15.11.2021 podala pisne odgovore na fokusna vprašanja, ki jih dodajamo.

Sergej Garantini, direktor RCR Zagorje se vabilu na fokusno skupino ni odzval.

Natalija Žalec je v začetnem delu vse navzoče pozdravila in pozvala k upoštevanju navodil razprave, ki so jih udeleženi direktorji prejeli predhodno po e-pošti. Povzela je bistvo vseh treh vprašanj, ki so jih prav tako dobili že pred samo razpravo. Navodila in vprašanja so bila sproti posredovana tudi ppt. Razpravljavci so odgovarjali na poziv moderatorke.

Vprašanja:

6. Kako na splošno ocenjujete potek programa PUM-O v času pandemije, ko je delo potekalo na daljavo? Katere probleme bi izpostavili z vidika vodenja izvajalske organizacije?
7. Kako je program PUM-O in mentorska skupina umeščena v program dela vaše izvajalske organizacije? Kako sodelujete in se povezujete z mentorsko skupino? Kako avtonomna je mentorska skupina pri svojem delovanju – z vidika vsebine dela, financ, sodelovanja v okolju?
8. Kako bi dopolnili pogoje razpisa za novo finančno perspektivo? Kaj so vaši načelni predlogi v zvezi s tem?

1. Kako na splošno ocenjujete potek programa PUM-O v času pandemije, ko je delo potekalo na daljavo? Katere probleme bi izpostavili z vidika vodenja izvajalske organizacije?

Mateja Rozman Amon je povedala, da je delo v PUM-U Radovljica potekalo zelo dobro, mentorice so se zelo znašle. Z vidika izvajalske organizacije so bili to težki časi, sploh na začetku, ko je bilo vse negotovo – zaposleni niso vedeli, kaj in kako. Okrožnice so prihajale večkrat na dan, nemalokrat so prispele v nedeljo zvečer in jih je bilo treba upoštevati s ponedeljkom. Situacijo ocenjuje kot adrenalinsko, negotovo. Ko so v organizaciji postopoma napredovali in se sprijaznili z novo situacijo – kupili so 11 linij v platformi Zoom in se naučili uporabljati aplikacije in druge pripomočke – je delo steklo, programe so lahko naučili uporabljati udeležence programov. Na Pumu so tako uporabljali vse, kar je bilo uporabno – Zoom, Viber, Messenger, Kahoot in ostalo. Vse to je v svoji nalogi za strokovni izpit opisala ena od mentoric, Gabrijela Humerca. Mateja ocenjuje, da so se mentorice maksimalno potrudile, da so pripravljale interaktiven in zanimiv program in z vsemi močmi dosegle vse udeležence. Problem, ki ga je izpostavila, je bil na strani udeležencev: bili so doma, niso pravočasno vstajali in sodelovali, vedno bolj očitna je bila osamljenost zaradi izolacije. Nedvomno ti udeleženci v tem čas ne bi bili aktivni (ne bi šli niti iz hiše) brez programa PUM-O. Eden glavnih dosežkov je bil ta, da se je skupina ohranila, ni razpadla. Mentorice so delale izmenično v prostorih programa – ena na dan je bila tam, ostali dve doma, nato so se zamenjale. Direktorica ni dovolila, da bi bile tam vse tri hkrati, zaradi varnosti njih samih. Tista, ki je bila tam, je uredila pošto, skupno e-pošto itd. V tem času nobena od mentoric ni zbolela.

Sonja Lakovšek

Se strinja z Matejo, njeno zgodbo lahko le dopolni. Tudi pri njih je bila ena od mentoric vedno na Pumu, tudi zato, da so se lahko tja zatekli Pumovci, ko so imeli hudo stisko. Ostali so delali od doma. Vsi Pumovci niso imeli računalnika, zato so jim jih na začetku tega obdobja posodili za domov, delali pa so pretežno preko telefonov.

Obdobje jo je presenetilo, vsi smo bili v stiski. Mladi so se navadili te nenavadnosti. Največja problema sta bila izolacija in osamljenost. Mladi si zelo želijo kontakta, kar se je najbolj pokazalo, ko so se vrnili v program.

Irena Urankar

Program smo začeli z enotedensko prekinitvijo (koristili so 30. člen), mentorice so bili takrat doma. Ostali so pripravljali vse potrebno za izvajanje dela na daljavo. Na začetku so delali s telefoni in Vibrom, čez kakšen teden so prešli na platformo Microsoft Teams.

Program PUM-O se mora izvajati v živo, vendar glede na situacijo bi izpostavila dobre plati, ki so bile: ohranjal se je stik z njimi, lahko so se pogovarjali in izmenjavali izkušnje, imeli so skupinski in individualni program, spodbujali so jih, da gredo iz hiše, da hodijo po hribih, na sprehode. Program je tekel super. Nekateri udeleženci se niso zbudili, se niso javljali, kateri od njih se je tudi izgubil. To je bilo izrazito sploh na začetku, potem je bilo boljše. V program so se vključili tudi drugi zaposleni in zunanji izvajalci v organizaciji (pomagali so pri IKT, izvajali tečaj angleščine). Irena se je vključevala na mentorske sestanke, pa tudi v program, predvsem je nudila pobude. Mentorice so bile zelo prizadete zaradi neodzivnih udeležencev, ki so se v tem obdobju izgubili ali pa je bilo razvidno, da trpijo stiske, težko situacijo doma. To sočutje je v njihovi mentorski skupini zelo izrazito in lahko vodi v iztrošenost in utrujenost. V času dela na daljavo se je pokazala nemoč mentorja v procesu dela na daljavo. Izvedbo programa glede na situacijo ocenjuje kot zelo dobro.

→ Natalija: kako ste reševali to zaskrbljenost mentorjev? Kako ste poskrbeli za mentorsko ekipo?

Irena: mentorji so delali od doma. Irena je bila vsak dan v službi, prav tako nekaj sodelavcev. Mentorji niso šli na teren, ovire so reševali na vse druge možne načine – ko je bil nekdo neodziven zaradi izklopljenega telefona, so ga poskušali doseči s pomočjo drugih Pumovcev, celo s pisanjem pisem. Ti udeleženci so se potem spet vrnili, ko je bila možnost, da so prišli. V delo mentorjev se je vključevala tudi Irena, iskali so tudi zunanjo pomoč, tudi na Centru za socialno delo in zunanjih kolegh.

Tina Bazjako

Mentorji so se hitro aktivirali na daljavo in si razdelili udeležence glede na potrebe Pumovcev. Izpostavila bi, da se je močno spremenil delovni čas mentorjev – ko se program izvaja v živo, so za Pumovce na voljo med 8. in 14. uro, na daljavo pa so se meje zabrisale. Udeleženci so pač ciljna skupina, ki potrebuje razpoložljivost mentorjev, zato so bili ti v tem obdobju ves čas v pripravljenosti. Veliko energije so morali vložiti v motivacijo udeležencev. Vsi zaposleni in udeleženci so bili v tem obdobju soočeni s stiskami in novostmi. Vsi so pomagali, kolikor so lahko, ter si nudili medsebojno podporo s kompetencami, ki jih imajo (psihološke, tehnične ipd.). Če je prišlo do problema, so se zaposleni povezali in skušali ta problem rešiti. Mentorji in udeleženci so se dobivali zunaj, saj so Pumovci hrepeneli po osebnem stiku.

Viktor Ganc

V tem času so bile pomembni mentorska kreativnost in kanali komuniciranja. Včasih je bilo potrebno udeleženca doseči najprej po telefonu, da se je nato priklopil na delavnico. Imamo orodja za komunikacijo, vendar v takšnem času manjka socialni stik. Mentorji so čutili, da ni isto, če z nekom komuniciraš na daljavo ali pa v živo. Še danes se pogovarjajo o tem. V času epidemije so udeležence obiskali – med prazniki so jim na domove nesli darila, kar je bilo s strani mladih sprejeto zelo srčno (dojeli so, da se mentorji z njimi ne ukvarjajo, ker se morajo,

ampak da gre za močnejšo vez). Mlade je bilo treba spodbujati k disciplini – treba jih je spodbujati že v času, ko se program izvaja v živo, kaj šele v tem obdobju. Mentorji so si želeli biti prisotni na sedežu zavoda. Delali so tudi od doma, vendar so želeli biti skupaj, da so lahko skupaj analizirali situacijo in se pripravljali na delo. Sploh v zadnjem obdobju so prihajali tja kar redno in se potem od tam priklapljali na delavnice. Pri delu na daljavo gre za nova orodja, nove načine dela, ki se jih velja naučiti in kreativno uporabljati.

→ Natalija: kako je potekala komunikacija med vodstvom in skupino?

Viktor: odgovarja, da je šlo za kombinacijo metod, tako na spletu kot v živo. Tudi kakšen od mladih je prišel na Pum-o, vrata so jim bila odprta, če so to potrebovali.

Dejan Dravec

Vsi udeleženci niso imeli računalnika, zato so delali večinoma na telefonih. Več je bilo večernih stikov zaradi stisk, z udeleženci so delali tekom celega dneva. Prilagajanje je bilo zelo pomembno, sploh na začetku. Prav tako je pohvalil požrtvovalnost mentorjev, ki so situacijo hitro stabilizirali. Izpostavil je, da bi moral Zavod RS za zaposlovanje v času izrednih razmer zrahljati zahteve po kvoti udeležencev, saj jih je bilo v tem času zelo težko pridobivati. Nikjer jim ni bilo priznано, da so v času pred epidemijo delali tudi z 20 udeleženci mesečno in niso imeli nikoli problemov s številom. Pričakoval bi več razumevanja s strani financerja, da gre za višjo silo.

Eva Mermolja

Izvedba programa je odvisna tako od mentorske skupine kot podpore izvajalske organizacije. Med epidemijo so postopoma uvedli zelo dober sistem, ki so ga uporabljali mentorji in udeleženci. Mentorice so pridobile ogromno znanja, kako vključevati in ohranjati udeležence v programu. S tega vidika smo svetlobna leta pred navadno srednjo šolo. Mentorji PUM-O naredijo vse, da ohranijo udeležence. Zavedajo se, kako težko jih je bilo pridobiti, in bodo naredili vse, da jih ohranijo. PUM-O je lahko zgled vsaki srednji šoli.

Med epidemijo so sploh na začetku mentorice težko razmejevale prosti čas in službo, vprašanje na tem mestu je: do kje prevzemati odgovornost? Boš dosegljiv tudi ponoči?

Eva je bila z vsemi zaposlenimi vsak dan v stiku – telefonskem ali na Zoomu. 1x tedensko so imeli vsi zaposleni srečanje na Zoomu.

Jasmina Felicijan

Mentorice so bile aktivno vključene v dogajanje. Udeleženci so kot pripadniki ranljivih skupin v tem času potrebovali še več stika in podpore. S strani organizacije imajo zaradi narave svojega dela mentorice na voljo supervizijo 1x mesečno, pa tudi možnost individualnih obravnav pri supervizorki. Tudi udeleženci imajo 2–3x mesečno srečanje s psihoterapevko. Udeležencem je tako na voljo zunanja, objektivna in profesionalna podpora v skupini, omogočeni pa so jim tudi individualni razgovori, če želijo.

V času pandemije so za vse udeležence poskrbeli prenosne računalnike, tudi en telefon. Mentorji so bili udeležencem na voljo tudi popoldne, zvečer.

→ Natalija: Ste srečanja s psihoterapevko organizirali tudi v času izvajanja na daljavo?

Jasmina: Da. S pomočjo računalnika, ki so ga imeli doma in je bil pred tem pregledan, da je res odlično deloval, so imeli lahko razgovore na daljavo.

→ Natalija: Je bila skupina polna, kako ste reševali morebiten primanjkljaj?

Jasmina: Podobno kot v drugih organizacijah – včasih jih nekaj ni bilo, različno so se odzivali. Ni prepričana, če je bila skupina vedno polna. Navezuje se na g. Dravca v tem, da se mentorice zelo angažirajo za dobre izhode iz programa – udeležence spodbujajo, se zelo angažirajo, da gredo v službo, šolo, in s tega vidika ne bi smele biti kaznovane, ker kak mesec ne dosegajo kvote.

Peter Martinčič

Pri njih so najprej začeli s programom Big Blue Button, vendar ni bil najbolj primeren, zato so prešli na Facebook in se dobivali tam. Tega udeleženci dobro poznajo, saj veliko uporabljajo. V nekaj mesecih je v skupini prevladala osamljenost in neaktivnost, kar pa kasneje, ko se je bližalo poletje, ni bila več takšna težava. Mentorji so jih motivirali, v tem času tudi imeli polno skupino. Največji izziv je bilo pridobivanje novih udeležencev, nekaj oseb dobijo iz ZRSZ, največ pa sodelujejo z LU Koper, ki izvaja program OŠ za odrasle in jim pošilja udeležence.

→ Natalija: So bile na področju opreme kakšne težave in če ja, kako ste jih reševali?

Peter: Delo je lahko potekalo preko telefona, zato s tem ni bilo težav. Kasneje, ko so se ukrepi zrahljali, je bila udeležencem na voljo računalnica v prostorih programa, vendar pod omejenimi pogoji (ne vsi naenkrat).

Mateja Rozman Amon in Irena Urankar sta na tem mestu izpostavili še težavo, ki se je pojavila po vrnitvi v prostore PUM-A, in sicer, kako omejiti dotike, objeme in razdaljo med njimi ter uporabljati maske. Na kakšen način vse to dopovedati udeležencem, ki so tako močno hrepeneli po stiku. Irena je povedala tudi, da je bila pozornost v času zaprtja zelo dobrodošla – tudi njihovim udeležencem so poslali kakšno čokolado ali drugo malenkost. Pohvalila bi tudi ostale zaposlene v organizaciji, ki so se nesebično vključili v delo programa PUM-O (podpora IKT, e-gradiva in središče za samostojno učenje, svetovanje ISIO ...). Kljub temu so bile v porastu negotovost in nestabilnost, strah, stiske mentorjev.

Martina Guzelj

Pum-o na daljavo ni Pum-o, oziroma je to skrajni ukrep, da se ohrani minimalni stik z udeleženci. Ves čas izvajanja dela na daljavo sem si preko pobude ¹⁰prizadevala, da bi bil PUM-O izvzet iz takega načina dela (da ne bi bil izenačen s šolo), vendar kot nam je vsem znano, nismo prišli nikamor. Glede problemov in zapletov, ki smo jih reševali sproti, lahko rečem, da je bila skrajna rešitev ta, da smo najbolj kritične udeležence (eden se je soočal celo z brezdomstvom), obiskovali enkrat tedensko na domu, zaradi česar smo preprečili dva poskusa samomora. Eden (na srečo neuspešen) je bil nato realiziran v preteklem mesecu.

¹⁰ Opomba Natalija Žalec: Pisna pobuda v sodelovanju z ACS in drugimi izvajalci naslovljena na MDDSE in ZRSZ; z dne 21.12.2020 (pošiljatelj Natalija Žalec)

Natalija se je vsem zahvalila in zastavila naslednje vprašanje:

2. Kako je program PUM-O in mentorska skupina umeščena v program dela vaše izvajalske organizacije? Kako sodelujete in se povezujete z mentorsko skupino? Kako avtonomna je mentorska skupina pri svojem delovanju – z vidika vsebine dela, financ, sodelovanja v okolju?

Dejan Dravec:

Izvajanje programa PUM-O ima pri njih dolgo tradicijo. Fluktuacija mentorjev je pri njih redka, saj sta Miša in Darja tam zaposleni že več kot 20 let. Gorazd je nov, ima veliko znanje IKT. Darja je vpeta tudi v druge aspekte organizacije – je v svetu zavoda, vsi se vključujejo v periodične dejavnosti; Gorazd v digitalne vsebine, Miša vodi študijske krožke in je vsestransko prepoznana oseba v lokalnem okolju.

V novem razpisu si želi več poudarka na promociji delavnosti, saj bi moral biti program PUM-O bolj prisoten v medijih. Promocijsko je v medijskem prostoru zastopan nesistemsko in veliko ljudi programa zato ne pozna. Pogreša sistemski pristop k promociji v lokalnem okolju.

Avtonomija v mentorski skupini je tradicionalno visoka, tako vsebinska kot operativna. Probleme rešujejo sproti in skupaj, ne na formalnih sestankih, ampak direktor z mentorsko skupino. PUM-O ima v Murski Soboti zgodovinsko pomembno vlogo v kolektivu.

→ Natalija: Imate srečanja kolegija posebej, kako se sestajate?

Dejan: Sestajamo se sproti. Na formalnih sestankih so bolj formalne teme, grobe informacije, ki se tičejo vseh. Specifične teme PUM-A se pojavljajo na sestankih znotraj mentorske skupine, včasih se sestaneta le Darja kot vodja mentorske skupine in direktor. Kadar potrebujejo strokovno pomoč, ki je nimajo, povabijo 3. osebo, sicer se držijo načela intime reševanja konkretnih težav. Direktorju ni v interesu, da za vsako težavo vejo takoj vsi, saj to oteži reševanje težave.

→ Natalija: Kakšna je finančna avtonomnost?

Dejan: Mentorji povejo potrebe programa, direktor se z njimi seznanja. Nad financami bdi računovodstvo, ki skrbi za to, da se denar giblje znotraj regulativ in če se, s porabo navadno ni težav oz. se z njegove strani ne komplicira. Kadar se poraba poveča, postanejo pazljivi.

→ Natalija: Kakšen letni delovni in finančni načrt imate? Ali mentorji vejo, koliko denarja imajo na voljo za materialne potrebe?

Dejan: Vsebinsko načrtujejo in javljajo potrebe, kadar imajo v načrtu npr. potne stroške, opremo ipd. Njega seznanijo in on se potruži, da to izvedejo. V zadnjih letih s tem ni bilo težav – vedno so jim bila sredstva na razpolago v dovoljšni meri.

→ Natalija: Kakšni so viri financiranja?

Dejan: Zaenkrat zunanjih sponzorjev nimamo, denar pridobimo iz razpisa.

Eva Mermolja

Kot bivša mentorica vem, da je zelo pomembno biti del celotne ekipe LU. Program PUM-O se izvaja na ločeni lokaciji. Zelo je pozorna na to, da se mentorice vključi v dejavnost LU. Na LU izvajajo redne kolegije za vse zaposlene. PUM-O je del LU, vse skupaj deluje kot celota. Izmenjava informacij je pomembna – da svetovalka enega programa lahko pošlje koga na PUM-O in obratno; da se zaposleni s svojimi problemi in delom ne izolirajo, ampak si med

seboj poročajo, kaj se jim dogaja. Treba je delovati skupaj, zato vsi poznajo vse programe, so povezani med seboj. Mentorice si tega želijo, jim je všeč, da se začitijo med seboj.

Microsoft Teams je primarni komunikacijski kanal za komunikacijo – za skupinsko ali individualno. Tudi e-pošta je zelo transparentna; kar se tiče vseh, pošlje vsem.

Na začetku leta izdelajo letni načrt za vse programe. Izdelajo načrt aktivnosti, finančno ovrednotijo, koliko denarja se porabi za plače in material. V okviru obstoječega načrta lahko delajo, kar želijo. Če pa pride do odstopanj v katero koli smer, jo morajo o tem obvestiti in se nato dogovorijo. Do sedaj so delovale v okviru načrta.

→ Natalija: Zelo dobro ste vpeti v lokalno skupnost. Imate kakšne sponzorje?

Eva: Ne. Na ta način se nismo nikoli aktivirali.

Viktor Ganc

Zaposleni pri njih so homogena skupina; vsi so povezani, ne gre pa za močne povezave.

Delujemo kot družina – lahko si povejo stvari, se redno srečujejo, veliko se dogovorijo sproti, včasih kar na hodniku. Imajo letna načrtovanja in tedenska srečanja za PUM-O. Strategijo oblikujejo na letnih srečanjih.

→ Natalija: Kaj točno se dogaja na teh letnih srečanjih? Je to le za PUM-O ali za cel zavod?

Viktor: To je samo za PUM-O; na srečanjih se pogovarjamo o specifičnih temah na letni ravni – strategija, novi programi, promocija, oblikovanje spletne strani, nadgraditev projekta, povezovanje z lokalnim okoljem (vrt) ...

→ Natalija: Čigava iniciativa je bila za projekt v okviru občine?

Viktor: Pobuda je prišla s strani mentorjev – želeli so si povečati promocijo zdrave hrane in se prijavili na občinski razpis za izvedbo tega projekta.

→ Natalija: Ali vodstvo spodbuja k prijavi na razpis ali pride pobuda s strani mentorjev?

Viktor: Ko vidimo, da je redni letni občinski razpis objavljen, se ne sprašujemo, ali se bomo nanj prijavili – dogovorimo se, kdo bo prevzel kakšno nalogo. Mentorji razmišljajo o tem, kaj si želijo izvesti. Ta denar od razpisa se nato nameni tem projektom. Sponzorje pridobivamo, vendar ponavadi za praktične materiale.

→ Natalija: Mentorji vedo, s koliko denarja razpolagajo?

Viktor: Vedo in so zelo avtonomni. Kar se tiče rednega poslovanja, so avtonomni. Ko pride do izrednih odhodkov, poskušajo pridobiti dodatna sredstva. Denar razporejajo v dobrobit mladih.

→ Natalija: Katerih mladih?

Viktor: Mladih v PUM-U in zavodu. Kar se tiče mladinskega centra, je druga postavka, druga organizacijska enota (društvo); finance in programi so ločeni.

Peter Martinčič

Peter je direktor in hkrati mentor v programu PUM-O, kar izpostavlja kot prednost. Raven fluktuacije je nizka oz. je skoraj ni, on je v PUM-U 14 let, tudi Klavdija je od začetka, Polona

tam dela 7 let. Kar se tiče avtonomije, jim je na voljo denar iz razpisa. V številnih trgovinah imajo odprte račune, po nakupih navadno hodi Peter. Sponzorstev ali drugih denarnih sredstev nimajo, včasih dobijo materiale.

→ Natalija: Je možno hkrati delati kot direktor in mentor?

Peter: So majhna organizacija, zato je hkratna funkcija direktorja in mentorja izvedljiva.

→ Natalija: So s financami seznanjeni tudi ostali zaposleni?

Peter: Z višino in porabo denarnih sredstev so seznanjeni vsi zaposleni.

Mateja Rozman Amon

Mentorska skupina je v organizacijo umeščena na enak način kot drugi programi. 1–2x letno se dobijo vsi skupaj na andragoškem zboru. Vse, kar se tiče vsebine posameznih programov, se rešuje znotraj njih. Ne vedo vsega vsi, po tem ni potrebe. Cilj je, da programi delujejo avtonomno. Med sabo sodelujejo, po potrebi pošiljajo udeležence v druge programe, se obveščajo zunanjih izvajalcev, ki so dobri in se zato pojavljajo v več programih.

Z mentorji je Mateja v neprestanem kontaktu – telefonskem in po e-pošti. Sestankov imajo zelo malo. Pogovorijo se, kar je nujno. Večurnih sestankovanj nimajo. Tja grem ko je nekaj izrednega – ko pripelje kakšen obisk ali kaj takega (vsakič se najavi).

Težave rešujejo sproti po telefonu, če je res kaj izrednega, se vidijo, sicer pa ne. Zaposleni imajo popolno avtonomijo. Uporabljajo program 4 PM, v katerega beležijo prisotnost na delu, dopuste, bolniške odsotnosti, potne naloge, račune. Vodja mentorske skupine ima vpogled v finance. Sami jih prilagajajo. Delujejo po javnem sistemu, tako da se ve, koliko denarja se bo namenilo za plače (ki rastejo); kar ostane, gre v razporejanje za program. Mateja spodbuja napredovanja, znotraj programov poskuša najti finančna sredstva za investicije, javljajo pa se tudi na razpise, kjer vsako leto nekaj dobijo.

→ Natalija: Kdo se prijavlja na razpise?

Mateja: Vodja mentorske skupine, ki se na dve leti menja (krožijo po funkcijah znotraj mentorske skupine, da se preizkusijo, vsak dela vse in se ne naveliča svoje vloge). Pomaga računovodkinja.

→ Natalija: Kako je z letnim – vsebinskim in finančnim delovnim načrtom?

Mateja: Izdela se ga okvirno, ničesar se ne fiksira, se ne dela preveč podrobno za naprej, saj se stvari na Pumu spreminjajo in potrebe so odvisne od skupine.

V lokalno okolje smo zelo vpeti, sodelujemo, kjer se da (ko se odvija nek dogodek, spečemo piškote itd.).

→ Natalija: V katerih plačnih razredih so vaši mentorji?

Mateja: Mentorji se s plačami trenutno gibljejo v 30.–35. plačnem razredu, dve bosta letos napredovali.

Sonja Lakovšek

Program PUM-O je del MOCIS-a in včasih se ni niti vedelo, kaj je MOCIS, ker je bil PUM-O tako zelo prepoznaven. Med zaposlenimi so bile včasih velike razlike (npr. kdaj kdo dela in kdaj gre domov), zato sedaj Sonja sedaj dela s celotnim kolektivom. PUM-O je pomemben in specifičen program ter se razlikuje od drugih programov. Zato na mentorje gleda kot na njene zaposlene in jih vključuje v vse kolegije. Imajo sestanke kolektiva, PUM-O je lokacijsko ločen. Mentorji pridejo na kolegij, ki se ga skliče 1x na 2 tedna, Sonja ima z mentorji 1x tedensko sestanek zjutraj ob 7h v prostorih programa PUM-O. Zelo se ji zdi pomembno, da se programi MOCIS-a med seboj obveščajo o tem, kaj delajo.

Mentorji imajo letos na voljo supervizijo, Pumovci individualne psihološke razgovore. Sonja pomaga, kolikor lahko, sploh ko pride do stisk mentorjev ali drugih težav.

Prostori PUM-A se koristijo tudi za druge potrebe v popoldanskem času.

V računalniškem programu evidentirajo prisotnost, odsotnost, dopuste, imajo tudi skupen koledar, v katerega se beležijo dogodki in posebnosti. Dodatna pomoč so javni delavec in prostovoljci. Ko kdo od mentorjev zboli, mentorska skupina uredi sama, če ne gre, dobijo koga od drugi zaposlenih v MOCIS-u.

PUM-O je v SG prepoznan. Damjana je kot oseba z največ izkušnjami že od začetka vodja mentorske skupine. 3 leta imajo novo skupino (Damjana je ostala, dobila 2 nova mentorja).

Prijavljajo se na občinske razpise in sredstva porabijo v okviru svojih programov.

Pumovci sodelujejo pri vseh aktivnostih v lokalnem okolju, tudi v okviru programa Erasmus. Damjana bo kmalu šla na projekt v Španijo.

Damjana skrbi za finance, glede vsega se dogovarja s Sonjo. Plače so v javnem sektorju določene.

Tina Bazjako

Program PUM-O ima svoje prostore ločene od ostalih, vendar so programi med seboj povezani in blizu. Na 14 dni imajo kolegij ob 14. uri, da se ga lahko udeleži tudi mentorska ekipa (če že ne vsa, pa vsaj eden izmed mentorjev). Vsi so obveščeni o vsem. Mentorji so vključeni v vse projekte organizacije (užitni čutni park, kmetijski projekt ipd.). Tako se lahko skupaj tudi promovirajo.

1x na teden si želim iti na PUM-O, pred tem se najavim. Tudi oni pridejo k nam, na individualno svetovanje ali učno pomoč itd. – na voljo jim je učilnica in pisarna. Vključujejo se v lokalno skupnost, kolikor se da. Za predavatelje bodo pripravili darila, usklajujejo se finančno, vejo točno, koliko sredstev imajo. Na začetku leta naredijo ohlapen finančni načrt (pove se, koliko gre za plače in najemnino prostora, ostalo je za program, razpolagajo sami). Če kaj zmanjka, skušajo kompenzirati drugje. Avtonomijo imajo, Tino obveščajo o posebnostih.

V okviru Erasmus se odvija individualna mobilnost, spodbuja napredovanje in izobraževanje.

Irena Urankar

Mentorski sestanki so organizirani po potrebi, približno so se zgodili 1x na 14 dni. Trenutno ima več sestankov le z vodjo mentorske skupine. Klavdija kot vodja je tudi del razširjenega kolegija in sestankov strokovnih delavcev. Irena se vključuje v delo vodenja, saj je vodja mentorske skupine potrebovala regulacijo, spodbudo in pomoč pri delu. Pomaga pa tudi pri idejah, delu in financah. Slednje se regulirajo z letnim delovnim načrtom in s pomočjo računovodkinje. Vse finance so jasne in razvidne, to je bila tudi Klavdijina želja. Včasih je

potrebno razložiti, kako se obračunavajo plače, zakaj se številke obnašajo, tako kot se. Npr. sploh sedaj, ko so imeli vključenih samo 11.

Irena kot dolgoletna vodja mentorjev še vedno kaj predlaga, predstavi možnosti promocije na dogodkih, daje pobude itd. Je dosti vpletena, najbrž zato, ker je bila tako dolgo del tega, pa tudi na željo Klavdije. Irena je zelo vpeta v promocijo – ima kontakte ZRSZ, medijev. Mentorji so si želeli, da bi skrbela tudi za vpis, vendar pa je to po njenem mnenju direktna naloga mentorjev samih.

Pri njih imajo veliko bolniških staležev, včasih vse 3 mentorice naenkrat. V teh primerih se vključujejo drugi zaposleni ali zunanji sodelavci, prostovoljci. Zunanje organizacije približno 3x na teden poskrbijo za program, popestrijo dogajanje. Trenutno imajo problem s številom vključenih, pa tudi dnevno prisotnih udeležencev.

→ Natalija: Zakaj je prišlo do tega?

Irena: razlogi so različni, povezani so z odklanjanjem mask in ukrepov, testiranji, prej je bil problem tudi vstop na avtobus. Cepljeni niso bili redno prisotni v programu. Tudi ena od mentoric vse ukrepe odločno odklanja – nima maske in se ne testira, kar ne vpliva dobro na upoštevanje ukrepov s strani udeležencev. Irena poskrbi, da če so staleži, na hitro pridobi eno od dveh zunanjih sodelavk, s katerima ima sklenjeno pogodbo.

→ Natalija: Sta to bivši mentorici?

Irena: Ena je študentka, ena pa je delala tudi na VGC-ju in je aktivna v nevladnih organizacijah.

Kar se tiče financ, so s pomočjo presežkov programov prejšnjih let v prostorih Puma zamenjali tla, kuhinjo in uredili dvorišče. Prijavljajo se na občinske razpise, na razpis za tabor na Pohorju, ki ga letno organizirajo. Prijavljajo se tudi na občinske projekte za krepitev zdravja. V program Erasmus ni še nihče zagrizel, imajo pa neke vsebine v njem.

Vodja mentorjev je v 39. plačnem razredu in sedaj pripravlja napredovanje v svetnico, zato po mnenju Irene plače ne bi smele problem (kljub drugačnemu mentorskemu mnenju). Ostali dve mentorici sta bolj na začetku in sta zato v začetnem plačnem razredu – ena v 32., ena kot samostojna sodelavka v projektu v 30. razredu. Glede napredovanja ne vidi nobene težave, si bi pa želela, da bi se mentorice in PUM-O več vključevale v programe AZM. Imajo večjo zaščito kot ostali. Vse programe si želi bolj povezati med seboj.

Jasmina Felicijan

Tudi oni jemljejo skupino PUM-O kot del kolektiva LU Velenje, kljub temu da je program najmlajši od vseh. Močni so v vključevanju ranljivih skupin in v različnih programih. Odprto in omogočeno je napredovanje. Njihova vodja mentorske skupine ima nadzor nad financami. Skušajo dobiti še druge vire financ.

Programa in mentorjev od ostalih programov ne ločujejo, so povezani z ostalimi, tako da tudi udeleženci dobijo občutek pripadnosti skupnosti. Prostori PUM-A so v neposredni bližini LU, tako da se situacije rešujejo tam. S strani LU imajo podporo, ponuja se jim različne priložnosti.

→ Natalija: Je mentorska skupina del kolegija?

Jasmina: Da. Vodja mentorske skupine je pri njih zaposlena že 10 let, je navajena sistema. Strateške kolegije imajo 1x mesečno, tam se pove ključne zadeve, ne pa vsega.

Martina Guzelj

Mentorska skupina je del celotne kadrovske strukture - 7 redno zaposlenih + 2 javna delavca. Umeščena je v vse faze dela in sodelovanja zasebnega zavoda in v programe/projekte, ki se prepletajo s PUM-o. Finance so transparentne. Vsakdo ima tudi svojo službeno plačilno kartico, s katero lahko prosto razpolaga v skladu s trenutnimi potrebami skupine in programa. O dodatnih stroških se sproti pogovarjamo in jih pretehtamo. Investira se tako v delo dodatne terapevte, kakor tudi treh inštruktorjev učne pomoči. Enkrat letno se organizira poletni tabor, ki je organizacijsko in finančno precejšen zalogaj (pridobimo dodatna sredstva na občinskem razpisu). Zaradi korona situacije smo ga lani spustili, letos pa ponovno uspešno izvedli.

Natalija se je vsem zahvalila in zastavila naslednje vprašanje:

9. Kako bi dopolnili pogoje razpisa za novo finančno perspektivo? Kaj so vaši načelni predlogi v zvezi s tem?

Martina Guzelj

Število udeležencev na mesečni ravni (15) naj se zavede na način izračuna letnega povprečja, kar bi v praksi lahko pomenilo, da bi se v decembru izračunalo letno mesečno povprečje in če ga kdo ne bi dosegal, bi bil decembrski zahtevek temu primerno nižji. V točkovnik naj se uvrsti tudi dodatne točke za izvajanje programa v preteklih letih ali nek pogoj (referenca), zaradi česar bi že obstoječi, dobro delujoči PUMi ne bili podvrženi morebitnemu izpadu zaradi nižje cene novih ponudnikov v isti regiji.

Eva Mermolja

Poskrbeti je potrebno, da se tudi v prihodnje ohrani dobro/obstoječo izvajalsko mrežo. Fluktuacija med mentorji je zagotovo povezana z negotovostjo izvajanja programa.

Da se pri kriterijih izbora upošteva število let izkušenj s programom PUM-O ali vsaj z mladimi osipniki. Meni, da so dobre tako javne kot zasebne organizacije in da ne glede na vse ne bodo mogli močno vplivati na plače.

Po njenem mnenju je dobro, da je PUM-O del večjega sistema (da je zadaj nekaj podpora – npr. če vsi zbolijo, so tam ljudje, ki vsaj približno poznajo program; prav tako si lahko različni deli večjega sistema med seboj posojajo opremo ipd.)

Sonja Lakovšek

Z Evo se zelo strinja. Kot pogoj pri izbiri izvajalca je izpostavila tradicijo izvajanja. Prav tako si želi fiksno ceno za izvajanje programa.

Svetovalke na ZRSZ bi morale biti bolj vključene v PUM-O, ki je njihov program APZ – njihova osnovna naloga pri tem bi morala biti posredovanje udeležencev v naš program.

Želi si tudi daljšo dobo vključenosti za udeležence.

Viktor Ganc

V razpisu naj se upošteva reference, saj predstavljajo garancijo, da bo program dobro deloval. Želi si tudi, da bi se poleg referenc na področju kvalitete programa upoštevale tudi prostorske reference. Predlaga tudi, da se upošteva umeščenost v drug program. Ne bi se smelo gledati na ceno izvajanja, pač pa, kdo bo bolje delal. Cena ne sme biti kriterij pri takem delu.

→ Natalija: bi se lahko kaj spremenilo tudi na kadrovskem področju?

Dejan Dravec

Opozarja na sistemsko urejenost na področju kadrov in nezmožnost opravljanja strokovnega izpita v programu PUM-O.

Javna mreža ima pravilnik o izobrazbi. Zanima ga, ali se bodo kadrovske zahteve v novem razpisu ponovile ali kaj spremenile – nekateri so pri njih zaposleni za nedoločen čas, nekateri na pogodbi. Treba bi bilo vedeti, kakšni kadrovski pogoji se bodo pojavili v novem razpisu, da ne bi koga izgubili na račun tega.

Skrbi ga tudi, da se ne bi v prihodnje pogoji MDDSZ in MIZŠ poenotili na področju kadra in bodo naenkrat od mentorjev zahtevali strokovni izpit. Na tem mestu le opozarja in želi razmisleka v prihodnje.

Dodaja tudi, da v okviru ZRSZ izvajalci PUM-A oddajajo ceno, kar je neprimerno. Ne bi se smelo enotiti našega programa z nekimi jezikovnimi tečaji, ta sistem za nas ni primeren. Tukaj bi pozval MDDSZ, naj prepreči vodila »Kdor da manj, dobi posel.« To naj se reši.

Irena Urankar

Vzpostavljeno imamo javno mrežo v izobraževanju odraslih. PUM-O izvajajo tudi nekatere zasebne organizacije in to je problem. Če bi bili vsi izvajalci del javne mreže, bi lahko bil tudi PUM-O del javne mreže.

Strinja se s predhodniki na področju upoštevanja referenc in povezanosti v del večjega sistema. Želi si, da se pri novi pogodbi upošteva 1 mesec poletnega dopusta tako za mentorje kot udeležence. Že zaradi koriščenja letnega dopusta in ostalih ovir. Mentorji bi se tako odpočili, napolnili, pa tudi vrednotili in načrtovali delo. Dokler program ne bo stabilen in del javne mreže, bo to najverjetneje težava tudi v bodoče.

Delovna mesta v programu PUM-O je težko ovrednotiti, pa bi se vendarle moralo o tem razmišljati – morda z nekimi dodatki za delo z ranljivimi skupinami. Tukaj je pri strategiji treba biti zelo previden.

Tina Bazjako

Izpostavlja kontinuiteto financiranja, stalnost. S tem bi se izognili strahu in negotovosti. Daljša finančna perspektiva je pomembna. Če že ne morejo biti del javne mreže, naj se podaljša ta perspektiva (vsaj na 7 let).

Mateja Rozman Amon

Način izvajanja programa v okviru ZRSZ je v nasprotju s kurikulumom PUM-O, kar je razlog težav. Včasih je bilo tako, da je bil september namenjen nabiranju udeležencev in polna skupina je začela delovati oktobra. Še vedno je to tako, vendar se s strani zavoda sili s to številko (15)

in tako to ne more delovati, je neprimerno. PUM-O na tak način, kot si je zamislil ZRSZ; ne deluje. To, da si ljudje ne morejo vzeti meseca dni dopusta, se ji zdi katastrofalno. Tudi zato zaposleni izgorevajo in so utrujeni; zaslužijo si tisti mesec počitka, tako mentorji kot udeleženci. Sedaj je pa to tako, da si poleti ne morejo vzeti dovolj dopusta in si ga vzamejo kasneje, sredi leta, ko je neprimerno in se jih v programu na polno potrebuje. Daleč najboljši s tega vidika je bil prvi kurikulum s kolektivnim dopustom poleti. Sedaj to ni v redu.

Naslednja stvar je stabilnost financiranja – v tem je razlog fluktuacije, nestabilnosti, ljudje zato odhajajo. Dokler to ne bo urejeno, se bo to dogajalo.

Podala je repliko na Natalijino izjavo¹¹ o plačnem razredu mentorjev, in sicer: zaposleni mentor je na začetku v 30. razredu, kar je katastrofa. Vendar pa ta mentor ve, da bo lahko napredoval in dosegel 40. razred. Resnična katastrofa se ji zdi, da so nekateri mentorji v zasebnem sektorju tudi po 15 letih mentorstva še vedno v 30. razredu. Zato bi morali biti mentorji plačani iz javnih sredstev po javnem sistemu.

Strinja se z vsem prej povedanim – štejejo naj se reference, izkušnja, ne nizka cena. Naj bo cena približno enaka za vse, da ne bodo ljudje na minimalnih plačah na račun tega. Natalija je tukaj vprašala, ali bi moralo ministrstvo morda določiti minimalno ceno kot izhodiščno vrednost. Eva je dodala, da na ZRSZ tega ne bomo dosegli, lahko pa dosežemo, naj se razpišejo pogoji, kdo lahko kandidira za izvajanje.

Mateja je nadaljevala, da bi moral PUM-O delati po kurikulumu in se ne nenehno prilagajati sistemu. Je zelo pomembno delo in program, ki ima zelo težke pogoje za zaposlene. Ta 22-letna agonija se ji ne zdi normalna. To bi se moralo urediti na drug način.

Peter Martinčič

Tudi oni se zavzemajo za kontinuirano financiranje in za 12-mesečno vključenost v program (to vidi kot prednost za udeležence in za izvajalce). Prav tako je omenil pogoje vključevanja v program – želijo si, da bi se lahko v program (na ZRSZ) vključile tudi osebe z začasnim prebivališčem v RS (do pridobitve stalnega prebivališča navadno traja od pol leta do enega leta) ter osebe, ki imajo zaključeno 4. stopnjo izobrazbe in so v procesu pridobivanja 5. stopnje.

Izpostavil je tudi, da bi si želeli udeležence, ki tekom programa zaključijo 4-letni program srednje šole, ohraniti v programu do izteka pogodbe, saj bi na tak način lahko pomagali pri prehodu v nadaljnje življenje, če bi to oseba seveda potrebovala. Sedaj je namreč tako, da po koncu izobraževanja udeleženca morajo izpisati.

Poudaril je, da bi v času višje sile spustili število vključenih brez finančnega odbitka.

Natalija je na tem mestu izpostavila idejo o povprečnini, ki bi upoštevala število vključenih tekom celega leta – da bi se pogledalo število vključenih po mesecih in se izravnalo (če je bilo en mesec vključenih 18, bi se mesec z 12 udeleženci poravnal).

S tem se je Peter strinjal.

¹¹ Zaposleni mentor je na začetku v 30. razredu, kar je nedopustno, sploh, če njihovo delo primerjamo z delom strokovnjakov, ki opravljajo delo s primerljivimi obremenitvami (npr. vzgojitelji v domovih, klinični psihologi ipd.).

Mateja je poudarila, da razume, da so s tem lahko težave, vendar pa, da neka meja mora biti. Število se je spustilo z 18 udeležencev na 15. V Radovljici se trudijo, da imajo vedno več ljudi kot 15, nekaj za rezervo. Se pa strinja z idejo o povprečnini.

Dejan je povedal, da so bili pred epidemijo meseci, ko so delali z 20 udeleženci, da niso nikoli delali z manj kot 15. Med zaprtjem pa jim to ni pomagalo in so bili finančno sankcionirani, kar se mu ne zdi pravično – v tem primeru bi morali upoštevati neko višjo silo in priznati presežek od prej.

Natalija je razmišljala o tem, da bi v izrednih razmerah res morali upoštevati odstopanja. Mateja je povedala, da se boji, da se bodo potem organizacije začele zanašati na povprečnino in preračunavati, kaj se jim bolj splača. Vedno je bolje imeti dva udeleženca več kot je treba. Natalija je nadaljevala, da bi morda povprečnino lahko izračunali na več kot petnajst udeležencev, na 18 kot je bilo prvotno. Sicer pa je upad v številu vključenih v program v letu 2020 očiten; 2019 je bilo vključenih več kot 500 udeležencev, v letu 2020 pa le 370. Podatkov za 2021 še nimamo. To se je zgodilo zaradi korona situacije in več drugih dejavnikov – npr. velike potrebe na trgu dela po manj izobraženih, stopnja brezposelnosti v državi je relativno nizka. Mladi so tukaj še posebej ranljivi. Ker potrebujejo denar, se delež zaposlenih povečuje, vendar je vprašanje kvalitete take zaposlitve, ki največkrat ne spodbuja kariernega razvoja. Ali bo ta človek lahko postal samostojen?

Eva je glede povprečnine pristavila, da bi si vsak izvajalec pri sebi izračunal, kolikšna je povprečnina in skupaj pridemo do pametne številke. Natalija je menila, da bi bilo treba to pogledati za nekaj let nazaj in premisliti o formuli. Nekaterim se je v tem času pritok udeležencev tudi povečal, predvsem iskalcev zaposlitve, dijakov, ki so zaradi težav potrebovali dodatno podporo. Strinja se z Matejo, da se lahko hitro pozabi na poslanstvo in kakovost programa, in se namesto tega začnemo ukvarjati le še z računanjem. Verjetno bi naredili veliko, če omilimo nihanja in prehode; zadrževanje udeleženca v programu zaradi števila ni etično in ne skladno s programom.

Mateja: naloga mentorske skupine je, da ima dovoljšno število udeležencev, da se ta dinamika spremlja in ukrepa dovolj zgodaj. V Radovljici jim udeležencev s strani ZRSZ ne pošiljajo, v tem so specifični. Mateja ne verjame, da ne bo prekinitve – ima izkušnje. Minus, ki je v LU nastal ob zadnji prekinitvi za 8 mesecev, so popravljali več let.

Natalija je omenila idejo ustanovitve nacionalnega rezervnega sklada za PUM-O iz katerega bi črpali sredstva za prehod med dvema perspektivama. Razmisliti pa bi bilo potrebno tudi o ranljivosti programa, če evropska perspektiva problematike NEET ne bo več prepoznala kot prednostne; kar bi pomenilo tudi zmanjšanje oz. ukinitve finančnega toka za izvajanje programa.

Natalija se je vsem prisotnim zahvalila in zaključila razpravo ob 16.15.

Zapisala in po zvočnem posnetku dopolnila: Saša Košenina
Škofja Loka, 19.11.2021

PRILOGA 5

SVETOVNA KAVARNA: FOKUSIRANE RAZPRAVE O IZVAJANJU PUM-O V ČASU NJEGOVEGA IZVAJNJA med pandemijo s pogledom v prihodnost

LETNO DELOVNO STREČANJE IN SPOSPOLNJEVANJE MENTORJEV V PROGRAMU PUM-O, 5. IN 6. 11. 2021

LOKACIJA: MOTEL MEDNO, Medno

Opis metode

Svetovna kavarna je metoda, ki nam omogoča v relativno kratkem času pridobiti veliko različnih mnenj o problemih in vprašanjih, ki nas zanimajo. Prav tako je primerna za nizanje problemov, idej in rešitev. Načeloma gre za to, da se pri manjših omizjih razpravlja o istih vprašanjih. Razprave so časovno omejene, vendar vsi udeleženci sodelujejo pri vseh vprašanjih. Omizja se v vsakem krogu zamenjajo. Torej ne gre za to, da bi razpravljali o istih vprašanjih v istih skupinah, ampak za to, da je omizje vedno nekoliko drugačno. Tako se izognemo nekaterim pastem skupinske dinamike, kjer gre največkrat za to, da je ena ali več oseb dominantnih in oblikujejo končno mnenje, ampak se pridobi več različnih pogledov, ki so med seboj soočajo, dopolnjujejo in iščejo skupne rešitve.

Možne so variacije kavarne; našo smo zasnovali tako, da vsak mentorji najprej vsak zase izpostavijo ključne probleme v okviru širših vprašanj, ki nas zanimajo znotraj evalvacije izvajanja PUM-O v času pandemije (seveda to odraža in se dotika tudi siceršnjega izvajanja programa). O teh problemih bomo v nadaljevanju razpravljali za različnimi omizji. V nadaljevanju je opisan potek, vloge, razpravljska vprašanja in pravila, ki omogočajo izvedbo. Pri vprašanjih so ob koncu napisane moderatorke in morebitni dodatni sodelavec, če bi bilo udeležencev premalo, da bi tvorili ustrezno velike diskusijske skupine.

I. POTEK

1. Vprašanja, znotraj katerih bodo vsi mentorji lahko anonimno izpostavili probleme za diskusijo zapišemo na velike plakate.

2. Vsako vprašanje frontalno razložimo in zaprosimo, da vsak mentor pri sebi izpostavi en problem, ki se mu zdi najpomembnejši v okviru tega vprašanja. Lahko so zelo konkretni ali splošnejši. Problem napišejo na listek. Če problema ne vidijo/ne znajo/nočejo izpostaviti, ne napišejo ničesar.

3. Izpisane probleme po vsakem vprašanju razvrstimo na plakat, kjer je zapisano kardinalno vprašanje.

4. Ko so problemi definirani, udeležence razdelimo v šest skupin (z izštevanjem 1,2,3,4,5,6) in jih zaprosimo, da se premaknejo k plakatu z ustreznim vprašanjem ter uredijo listke s problemi – grupirajo probleme, po želji jih lahko zapišejo na plakat v oblačke. Moderator, ki bo moderiral razpravo kardinalnega vprašanja na začetku urejanja še enkrat kratko razloži vprašanje in pomaga pri razvrščanju, hkrati pa opazuje dinamiko in si po presoji izbere osebo, ki jo bo poprosil za zapisnikarja.

5. Plakate z urejenimi problemi prenesemo na mizo, kamor se posede tudi skupina. Če bi bilo udeležencev manj, se kavarna organizira drugače – v nizih; najprej obravnavamo tri, potem še tri vprašanja.

6. Pri mizi moderator zaprosi zapisnikarja in »Mojstra Hora« (MH) – skrbnik časa za sodelovanje in ponovi pravila vedenja za mizo. Vodenje razprave za omizjem poteka v duhu osvetljevanja problemov in posledic in predlaganja rešitev. Razprava traja 10 minut oz. odvisno od velikosti skupine. Po tem se začne nov krog – skupine se premešajo med seboj. Posameznik izbere omizje; ko je to zapolnjeno, ne more nihče več prisesti.

7. Če bi bili v skupini manj kot trije, bodo razpravljali v dveh zaporednih nizih – v prvem nizu od 1. do 3. vprašanja, v drugem od 4. -6. vprašanja; skratka, prilagodimo številu udeleženi. V takem primeru bosta pri omizju lahko prisotna po dva moderatorja ali več. Eden je zapisnikar in/ali MH- skrbnik časa.

II. VLOGA MODERATORJA

1. Moderator povzame pravila vedenja za mizo (samo na začetku prvega kroga, pozneje to ni več potrebno). Pravila so tudi napisana na velikem plakatu na vidnem mestu v prostoru – za vsa omizja.
2. Razdeli vloge v skupini – zapisnikar in MH – skrbnik časa.
3. Moderator razloži vprašanje in pred razpravo vsake skupine kratko povzame diskusijo predhodnih skupin.
4. Moderator usmerja pogovor na različne probleme, ki so izpostavljeni na plakatu v smeri osvetlitve problema, posledic, ki jih ima za delovanje PUM-O in predlaganje rešitev. Skrbi, da se pozornost posveti vsem problemov– morda vsaka skupina ne vsem, a v celoti naj bi skupine osvetlil vse probleme.
5. Moderator usmerja skupinsko dinamiko – daje besedo diskutantom (po vrstnem redu ali, kakor se prijavljajo). Pomembno je, da poskrbi, da besedo dobijo vsi. Po potrebi jemlje besedo diskutantom (če so predlogi, če se oddaljijo od teme, če so nestrpni ali nespoštljivi do drugih diskutantov ipd.). Skratka skrbi, da je čas razprave enakomerno porazdeljen in da se diskusija ne razvedeni oz. oddalji od obravnavanega problema.
6. Moderator ob koncu pripravi povzetek razprav v tezah. Prikaže ga na plakatu in ga frontalno predstavi v treh minutah.

III. PRVILA VEDENJA ZA MIZO

1. Pri omizju težimo k zasedbi iz različnih PUM-O; »kolegi iz mentorske skupine se izogibajo istemu omizju«.
2. Ko so stoli za mizo zasedeni, ne more nihče več prisesti.
3. Vsak udeleženec/udeleženka za omizjem mora dobiti besedo.

4. Vsak diskutant-ka skrbi, da njegovi/njeni prispevki niso predolgi..
5. Diskusijski prispevki so kratki – max. 2 minuti; sicer moderator lahko vzame besedo.
6. MH okvirno spremlja čas in po potrebi opozori moderatorja na predolgo diskusijo.
7. Kar je že bilo povedano se ne ponavlja; samo potrdimo in dodamo, kar bi želeli sporočiti, pa še ni bilo sporočeno. Skupina razpravlja o vidikih, ki še niso bili izpostavljeni.
8. Udeleženci lahko svoje misli in sporočila zapisujejo tudi na prt (plakat) , ki je razgrajen na mizi. Pišite tako, da bo sporočilo razumljivo in čitljivo.
9. Zapisnikar, ki ga izbere moderator v kratkih stavkih/tezah zapisuje razpravo in po potrebi razpravljavca zaprosi za pojasnilo; to lahko stori tudi še po tem, ko so razprave končane. Zapisnikar lahko tudi opozori, če nekdo ponavlja, kar je bilo že povedano.
10. MH naravna časovnik na 9 minut oz. opozori na zadnjo minuto v kateri je treba razpravo končati.
11. Ko se zasliši skupni alarm, se razprava nepreklicno konča.
12. Udeleženi se po individualni izbiri posedejo k drugemu omizju.
13. Moderator ostaja ves čas za isto mizo.
14. Vloge zapisnikarja in MH naj oseba ne opravlja več kot enkrat, razen če drugače ne gre. Lahko pa ena oseba opravi obe vlogi. Obe vlogi sta prostovoljni, čeprav na povabilo moderatorja.

III. KARDINALNA VPRAŠANJA PO PLAKATIH in ugotovitve

1. **DELOVNI POGOJI MENTORJEV V ČASU DELOVANJA PUM-O NA DALJAVO Z VIDIKA OPREMLJENOSTI IN ORGANIZIRANOSTI, USPOSOBLJENOSTI MENTORJEV IN SODELOVANJA V MENTORSKI SKUPINI:** materialni pogoji (prostor, računalnik, dostopnost programov), dostop do interneta, drugih pripomočkov, z vidika vašega zasebnega življenja (npr. čas in usklajevanja vaših vlog (npr. starševstvo, ipd.)); »karierni šok«, podpora pri obvladovanju ovir – npr. nudenje psihološke pomoči udeležencem, uporaba različnih orodij, tehnik sodelovanja, načinov komuniciranja, ustvarjanja gradiv, izpolnjevanja dokumentacije, ipd.

...

Moderatorica: Mateja Maver; Andragoški center Slovenije

Ugotovitve:

Splošna ugotovitev mentorjev je bila, da je bilo za materialne pogoje mentorjev v času pandemije, posebej še v času dela na domu ustrezno poskrbljeno. Izvajalske organizacije so jim po potrebi priskrbele računalnike, prav tako so ponekod poskrbeli tudi za opremo udeležencev, če so jo potrebovali. Razen izjemoma (kjer je signal slabši in občasno moten), je imela večina mentorjev tudi nemoten dostop do interneta, več težav so imeli s tem udeleženci. Najtežji del je mentorjem predstavljalo usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, saj so mnogi mentorji starši predšolskih in šoloobveznih otrok, ki so zaradi zaprtja javnega življenja potrebovali celodnevno skrb in pomoč pri šolskih obveznostih, podobne skrbi pa so bili potrebni tudi udeleženci PUM-O. Udeležencem PUM-O je bila mentorska pomoč v večini izvajalskih organizacij na voljo ves dan. V mentorski skupini so se mentorji med seboj dogovarjali in si pomagali. Razporedili so si delo skozi ves dan, večinoma so si med seboj razdelili tudi skrb za posamezne udeležence in si razdelili priprave za delo na daljavo, vodenje evidenc in pripravo poročil financerjem. Delo so morali usklajevati tudi z družinskimi člani.

V začetku delovanja programa so se mentorji najprej soočili s težavo komuniciranja z udeleženci in izbiro ter uporabo ustreznih komunikacijskih orodij, ki jih je bilo potrebno še pridobiti. Pri tem je večini pomagala izvajalska organizacija, tako pri zagotavljanju ustreznih orodij (npr. MTeams, Facebook, Zoom in drugi), kot tudi pri usposabljanju za uporabo orodij.

Mentorji so tudi ugotavljali, da so jim ustrezno razvite splošne IKT kompetence pomagale k hitrejšemu usvajanju novih komunikacijskih orodij in njihovi ustvarjalnejši rabi.

Druga ovira na katero so opozorili mentorji je bila šibka pripravljenost in slaba usposobljenost udeležencev za izobraževanje na daljavo in slaba strokovna usposobljenost mentorjev za ustvarjanja ustreznega učnega okolja. Velik izziv je bilo usposabljanje udeležencev za uporabo orodij, predvsem pri tistih, ki so slabo razumeli slovenski jezik. Še zahtevnejše je bilo nudenje psihološke podpore udeležencem, ko so jo potrebovali, a so po drugi strani ignorirali stike na daljavo. To se je posebej zaostriilo, ko se je obdobje zaprtja javnega življenja podaljševalo in je nastopila utrujenost (naveličanost), ki se je pri udeležencih izražala v izgubi smisla kakršnegakoli sodelovanja, ki se je pri nekaterih kazalo kot brezup. V začetku je bil izziv tudi vodenje dokumentacije in spremljanje napredka udeležencev, kar se je pozneje z dogovorom z ZRSZ uredilo.

Z vidika materialnih pogojev so mentorji ugotavljali, da je pandemija izpostavila tudi prostorski problem, ki so ga sicer zaznali že prej, vendar je v obravnavnem obdobju postal še bolj izrazit. Opozorili so na potrebo po večjem prostoru, pa tudi na potrebo po dodatnem prostoru. V nekaterih organizacijah je bilo zaradi pomanjkanja prostora težko izvajati program skladno z navodili za preprečevanje okužb, kar je povzročilo, da so udeleženci lahko program obiskovali izmenično – ne vsi hkrati. Potrebovali bi tudi rezidenčne kapacitete za udeležence PUM-O, ki jim preti brezdomstvo. To je med pandemijo postalo še bolj očitno. Pri tem so razmišljali o možnostih pridobitve stanovanja, kar pa bipoleg pridobitve (npr. iz lokalnih sredstev) bilo potrebno premisliti tudi z vidika izvajanja in zagotavljanja ustreznih materialnih in kadrovskih pogojev¹².

2. SODELOVANJE MENTORJEV Z UDELEŽENCI: kakšen je bil vpliv mentorjev na počutje in vedenje udeležencev v času pandemije (občutek varnosti, povezanosti, doseganje ciljev OIN, spoštovanje ukrepov, razumevanje bolezni), kako mentorji ocenjujejo položaj udeležencev njihova opremljenost, usposobljenost, pripravljenost za sodelovanje, kaj so potrebovali, kako so napredovali – postavljanje in doseganje ciljev, vključevanje v program; Moderatorica VLADKA TONICA, Zavod Petrovka (občasna zunanja sodelavka psihoterapevka in supervizorka v več mentorskih skupinah PUM-O; nekdanja mentorica v programu PUM)

Ugotovitve:

Mentorji so ugotavljali, da je delovanje programa na daljavo za udeležence predstavljajo pomembno sidro, ki jim je pomagalo pri preseganju težav, ki jih je prineslo življenje v izolaciji. S podaljševanjem izobraževanja na daljavo so pri udeležencih začeli opazovati naveličanost, utrujenost in brezvoljnost. Pogrešali so neposreden stik z mentorji. Za mnoge je udeležba v PUM-O pravzaprav zatočišče pred slabimi družinskimi in bivanjskimi razmerami. Podobno funkcijo ima tudi dodatek na aktivnost, saj ta sredstva neredkim omogočajo, da si zagotovijo osnovne potrebe po hrani in obleki. Čeprav so mentorji ugotavljali, da mnogi udeleženci postajajo neodzivni, da izgubljajo voljo in smisel za sodelovanje v programu, so hkrati poudarili, da je bilo zanje pomembno vsakodnevno osebno komuniciranje z mentorji. Mentorji so poročali o tem, da so udeležence dnevno klicali po telefonu in jih spodbujali k dejavnostim, ki so jih izvajali v programu. Posebej pomembno je bilo tudi občasno sestajanje z mentorji na sprehodu ali ob dejavnostih na prostem. Večina udeležencev je po mnenju mentorjev spoštovala ukrepe in jih tudi osmislila, različno pa so doživljali resničnost pandemije in

¹² Model takega bivanja so lahko stanovanjske skupine za mladostnike. Več o tem <http://www.mdj.si/stanovanjske-skupine/>

smiselnost ukrepov. Manjši delež udeležencev je v tem videl teorijo zarote, večji delež pa je ukrepe sprejemal, čeprav pojav virusa in njegovo delovanje ni bilo enoznačno pojasnjeno. Mentorji so ponovno opozorili na težke življenjske pogoje udeležencev in slabšanje družinske klime, ki je oteževala sodelovanje udeležencev v programu, ki je potekal na daljavo. Mentorji so se zavedali pomembnosti svoje vloge v življenju udeležencev in ugotavljali, da so bili za mnoge edina zaupanja vredna odrasla oseba. Z udeleženci so v času pandemije urejali različne zadeve: od zagotavljanja IKT opreme, urejanja statusa, učne pomoči in učenja slovenskega jezika. Občutili so tudi nemoč, ko problema kljub prizadevanjem niso uspeli rešiti tak problem je predstavljalo brezdomstvo ene udeleženke in tudi ogroženost ali prikrito brezdomstvo več udeležencev. Pandemija je ta problem dodatno izpostavila. Vsi mentorji so pri sebi opažali znake utrujenosti in tudi znake, ki so predhodnica izgorelosti. Dodatni napor so morali vložiti v osmišljanje svojega dela na daljavo. Spremljali so jih občutki neuspešnosti in nemoči, pa tudi spraševanja o lastni odgovornosti (celodnevna dosegljivost za udeležence). V izvajalskih organizacijah kjer so imeli zagotovljeno intervizijo ali celo supervizijo so se z opisanimi problemi bolje soočali in jih lažje presegli.

3. **DELOVNI POGOJI Z VIDIKA SODELOVANJA V IZVAJALSKI ORGANIZACIJI** (komunikacija z vodstvom in drugimi sodelavci, omogočanje pogojev za delo, podpora, nagrajevanje, konflikti...) **IN Z DRUGIMI DELEŽNIKI** (ZRSZ, šole, CSD, zdravstvo-bolnišnice, ACS, ...?) – vključevanje udeležencev, sistemska podpora – npr. izvajanje ukrepov, usposabljanje in spopolnjevanje, umeščnost PUM-O v sistem VIZ/AP ...

MODERATORICA: Gabi Humerca, mentorica v programu PUM-O Radovljica

Delo na daljavo je prineslo veliko novih vprašanj in problemov, ki so jih morale mentorske skupine skupaj z izvajalsko organizacijo in financerji programa šele opredeliti in zanje poiskati rešitve. V začetku so bile težave izrazitejšje, pozneje pa so povsod našli nek »modus vivendi«, ki je vsem vpletenim omogočal normalno preživetje. Večinoma so mentorji ugotavljali, da so bili deležni podpore izvajalske organizacije tako v materialnem pogledu, kot tudi skozi srečavnje delovnega kolektiva prek spletnih komunikacijskih orodij. V nekaj izvajalskih organizacijah, mentorji niso bili deležni posebne podpore, niti niso sodelovali v skupnih tedenskih srečanjih zaposlenih v izvajalski organizacijah (na daljavo), kar jim je dodatno zbuvalo občutke nepomembnosti in smiselnosti njihove vloge. V eni organizaciji so opozorili na to, da so jim zaradi dela na daljavo znižali delovno uspešnost, ker vodstvo ni razumelo, da bi je prav zaradi dela na daljavo, delo mentorjev postalo še težje in je zahtevalo dodatni čas za pripravo. Ob tem so opozorili tudi na neurejen status mentorjev v izvajalskih organizacijah, ki ponekod meji na prekarno delo.

Sodelovanje z drugimi ustanovami je bilo v času karantene skrajno oteženo. Najpomembnejši partnerji so bili uradi za delo. Zaradi ukrepov, so uradniki delali od doma, skrajno oteženo, je bilo napotovanje novih udeležencev v program, podpisovanje pogodb, vodenje dokumentacije o prisotnosti udeležencev in poročanje o delu. V sodelovanju s Centralno službo ZRSZ in MDDSZ, ACS so našli način in uredili formalne zadeve, a do konca je ostala težava napotovanja novih udeležencev. Dogovoriti se je bilo potrebno tudi o zmanjšanju minimalnega števila udeležencev za sto-odstotno financiranje in podaljšanje dobe vključitve za udeležence, saj je bilo zaradi zdravstvene krize skrajno omejeno tudi zaposlovanje udeležencev, pa tudi vključevanje v formalno izobraževanje. Mentorji so v tem smislu zelo dobro ocenili pripravljenost in sodelovanje Centralne službe ZRSZ in njihovih sodelavk ter sodelavk Sektorja za vseživljenjsko izobraževanje pri MDDSZ. Posamično so bili ponekod manj zadovoljni z delom svetovalk na območnih uradih za delo in s centri za socialno delo, kjer so se stiki ponekod

povsem prekinili. Različne so bile izkušnje pri sodelovanju s šolami. Ponekod so ugotavljali, da so učitelji in svetovalni delavci težje ali nedosegljivi, drugod pa so opozarjali na povečan priliv dijakov iz srednjih šol, saj so svetovalni delavci in učitelji prepoznali možnost dodatne učne podpore dijakom, ki so se v času pandemije in zaprtja javnega življenja soočali s težavami, ki jih v okviru samo šolske pomoči ne bi mogli preseči. Zelo ovirano, ponekod nemogoče je bilo sodelovanje z zdravniki in zdravstvenimi ustanovami.

Z vidika usposobljenosti mentorjev so predlagali, da se poveča obseg letnega spopolnjevanja za mentorje, ki ga pripravi ACS. sedaj znaša 16 ur, želijo pa si vsaj še dodaten dan. To bi omogočilo, da se spopolnjevanja udeležijo vsi mentorji. V zvezi s tem so menili, da bi bilo dobro, da bi se letnega spopolnjevanja enkrat letno lahko udeležili vsi trije mentorji hkrati. Sedaj to ni mogoče, ker morajo zagotavljati izvajanje programa; za ta čas bi lahko zagotovili nadomestno pomoč v izvajalski organizaciji ali uvedli dan mentorja, ko program ne bi potekal.

4. ODPORNOST IN RANLIVOSTI PROGRAMA PUM-O IN PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE ODPORNOSTI (npr. materialni, kadrovske pogoji, cilji, standardi, trajanje...; z vidika drugih dejavnikov kurikula, npr. vključevanje udeležencev, dokumentacija, spremljanje in vrednotenje, poročanje...);

MODERATORICA Natalija Žalec, Andragoški center Slovenije

Pri tem vprašanju so mentorji ponovno opozorili na nekatere težave, ki so povezane s financiranjem programa. Prehodi med dvema finančnima perspektivama se zaradi objektivni razlogov običajno podaljšajo za nekaj mesecev v katerih program ne deluje, kar za udeležence, ki morajo prekiniti udeležbo pomeni veliko izgubo. Poudarili so, da bi bilo potrebno v razpisu zmanjšati učinek pogoja najcenejšega ponudnika, saj to neposredno vpliva na kakovost programa in sicer: na zaposlitveni položaj mentorja, na višino plačila mentorjev, ki so največkrat omejene na začetniško plačo mentorja, posledično tudi na napredovanje mentorjev. Status mentorjev v izvajalskih organizacijah ne omogoča napredovanje mentorjev, na nedostopnosti opravljanja strokovnega izpita v vzgoji in izobraževanju, saj so večinoma zaposleni kot strokovni delavci, ne pa kot organizatorji ali učitelji, kar bi jim omogočalo, da se prijavijo na strokovni izpit ali napredujejo v višji plačne razrede. Njihov položaj ni skladen s Pravilnik o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v nazive (Uradni list RS, št. 54/02, 123/08, 44/09, 18/10, 113/20, 115/22 in 23/23), ki velja za izvajalske organizacije. V nekaterih organizacijah, mentorji tudi ne vedo, koliko sredstev po pogodbi s financiranjem pripada programu PUM-O, kar otežuje načrtovanje dejavnosti v programu. Ker gre za javna sredstva, bi ta morala biti transparentna in vpogled omogočen tudi mentorjem.

Skladno s pogodbo o financiranju programa morajo mesečno zagotoviti polno skupino, kar pa včasih zaradi objektivnih razlogov ni mogoče, po drugi strani pa njihove skupine na letni ravni dosegajo ali celo presegajo predvidene kazalnike, zato predlagajo, da se program financira glede na poprečno udeležbo v zadnjem letu. Tako bi se izognili mesečnim odbitkom zaradi nedoseganja minimalnega števila, zaradi česar nekateri izvajalci prerazporejajo (začasno ali trajno) mentorje na druga delovna mesta, kar neposredno zmanjšuje kakovost dela mentorske skupine. To bi bilo z vidika letnega doseganja kazalnikov tudi pravično.

Ranljivost programa vidijo tudi v tem, da je sodelovanje z deležniki, predvsem z uradi za delo ponekod zelo oteženo. Nekateri območne službe ugotavljajo, da v svojih evidencah nimajo kandidatov, ki bi jih lahko napotile v program. Spremeniti bi bilo potrebno tudi protokol napotovanja, pri čemer mentorji zagovarjajo avtoritarnejši pristop pri napotovanju – brezposelni mladi bi se morali za ohranitev statusa obvezno udeležiti obiska v izvajalski organizaciji PUM-O in morda tedenske udeležbe v programu, s čimer bi se verjetnost za

vključitev v program po izkušnjah mentorjev občutno povečale. Mentorji ugotavljajo, da mladi program slabo poznajo, podobno tudi v nekaterih šolah, čeprav se tu stvari izboljšujejo; izboljšanje so nekateri zaznali prav v obdobju pandemije.

Z vidika doseganja ciljev programa so opozorili na porast duševnih stisk in drugih zdravstvenih težav med udeleženci, kar znatno otežuje doseganje programskih ciljev v obdobju desetih mesecev kakor predvideva program. Predlagajo, da bi bilo trajanje program za udeležence potrebno podaljšati vsaj na obdobje enega leta, vsekakor pa povečati vpliv mentorjeve presoje pri podaljševanju udeležbe za posamezne udeležence. Sedaj je odločilna presoja svetovalcev za zaposlitev, med katerimi pa so pomembne razlike pri zaznavanju potreb udeležencev, pa tudi pri razumevanju programa in njegovih učinkov. V tej zvezi mentorji opozarjajo tudi na potrebo udeležencev po dodatni terapevtski obravnavi, ki je mentorji ne morejo zagotoviti, po drugi strani pa so čakalne vrste za tovrstne obravnave pri pristojnih zavodih zelo dolge. Predlagajo, da se zagotovi mobilno terapevtsko pomoč, ki jo ponekod že izvajajo s profesionalnimi terapevti; večina med njimi so bili nekdanji tudi sami mentorji v programu PUM-O.¹³

Delo mentorjev je zahtevno in izčrpavajoče. Za uspešno regeneracijo bi bilo potrebno skrajšati organizirani del dela v skupini na 32 ur ter omogočiti enomesečno prekinitev programa v poletnih mesecih. To je tudi obdobje, ko je udeležencev v programu manj. Mentorji bi ta čas lahko usmerili v pripravo za nov semester, animacijo udeležencev in medsebojno povezovanje. Vsaki mentorski skupini bi bilo potrebno zagotoviti tudi supervizijo. Ob tem je bilo ugotovljeno, da to v večini izvajalskih organizacij že izvajajo.

Kot najpomembnejšo odpornost programa, ki blaži njegovo ranljivost so navedli izkušnost in predanost mentorskih skupinah, posebej pa so poudarili tudi dobro sodelovanje med deležniki – predvsem na ravni skrbnikov programa pri MDDSZ in Centralne službe ZRSZ. Izpostavili so tudi vlogo Andragoškega centra, ki spremlja delo mentorjev, vzpostavlja povezave in skrbi za komunikacijo med deležniki.

IV. POTREBEN MATERIAL ZA IZVEDBO:

1. 6 PRTOV - VELIKE POLE PAPIRJA – 2X POVRŠINA FLIPČART PAPIRJA (ZLEPI)
2. BARVNE LISTKE ZA PROBLEME – dovolj velike samolepilne (barva po vprašanjih)
3. Dovolj flumastrov/svinčnikov (vzemi doma – tenke) za udeležence
4. Na mizah svečke (vžigalice) in dekoracijo (hotelski namizni šopki) + svinčnike.
5. Papir in pisalo za zapisnikarja. Vsak nov krog se nadaljuje zapisnik, tako, da se zapiše tudi številka zaporednega kroga.
6. Časovnik na telefonu pri vsakem omizju + generalni.
7. Selotejp ali patafix za plakate.

¹³ Po podatkih ACS ima ustrezno izobrazbo za tovrstno delo vsaj pet nekdanjih mentorjev. To število bi najverjetneje zadoščalo za potrebe udeležencev PUM-O.